

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת ויקרא (החודש) תשע"ח
פינת ההלכה מאת מרן הראשל"צ בעל ילקוט יוסף

חינוך

חידות

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

9797@okmail.co.il

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

@

אסור להדפיס את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת ויקרא (החודש) תשע"ח ..... ב

אשרי האיש – פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר ..... ב
אשרי האיש וגו' – בשבחו של יוסף הצדיק.....ב

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'מילי דשטרות' 'אהל מועד'
ו'אהל אבות'..... ד
"החודש הזה לכם ראש חודשים" – פרשת החודש.....ד

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי ..... ט
חשש הוצאת שם שמים לבטלה.....ט

הדרש והנדרש / הרב חיים רוטשטיין..... יג
עושרו של הדל..... יג

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב
זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק ..... טז
בענין "מראית העין" בתליית בגדים ליבוש.....טז

הפרשה בראי עבודת השם / הרב שמואל בלויא..... כא
רווח להתבונן..... כא

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת אור התורה - אלעד, מח"ס
'ויאמר שמואל' ושא"ס..... כד
'מעות חיטין' לעני המקפיד על חומרות מיוחדות.....כד

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים
ועוד ..... כז
נתינת הרשות הנלמדת מתיבת "לאמר".....כז

ומשחרי ימצאונני – מעלת עשרה הראשונים בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש,
מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' ב"כ כל-בו במעלת עשרה הראשונים, ומרביץ תורה
באלעד..... ל

המשכים מעשרה הראשונים - מקריב נפשו לה' כקרבן מנחת סולת, ושכרו
רב.....ל
המשכים ראשון או לפחות מעשרה הראשונים לתפילת מנחה, שכרו כפול!
.....לא

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת
 סופרים ..... לג

"שואלין ודורשיין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום" – האם הוא דין
מיוחד לפסח או גם בשאר מועדים?..... לג

לב המועדים / הרב יהודה לב, מח"ס לב המועדים ..... לז

ברכת האילנות וענייניה (שו"ע רכו)..... לז

לב טהור ברא לי / הרב יוחנן ריינר, מח"ס 'וטהר לבנו' עה"ת ומועדים ..... מה

פריעת בעל חוב מצוה – מהתורה?..... מה

לוית ח"ץ / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מנצ'סטר) ..... מט

אנא בעינא למהוי קדם מלכא!..... מט

מאור שעשועי / הרב מנחם צבי גולדבאום, מח"ס 'מוסר דרך', 'מאיר דרך', ו'אפיקי
 חיים' ..... נז

הנטפל לעושי מצוה..... נז

מאחורי הדף / הרב יצחק לובנשטיין, מו"ל כתבי וספרי הגרי"א וינטרויב זצ"ל,
 ומח"ס 'אני מאמין' (קרית ספר) ..... נט

ברביעית, החדש הזה לכם! מגילה (כט.) – פרשת החודש ועומק ענינה..... נט

מאיר לישראל / הרב ישראל מאיר בהגר"צ פלמן, מרבני כולל 'מדרש אליהו',
 מח"ס גבולות ישראל וקונטרס השביעית ..... סב

השתמשות באילן ובבעלי חיים בשבת..... סב

ממתנה נחליאל / הרב נתנאל חשאי, ר"מ בישיבת 'תורת אבות' רכסים ..... סו

בענין אמירת "קרבן לה" ולא "לה" קרבן"..... סו

מנחת אברהם / הרב אברהם הבר, ירושלים ..... ע

בענין שחיטה בזר..... ע

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
 "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד ..... עה

עולם התורה הוא המזבח של עם ישראל..... עה

מעמקי הלכה / הרב יצחק אברהם, כולל 'תורת ה' חפצו' (בית שמש) ..... עח

להכריז כאשר העירוב בישוב אינו תקין..... עח

מפרדס הכהונה / הרב גמליאל הכהן רבינוביץ, מחבר ספרי 'גם אני אודך', 'פרדס
 יוסף החדש' ג"כ, ועוד ..... פו

מה לגוי עם עקידת יצחק..... פו

משפטי צדקך / הרב יהודה טננהויז, מח"ס משפטי צדקך על חו"מ.....פח
בגודל חשיבות ערכו של קרבן מנחה, ובהקשר לתפלת מנחה.....פח
יכול מראש חודש - מדוע תתחיל מצות 'והגדת לבנך' מראש חודש?.....צ

מתורת רבינו / מתוך כתבי רבינו ישראל אליהו ווינטרויב זצ"ל.....צג
פרשת החודש בתורת רבינו.....צג

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן
הגר"ש רוזובסקי זצ"ל.....צה
ענין רווח להתבונן - כשמתבונן מתלהטים האורות.....צה

ענין בהלכה - נושא בהלכה מהפרשה / הרב ראובן אליאך, מודיעין עילית.....צח
חששות חמץ במוצרים שונים ושימושם ושהייתם בפסח.....צח

פולמוס / הרב צבי רייזמן, מחבר ספרי רץ כצבי.....קג
בענין שכרות בפורים - מכתב.....קג

פניני הלכה / הרב שלמה שיינמן, בעהמ"ח 'בענין תפילין דר"ת' 'בענין מים
אחרונים' ועוד.....קד
חיוב צדקה ע"י מחשבה.....קד

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל.....קט
מהותו של הקרבן ותכליתו.....קט

פתגמי אורייתא / הרב יוסף חיים אלבוים, בעמ"ח 'אורייתא' ו'דעת חכמה'.....קיא
הקרבנות וששת ימים.....קיא

תובנות / הרב נחמן דרקסלר.....קטז
משכו וקחו לכם - הרהורים בפרשת החודש.....קטז

פינת ההלכה מאת מרן הראש"ל"צ בעל ילקוט יוסף .. קיז

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, נשיא בית הדין
הרבני הגדול ובעל ילקוט יוסף.....ק"ז
ברכת האילנות.....ק"ז

חינוך ..... קכג

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מחנך, מנהל ת"ת, ומרצה חינוכי קכג
משכו וקחו לכם!..... קכג

חידות ..... קכו

חידות – שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס
לקוטי ופירש"י וליל משוררים על הגש"פ ..... קכו

שאלות בפרשת ויקרא ..... קכו

חידותא דאפטרטא ויקרא-החדש (יחזקאל) ..... קכו

תשובות ל'חידותא' ויקהל ..... קכו

תשובות ל'חידותא' פקודי ..... קכח

תשובות חידותא דאפטרטא ויקה"פ-פרה (יחזקאל לו, טז) ..... קל

הוספה לתשובה ט' בהערה: כליל תפארת בראשו נתת ..... קלא

מאל"ף ועד תי"ו – חידות על הפרשה עם פירוש רש"י / הרב מתתיהו הלברשטטקלג
חידות באותיות לפרשת השבוע ..... קלג

סיפור ..... קמ

סיפור / מארכיונו של הרב חנוך חיים ויינשטוק ..... קמ

המציאות גוברת על הדמיון ..... קמ

לא חת – פרקי גבורה יהודית ממסכת חיוו של הגר"פ שרייבר זצ"ל / הרב חנוך
חיים ויינשטוק ..... קמג

פרק כ"ה – קשר שמנע אסון כבד מאד [פרק עשירי וסיום חלק א' מפרשת

ההעברה לשמד של ילדי טהראן] ..... קמג

אספקלריא לפרשת ויקרא (החודש) תשע"ה

אשרי האיש – פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

אשרי האיש וגו' – בשבחו של יוסף הצדיק

אשרי "האיש" אשר לא הלך בעצת רשעים וכו' – מיהו האיש המדובר? הבאנו אפשרויות מדברי חז"ל וכעת נמשיך במובא בחיבור התימני העתיק 'דרושי תהלים' [ואולי נשאב שורש הדברים מדרשות חז"ל שהיו בידם]:

אשרי האיש – זה יוסף, ובתורתו יהגה יומם ולילה – שנאמר בו "לעשות מלאכתו", ונאמר [על התורה, ראה להלן] "כי מלאכה היא" (ירמיה נ, כה).
עד כאן מ'דרושי תהלים'.

*

והנה, אכן מצאנו שיוסף נקרא "האיש", שכך נאמר כלפיו כמה פעמים בפרקים מ"ב ומ"ג מחומש בראשית.

והשוה לכאן פסוק נוסף שנאמר בו האיש והכוונה ליוסף הצדיק: "מי זה האיש ירא ה'" (תהלים כה, יב). פסוק זה נדרש במדרש שוחר טוב: "זה יוסף וכו'"^א.
וראה ברוקח^ב לפי כת"י אוקספורד: "האיש ירא" בגימטריא "זהו יוסף השליט" (528) [הגימטריא היא בתוספת אחד, ואינו עבור ה'כולל', ראה שם סימן ד'^ג].

*

ומה שנוכר כאן פסוק 'כי מלאכה היא', צריך תלמוד מנין לדרוש פסוק זה בענין התורה, היכן מצאנו שנקראת התורה מלאכה??
ונמנה כאן כי רוכלא כמה מקורות לכך, ולא נהירא אם לכך כוונת דרושי תהלים:

^א ר"י יעבץ החסיד ב"מאמר אשרי האיש" הביא שמזמור "אשרי איש ירא וגו'" (תהלים קיב) נדרש על יוסף, אמנם לפנינו בשוחר טוב מצאנו את דרשה זו רק על מזמור "מי זה האיש וגו'".
^ב פירושי סידור התפילה לרוקח, סימן עא. הוצאת מכון הרב הרשלר תשנ"ב: חלק ב, עמוד שצח.
^ג כפי שמציין הרב יעקב ישראל סטל בהערותיו.

מצאנו במדרש אבכירי על הפסוק 'לעשות מלאכתו' (בראשית לט, יא) שעסק התורה נקרא "מלאכה": "מה מלאכה היתה לו, שונה וקורא מה שאביו למדו". וכעין זה בכת"י ילקוט אור האפלה: "זו משנתו שהיה דורש בה". וראה גם בזהר הקדוש (בראשית קצ, ב): "ויבא הביתה לעשות מלאכתו בגין לאשתדלא באורייתא, ולמעבד פקודי דאורייתא, דאיהו מלאכתו דבר נש בהאי עלמא".

ועוד מצאנו, שמדמים את עסק התורה לעסק מלאכה. מבקשים אנו בסיום מסכת "שתהא תורתך אומנותנו", וכן יש לציין מה שפירש במדרש שמואל (ר"ש די אוזידא, אבות ג, ב) לשון "ועוסק בתורה": "עוסק יקרא מי שתופס אותו לעסק, למלאכה, ועוסק בה בכל כוחו כמי שעוסק במלאכתו". וכן מברכים "לעסוק בדברי תורה". וראה כן ב"התגלות הסודות" (מהר"י אבן-עקנין, על שה"ש ה, יא): "אדם נכנס ושומע תלי תלים וכו' ואם בקי הוא שמח שמוצא מלאכה שאינה פוסקת".^ה ואולי יוטעם בזה לשון חז"ל (בראשית רבה פר' א, א): "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה".

וכן עבודת השם בכללה קרויה מלאכה, כדברי הזהר הקדוש הנ"ל שהזכיר גם 'למעבד פקודי דאורייתא', וכן נזכר במנורת המאור (אלנקאווה, פרק תלמוד תורה): "גדולה מלאכה, שהמצות ומעשים טובים נקראים מלאכה, שכך נקראים 'מלאכת שמים'. ובשיר השירים רבה (א, א. פר' א אות ג): "חזית איש מהיר במלאכתו, אלו הצדיקים שהם עסוקים במלאכתם של הקב"ה".

*

ואמנם מצאנו לכאורה גם להפך. זה לשון ברייתא "משנת רבי אליעזר": "שכל מצוות ומעשים טובים אינן אלא מלאכה, חוץ מהגיון תורה ותפלה".

^ה הובא בילקוט שמעוני ח"א רמז קמו.

^ה וראה ויקרא רבה פרשה יט, ב ועוד.

^י פרשה כ, שסז [ומדרש תנאים ואתחנן ה, יד, ומובא במדרש הגדול (ר"ד העדני, ואתחנן ה, יד), ובילקוט מדרשי תימן (דברים ה, יב)].

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'מילי דשטרות' 'אהל מועד' ו'אהל אבות'

"החודש הזה לכם ראש חודשים" – פרשת החודש

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה (שמות יב, ב)

פרשה הרביעית היא פרשת החודש בשבת הסמוך לר"ח ניסן, כדי לקדש חודש ניסן, דכתיב בתורה "החודש הזה לכם ראש חודשים". אבל אין זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש הוא בעת ראית הלבנה שמקדשין אותו הבית דין (לבוש ומשנ"ב סי' תרפה).

*

[א] הענין של קריאת פרשת החודש, מבואר בדברי הלבוש שהובא במשנ"ב הנ"ל, שהוא כדי לקדש את חודש ניסן.

והענין טעון ביאור, (א) מהו המושג שהאדם מקדש את החודש? (ב) מה הענין לקדש את חודש ניסן, אחרי שבלא"ה עיקר הקידוש הוא ע"י בי"ד? (ג) ובפרט צ"ב, מדוע מה שחודש ניסן הוא ראש חודשים, זהו טעם שמצריך לקדשו טפי משאר חודשים?

[א] נקדים, דהנה עיקר הדבר שחודש ניסן נקרא בתורה (שמות יב, ב) "ראש חודשים" קשה, שהרי נחלקו ר"א ור' יהושע (ר"ה יא, א) אם בניסן נברא העולם, או בתשרי נברא העולם. וא"כ התינח למ"ד בניסן נברא העולם, אבל למ"ד בתשרי נברא העולם, מדוע חודש ניסן נקרא 'ראש חודשים'?

והוסיף הרמב"ן (דרשה לר"ה) להקשות, איך קוראת התורה לחודש תשרי "חודש השביעי", בעוד שחז"ל בכל מקום וכל ישראל קורין אותו "ראש השנה". וגם התורה עצמה כותבת על חג הסוכות (שמות כג, טז) "בצאת השנה", כלומר בחודש שיצאה השנה והשניה מתחלת. וכן כותבת התורה (שמות לד, כב) "וחג האסיף

¹ התוס' (ר"ה כז, א ד"ה כמאן) כותבים ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים, ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן". והגר"א הוסיף על זה, שזה בבחינת מתחילה עלה במחשב לברוא את העולם במדת הדין ולבסוף כו'. וע"ע בהרעה בסמוך מש"כ בשם הגרי"א.

תקופת השנה", שמקפת וחוזרת כמו לתקופות הימים. ואיך כל זה הולם מה שאומרת התורה שניסן הוא "ראש חודשים"?

"החודש הזה לכם ראש חודשים"

בן וביארו בזה הרמב"ן והרשב"ם, ע"פ מה שמדוקדק בלשון התורה שאמרה "החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם" – היינו, שלעם ישראל הוא ראש חודשים, הגם שבאמת אינו ראש חודשים לשאר אומות. והמטרה בכל זה, כדי שישראל ימנו אותו חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה בי"ב חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר.

והוסיף הרמב"ן: שלכן אין לחדשים שמות בתורה, אלא נאמר (שמות יט, א) "בחודש השלישי". ואומר (במדבר י, יא) "ויהי בשנה השנית בחודש השני כו'". "ובחודש השביעי באחד לחודש וגו'" (שם כט, א), ובעוד מקומות. כי כל הענין הוא לזכרון ליציאת מצרים. וכן בבנין הבית נאמר (מלכים א ו, א) "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים" (רשב"ם). וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת ושני בשבת, כך היא הזכירה ביציאת מצרים במנותינו החודש הראשון והחודש השני והשלישי לגאולתינו, וכשנקרא לחודש ניסן ראשון ולחודש תשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה.

וזהו כונת הכתוב שאמר "ראשון הוא לכם" שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון "לכם" שנקרא לו לזכרון גאולתינו. וכן אמרו במכילתא (בא פ"א) החדש הזה לכם – לא מנה בו אדם הראשון. כלומר אדה"ר שהוא ראש ליצירה לא מנה בו, שהוא היודע ועד כי תשרי הוא הראשון שבו נברא, אבל אתם תעשו אותו ראשון לכם לגאולתכם.

וכן תרגם יונתן בן עוזיאל את המקרא (מלכים א ח, ב) "בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי" – אמר בירחא דעתיקיא קרן ליה ירחא קדמאה וכען הוא ירחא

שביעאה. כלומר שהראשונים היו קורין לו קדמאה לבריאתו של עולם ועכשיו הוא ירחא שביעאה ליציאת מצרים, עכ"ד הרמב"ן.¹¹

תחילת צמיחת האומה

ג] עפ"ז יתבאר, שזהו הענין לקדש את חודש ניסן ולא סגי בקידוש בית דין, כי מאחר שאמרה תורה שהחודש הזה "לכם" הוא ראש חדשים, א"כ יש כאן דבר מיוחד שנוגע במיוחד אלינו, ולכן אנו צריכים לקדשו ולקבל עלינו שיהיה זה לנו ראש חדשים.

ועומק הענין הוא, כי הנה התכלית של מנין החדשים מחודש ניסן, מבואר ברמב"ן (הנ"ל) שהוא זכר ליציאת מצרים. אולם הנה העיקרים (ג, טז) כותב ככל דברי הרמב"ן, ומוסיף: "כי אע"פ שתשרי ראש השנה למנין שנות העולם כו' וממנו מונין לשמיטין וליובלות, צותה תורה למנות מנין החדשים מניסן בכל חשבונותיהם לפי שאז יצאו ישראל ממצרים והיתה תחילת צמיחת האומה".

אך אין כאן סתירה בין דברי הרמב"ן לעיקרים, כי הרי זה כל תכלית יציאת מצרים, כמבואר בדברי חז"ל (מכילתא בשלח פ"ו) שיציאת מצרים היא לידתה של עם ישראל.

---

¹¹ וכיום אנו קוראים לחדשים בשמות 'ניסן' 'אייר' כו'. והטעם כתב הרמב"ן: שכבר אמרו רבותינו (עי' בירושלמי ר"ה א, ב; ב"ר מח, ט) ששמות חדשים עלו עמנו מבבל. כי מתחילה לא היו להם שמות אצלנו, כי מתחילה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז) "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון", חזרנו לקרוא לחדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו השם יתברך. כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל ובמגילת אסתר. וזהו מה שאמר הכתוב (אסתר ג, ז) "בחודש הראשון הוא חודש ניסן" כמו "הפיל פור הוא הגורל". ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמונו.

והוסיף הרמב"ן: לא שנשנה השמות הראשונים ונשכח גאולת מצרים, אלא שנצרף שם שמות בבל להודיע ולזכור, ששם עמדנו ומשם הוציאנו ה'. וכל זה נתחדש ביציאתנו ממצרים, אבל קודם לכן החדשים הנזכרים בתורה כגון במבול "בראשון באחד לחדש" (ראה רש"י בראשית ז, יא; ח, ד-יג), ובחדש השני והשביעי והעשירי הנמנים שם, אינן אלא למנין השנים, והראשון הוא תשרי כו'. וכן היה הענין עד שיצאנו ממצרים, ואז נצטוו לעשות שני מנינים אחד לחדשים ויהיה פי' ראשון ושני ושלישי לגאולה, ואחד למנין השנים ויהיה ראש השנה מתשרי עכ"ד.

והוסיף בספר העיקרים (ג, טז): שהם הבינו שצווי מנין החדשים היה זמני, רוצה לומר, כל עוד שתמיד הגאולה ההיא, אבל אחר שגלו שנית ונגאלו משם ונצטוו על ידי ירמיה "לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה כו'", ראו להניח המנין הראשון שהיה זכר ליציאת מצרים, וחזרו למנות מנין אחר מתשרי לשנות העולם, והשאירו שמות החדשים שעלו עמם מאשור זכר לגאולה השנית, כי הבינו שצווי מנין החדשים מניסן היה זמני ולא צווי נצחי, אע"פ שלא נזכר בו זמן (וע"ע במנח"ח מצוה שיא ובארבנאל, וברשב"א ובריטב"א ר"ה ז, א, ובמש"כ ידידי הגר"א הבר שליט"א באספקלריא פרשת בא).

ונפלא מאוד מה שאמרו חז"ל (מדרש אגדה שמות יב, ב) עה"פ "החודש הזה לכם": "חידוש זה לכם, שמיום שנברא העולם לא חיבבתי אומה ולקחתי גוי מקרב גוי, אלא לכם אני מחדש, הדא היא דכתיב החדש הזה לכם". ומפורש בדברי חז"ל, שמנין החדשים "לכם" הוא, כי אז הקב"ה חיבבנו ולקח אותנו גוי מקרב גוי. וא"כ זהו הענין שאנו צריכים לקדש את חודש ניסן, לזכור את לידת עם ישראל (תחילת צמיחת האומה), שארע ביציאת מצרים.^ט

הארת הפסח מתחילת החודש

דן ומהו הענין לזכור כל שנה בחודש ניסן את תחילת צמיחת האומה שארע אז בחודש ניסן? כי בכל שנה, חוזר ומאיר תחילת צמיחת האומה מחדש. והארת החג מתחילה מתחילת החודש, כפי שאמרו (ר"ה ד, א) "אחד בניסן ראש השנה לרגלים", ומקשה הגמ', הרי בחמשה עשר בניסן הוא?! ומשני, "רגל שבו ראש השנה לרגלים".

ולכן "בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל", שתלו את הדבר בכל החודש (עי' רש"י ערכין יא, ב ד"ה זכות).

ולכן היה סלקא דעתם לספר ביציאת מצרים כבר מראש חודש, וכפי שכותב הריטב"א (בפירושו להגדה): "לפי שאמר למעלה "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה", לכך הוצרך הכתוב לומר "ביום ההוא" דמשמע בעיצומו של יום".

וכ"כ הנצי"ב (שמות לד, יח) עה"פ "את חג המצות תשמור כו' כי בחודש האביב יצאת ממצרים" - שהחודש בכללו גרם שבו יצאת ממצרים, למען ללמדנו כי כל החודש מסוגל להשריש בו יסודי האמונה ועבודת ה'. ומכאן למדנו לעסוק בעניני הפסח מר"ח כדי שיהיה זה העסק להשריש אמונה, וכדמסיק בפסחים (ו:): שהזהיר משה לישראל מר"ח, ואפילו לחכמים דרשב"ג דשלשים יום לפני הפסח שואלין כו'.

^ט בדרשות 'שיח יצחק' להגריא"ח (לפר' בשלח; ובפי' להגדה ד"ה יכול מר"ח) כותב: שהגם שהעולם נברא בתשרי ולכן הוא התחלת השנה, זה רק כלפי סידורו הטבעי שנברא כך מתחילה, אבל בניסן היה התחלת סדור הבריאה ע"י השגחה נבדלת ע"פ התורה והמצות. ושלכן מלכי ישראל מונין מניסן לעומת מלכי אוה"ע שמונין מתשרי (עי' ר"ה ג.). ולכן כתיב "החודש הזה לכם ראש חדשים" שבו היה התנשאות ראש של ישראל.

^י הג"ר צדוק הכהן (ירסיסי לילה' אות נא) כותב: שאחד ניסן ראש השנה לרגלים, שהוא קדושת הזמן דישראל מקדשי. אף דבאחד בניסן אינו רגל, רק אז תחילת בריאת עולם במעשה הנמסר לישראל לקדשו. ובקדושת ראש חודש ניסן מתקדש הרגל שבו כו'.

מ"מ מר"ח יש לעסוק יותר. והיינו דאמרינן בהגדה של פסח 'יכול מר"ח' – הרי
דס"ד דמצות סיפור ממש בא מר"ח והוא מהאי קרא כו"א. וכיוצ"ב איתא בירושלמי
דמדכתיב "והחודש אשר נהפך" ש"מ דכל החודש כשר לקריאת המגילה עכ"ד.

לתגובות: 5322906@okmail.co.il

---

^{יא} וכנראה זה יסוד פסק הגר"א (הובא במשנ"ב תכט, א) לגבי הדין ששואלין ודורשין קודם לחג, שבעצרת אין
שואלין ודורשין ל' יום אבל עכ"פ מא' סיון יש לשאול ולדרוש.

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נור אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

חשש הוצאת שם שמים לבטלה

אָדָם פִּי יִקְרִיב מִפֶּם קֶרְבָּן לַה' (א, ב)

בנדרים (דף י' ע"א-ב') וכן בתו"כ כאן (פ"ב) רבי שמעון אומר מנין שלא יאמר אדם לה' עולה לה' מנחה וכו' ת"ל קרבן לה'. וכן איתא במדרש תנחומא ישן (ריש בראשית), אמר רשב"י אוי להם לגדפנים שהם נושאים שמו של הקב"ה על חינם, שלא יהא אדם אומר לה' קרבן לה' עולה, אלא 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה'', חטאת לה' מנחה לה' וכו'.

והנה בטעם הדבר שאין להקדים תחילה את שם ה', מצאנו בזה שני ביאורים:

א', שמא ימלך ולא יגמור דבריו

בפירוש הרא"ש בנדרים (י. ד"ה לשון שבדו) ביאר, שפעמים יקדים השם לקרבן ויהא נמלך מלגמור דבריו ולידור ונמצא שהזכיר שם שמים לבטלה. וכן מבואר בתוס' הרא"ש ביומא (לט.), דשנינו שם שהכהן גדול בגורלות שהטיל ביום הכיפורים אומר 'לה' חטאת', והקשו שם תוס' ישנים, מדוע אומר הכהן 'לה' חטאת' ולא 'חטאת לה'' כמבואר בנדרים הנ"ל. ותירצו שביו"כ יש גזירת הכתוב מיוחדת להקדים את השם, עיי"ש. ובתוס' הרא"ש שם ביאר, דדוקא בנדבה צריך לומר 'קרבן לה'', דאם יאמר 'לה' קרבן' חיישינן שמא יחזור בו מהנדבה אחר שהזכיר לה', ונמצא שמזכיר שם שמים לבטלה. משא"כ בקרבנות חובה, כיון שלא יכול לחזור בו ליכא חשש, ושפיר אומר 'לה' חטאת'. הרי שביאר כשיטתו בפירושו לנדרים הנ"ל.

והאחרונים (נחלת משה ומנחת שלמה) הקשו על פי' הרא"ש, דאם יש חשש שיחזור בו, מה הועילו חכמים בתקנתם, הלא גם אם אומר קרבן לה' עדיין יכול

לחזור בו בתוך כדי דיבור, [כדמוכח בב"ק (עג:)] שגם בהקדש מהני חזרה תכ"ד, ודלא כהרמב"ם בפט"ו ממעה"ק ה"א עיי"ש במשל"מ], ונמצא מזכיר ש"ש לבטלה. ולא ידעתי מאי קשיא להו, דהא י"ל דהרא"ש ס"ל כשיטת הרמב"ם (בפיהמ"ש בתמורה פ' כיצד מערימין פ"ה מ"ג, ובפט"ו מהל' מעה"ק ה"א), והתוס' במנחות (פא: ד"ה תודה מן החולין), דבהקדש לא מהני חזרה תוך כדי דיבור. והטעם בזה כתבו התוס' במנחות שם דזהו משום הא דאמרינן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. [וע"ע בקצוה"ח (סי' רנ"ה סק"ב) בזה].

ב', שמא ימות

אולם השל"ה הק' (פסחים ריש חלק מצה עשירה ד"ה וידבר, הו"ד בספר בנין אריאל עה"ת ריש פר' תרומה) ביאר שהסיבה שאין לומר 'לה' קרבן' הוא משום שחוששים שמא לאחר שיאמר את שם ה' הוא ימות קודם שיספיק לגמור המשפט ונמצא שהזכיר שם שמים לבטלה. וכן כתבו מהר"י כולי בספר ילקוט מעם לועז (סוף עמ' ל"ח), ובספר פלא יועץ מערכת השי"ן שם שמים, והחת"ס בנדריים י., והחיד"א בפתח עיניים ביומא לט., ולדבריהם נמצא שגם בקרבנות חובה עדיין שייך הטעם לאסור לומר 'לה' קרבן'. [נועל-כרחך שיתרצו את הגמ' ביומא הנ"ל כתירוץ התו"י שם, שביו"כ יש גזירת הכתוב להקדים את ה']. והאריך בזה בשדי חמד (מערכת ב' סי' נ"ו).

ולכאורה גם טעם זה צ"ע, דהרי קיי"ל שלא חוששים שמא ימות לאלתר, וא"כ מה שייך לחשוש שימות לפני שיסיים תיבת "קרבן"³. אולם טעם זה דחשש מיתה אכן איתא בזה"ק פ' ואתחנן (דף רסז:), ויסודו כנראה רק ע"פ נסתר, ששייך דוקא כאשר האדם בא להקדיש בהמה לקרבן לה', ואכ"מ להאריך.

קושיה מדין ברכת המצוות שמברך 'עובר לעשייתן'

והנה לפי שני הטעמים הנ"ל בטעם שלא יקדים להוציא שם שמים, יש להקשות מדוע תקנו חכמים לברך את כל הברכות 'עובר לעשייתן', היינו שיברך תחילה

³. ואולי יתכן לומר בזה ע"פ מה דאיתא בעירובין (מא:): שלושה מתים כשהן מספרין ואלו הן חולי מעיין וחיה והדורקן. וממילא מאחר ומצוי דבנ"א נודרים דוקא בעת צרה, הרי שיש חשש שמא אלו כשירצו לידור ימותו בשעת דיבורם מחמת חוליים, וזהו טעם החשש דלא חילקו וגזרו לכל אדם שכשבא לינדור שלא יקדים לומר את ה'. ויל"ע.

ואח"כ יקיים המצוה, ומדוע אין חוששים שיהא נמלך ויימנע לבסוף מקיום מעשה המצוה [לטעם הרא"ש], או שימות קודם קיום המצוה [לטעם הזוה"ק והשל"ה], ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה.

חילוק בין 'שם שמים' לבטלה ל'ברכה' לבטלה

ונראה לבאר, דבאופן שעשה ברכה שלימה, אף אם אח"כ לא קיים המצוה מאיזו סיבה, מ"מ השם-שמים שהזכיר בברכתו אינו נחשב 'לבטלה', דרק הברכה היא 'ברכה לבטלה', אבל עצם הזכרת ה', הרי סו"ס היה לה תוכן ומשמעות בעצם ההודאה שנתן להקב"ה בברכה שאמר, וכל הקפידא והחשש בהקדמת שם ה', היתה רק על איסור הזכרת ש"ש לבטלה. [משא"כ ברכה לבטלה, לא מיבעיא לשיטת התוס' (ר"ה לג. ד"ה הא, ועירובין צו. ד"ה דילמא) שאיסורה רק מדרבנן, אלא אפילו להרמב"ם דס"ל (בפ"א מברכות הט"ו) שאיסורה מה"ת, מ"מ הכא לא נחשב שבירך לבטלה, כי כל שהיה בדעתו לקיים המצוה הרי היה מחוייב לברך, ודמי קצת למה שכתב הריטב"א (בחולין קו. הו"ד בשע"ת או"ח סי' קנ"ח ס"ק א'), דאם בירך על נטילת ידיים ונמלך שלא לאכול לא הוי ברכה לבטלה. ואמנם אי"ז דומה ממש, כי התם הרי עשה גם הנטילה, אולם מ"מ חזינן דאע"פ שאם אינו אוכל אינו חייב בנטילה, אפילו הכי אין זה ברכה לבטלה, משום שכשרצה לאכול היה מחוייב בנטילה, וה"ה היכא דבירך כשהיה בדעתו לקיים המצוה, היה חייב בברכה. וכמו שהבאתי להוכיח במק"א, דבדין ברכה, גם כשבירך ללא כוונה אי"ז נחשב ל'ברכה לבטלה', עיי"ש].

ועיקר הסברא הנ"ל נמצאת בספרי הפוסקים, יעויין בפרי מגדים או"ח (סי' רט"ו א"א ס"ק ה') דכשלומד פסוקים בתלמוד רשאי לאומרן עם הזכרת ה'. ובשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' פ"א) הביא כמה ראיות לזה. ובספר קיצור של"ה (ירושלים תש"כ, עמ' קצ"ו) כתב בשם ספר יוסף אומץ, דאף מצוה יש כשמזכיר ה' בפירוש ולא לכנות דאי"ז כבוד כלפי מעלה לכנות. וע"ע מהרש"א בח"א בברכות ו. בגמ' שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה וכו'.

וממילא נראה דה"ה כאשר היה סבור לקיים מצוה ועשה ברכה, אין הזכרת ה' שבתוך הברכה מוגדרת כהזכרת ש"ש לבטלה, מאחר והיה משמעות ושבח עם הזכרת ה'. משא"כ גבי לה' קרבן, אם ימלך או ימות קודם שגומר להקדיש נמצא שאמר רק את הזכרת ה' ללא שום משמעות, וע"כ זה נחשב להזכרת ש"ש לבטלה.

לתגובות: zvi6@neto.bezeqint.net

הדרש והנדרש / הרב חיים רוטשטיין

עושרו של הדל

וּנְפֹשׁ פִּי תִקְרִיב קֶרְבַּן מִנְחָה לַה' (ב, א)

שורות אלו מיועדות אך ורק לגדולי הדור, או לכל הפחות למיועדים לכך באופן ודאי. אמנם ניתן להניח שדי בכותרת זו בכדי שרובם של אלו אשר יציצו בדברים לרגע יינטשו מידית את המאמר - אולם המתנה בת שניות ספורות תגלה כי אין אלו פני הדברים.

הבה ונתבונן: מהו 'גדול הדור'?! ניתן לענות בתשובות רבות לשאלה זו, ולהתפלמס ולהתפלסף אודותיה עד לבלי קץ, אך ננסה לקצר את משך האירוע, ולענות בתשובה שתניח את דעת הקורא יהיה אשר יהיה, לאמור: 'גדול הדור' הוא האדם שזכה לעשות את רצונו ית' בשלימות היותר גדולה מבין באי דורו. ופשוט הדבר שזו היא ההגדרה, משום שברי הוא שאין הקב"ה דורש מבן אדם לעשות יותר ממה שהוא ית' מצפה ממנו שיעשה, וא"כ האדם הזוכה לעשות את רצונו בשלימות - הרי הוא האדם הנמצא במדרגה היותר נישאה שאך שייך.

שיא הגדלות - עשיית רצון ד' בשלימות

ועתה, אמור לי נא אחי היקר: מי גילה את אונך שאינך עושה את רצון בוראך בשלימות, שמא - ולו בספק - הינך עונה להגדרה המובאת, בהיותך עושה את רצונו ממך בשלימות גמורה?! והרי הבוי"ת אינו דורש ממך יותר מכפי הכשרונות והיכולות אשר הוא בכבודו נטע בך, וא"כ - אולי?!

נבהיר. בהחלט יתכן שאתה יודע בבירור שאינך עושה את כל אשר אתה אמור לעשות כפי דרגתך, ואם אלו פני הדברים, אכן לצערך ולצער כלל ישראל אינך 'גדול הדור', אולם מה מונע ממך לעשות את רצונו בשלימות?! אמנם במבט שטחי נדמה שהדבר כה רחוק ובלתי ניתן להשגה כמעט, אך אם רק נתבונן היטב בכך שאין הבורא דורש מעמנו יותר מאשר אנו מסוגלים, ולאחר מכן נעמיק במצבנו

להביט בו מה ולאן אנו מסוגלים לעשות ולהגיע, או אז נדע היטב מה דורש מאתנו הבורא, ונקיים זאת, והרינו - גדולי הדור!

עלינו להשיב יסוד ידוע ופשוט זה אל ליבנו שוב ושוב, ש'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו' (ע"ז ג.), ו'לא עליך המלאכה לגמור' (אבות פ"ב, משנה טז), והקב"ה אינו חפץ מאתנו את אשר איננו מסוגלים ואמורים לעשות, וכל הסיפורים הנפלאים אודות גדולי הדורות לדורותיהם טובים הם לרומם את רוחנו ולהגביר את שאיפותינו - אך אבוי לו לבן דורנו שימעט בשינה כהגר"א זיע"א, או ייסע מביתו לחודשים ארוכים כבני הדורות שעברו, וכיוצא בזה. אך עם זאת עלינו לזכור, שאמנם את מה שאין בכוחנו לעשות אין נדרש מאתנו - אך את מה שבכוחנו לעשות מחובתנו לעשות עד הקצה האחרון, אלא שתחושה זו שעלינו לעשות את מלאכתנו אנו לפי מצבנו - בכוחה לרפא את נפשנו מחולי היאוש המר.

חשיבות מעשיו של האדם נמדדת על פי יכולותיו

פרשה זו יפה נדרשת בפרשת שבוע זה. על הפסוק 'ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה', הביא רש"י את דברי הגמ' במנחות (קד:) 'אמר ר' יצחק, מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה נפש, אמר הקדוש ברוך הוא מי דרכו להביא מנחה עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני'. דברי הגמ' אלו אין כמותם להמחיש את הנאמר לעיל. לו ננסה להעלות בדעתנו את ציור העני העומד לפני מזבח ד', כאשר מוקף הוא בכל עבריו באנשים המביאים אל בית ד' שוורים פטומים וכבשים ועיזים שמנים ומשובחים, והוא ניצב בתוכם כאשר מנחתו העלובה בידי, אשר שוויה איננו מגיע אף לערכה של אחת מקרני השור או אליות הצאן, ולעין הרואה נראה הוא כפריט מיותר בכל תמונת הפאר. אולם לכשנפנה במעבר חד אל עבר גבהי מרומים בשמי שמיים לפני כסא הכבוד, תחזינה עינינו תמונה הפוכה בתכלית, בה נראה כיצד הקב"ה כביכול פורש את ידיו לקבל בחביבות כה רבה את מנחתו של העני, ומעלה הוא כאילו הקריב העני את נפשו על גבי המזבח, קרבן שודאי אין למעלה ממנו כלל! וכל כך למה?! מפני שעני זה נתן את כל אשר לו, ומכיון שעשה את כל אשר ביכולתו - מעלה עליו הקב"ה כאילו הקריב את נפשו.

בדרך זו הבה נצייר בדעתנו, את מעונו של אחד מגדולי הדור שליט"א, מקום אשר יומם ולילה מרבה בישראל תורה וחסד, והכל נהנין ממנו עצה ותושיה, ובמרכזו ניצב פאר הרב שליט"א, אשר כל מעייניו אינם אלא התורה והעבודה וקיום מצוות ד'. והנה במרחק מאות מטרים מהמקום, בבית מדרש סתמי ואפלולי, יושב יהודי 'פשוט' העמל במשך כל היום לפרנסתו, קובע עיתים לתורה ומרבה צדקה וחסד כפי יכולתו, אך מחמת עול הפרנסה הקשה המוטל על כתפיו איננו יכול לעסוק בתורה במשך כל שעות היום, אולם כל רגע פנוי מנצל הוא ללימוד התורה ולעשיית המצוות, וככל שבידו הדבר מרבה הוא בלימוד התורה וקיום מצוותיה ובהימנעות מן החטא, ויתכן, יתכן בהחלט, שכלפי שמיא חשוב הוא כגדול הדור שליט"א, משום שמקיים הוא את רצון בוראו ממנו בתכלית יכולתו.

סביב נקודה זו חגים חייו של עובד ד', כל חשבון נפשו נסוב הוא על ציר השאלה האם ממלא הוא את רצון קונו או שמא חלילה לא, ולא מהי מידת הישגיו ואלו תוצאות בכוחו להציג. ההיצמדות למבט זה, יפה כוחה למנוע את הימשכותו של האדם אחר לחצים חברתיים, סטיגמות, 'מצוות' מפוקפקות, ושאר מרעין בישין העוטים לבושי קדושה אך אין תוכם כברם, אלא מלאים הם בגאוות ותאוות וכל אשר שנא ד'.

יזכנו ד' לדעת את תפקידנו בבירור רב, ולמלאותו בשלימות רבה!

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק

בענין "מראית העין" בתליית בגדים ליבוש

שאלה: [א] האם מותר לתלות בגדים רטובים בשבת כדי שיתייבשו? [ב] בגדים שתלויים מערב שבת ליבוש על החבלים, האם מותר להשאיר אותם כך בשבת, או שצריך לסלקם?

תשובה: [א] אסור לתלות בשבת בגדים ליבוש [כמו ששוטחים אחר הכיבוש], מצד 'מראית העין' שיחשדו אותו שכיבס בשבת. וחז"ל לא חילקו בתקנה, ואסרו לתלות גם במקום שאין אנשים שרואים את הבגדים (וראה מש"כ בפרשת מטו"מ ע"ז אודות בגדים שנרטבו מזיעה וכדו').

[ב] בגדים שתלויים ליבוש מערב שבת – מותר להשאיר אותם על החבלים בשבת. וה'חזון איש' לא היה ניחא ליה שישאירו כביסה תלויה בשבת. וראה ב'הרחב דבר' שהרחבנו לבאר את גדרי ופרטי האיסורים של 'מראית העין'. ויעו"ש מש"כ אודות כניסה למסעדה לא כשרה, בשביל שירותים או לקנות מים וכדו'.

*

ה ר ח ב ד ב ר :

תליית בגדים רטובים ליבוש בשבת

[א] בסוגית הגמ' בשבת (קמו:) שנינו "מי שנשרו כליו בדרך במים שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם". ובגמ' שם אמרו: "כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור". ומקשינן מדינא דמתני' הנ"ל שהותר שלא כנגד העם,

בענין "מראית העין" בתליית בגדים ליבוש

ומשני תנאי היא, דתניא "שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם רבי אלעזר ורבי שמעון אוסריין".

ובשו"ע (שא, מה) פוסק: "מי שנשרו כליו במים כו' לא ישטחם לנגבם, מפני מראית העין שלא יחשדוהו שכבסן בשבת, ואפילו בחדרי חדרים שאין שם רואים אסור". והטעם שאסור גם בחדרי חדרים, מבאר המשנ"ב (שא, קסה) ש"לא חילקו חכמים בתקנתן".

אולם הנה בסוגית הגמ' בכתובות (ס, א; מובא בשו"ע שלו, ט) אמרו: שצינור שעלו בו קשים ועשבים, שסותמים ומעכבים את קלוחו, ומימיו יוצאים ומתפשטים לגג ודולפין לבית, שממעכן ברגלו **בצינעא** בשבת ואינו חושש". והקשו הראשונים, מדוע לא נימא "כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור"?

ומתרצים התוספות, שהכלל הזה נאמר רק באיסור מלאכה דאורייתא כמו לגבי כיבוס הנ"ל, שאם יראו יסברו שכבסן בשבת, אבל הכא לא יראו אלא מלאכה כלאחר יד דהויא דרבנן, ולא גזרו בזה בחדרי חדרים. וכך נוקט המשנ"ב (שא, קסה) להלכה, שבדבר שהוא איסור דרבנן, לא החמירו לאסור כי אם בפרהסיא³⁷.

בגדים שנתלו בערב שבת ליבוש

בן השו"ע (שא, מה) מוסיף: "ולא אסרו אלא לשטחן בשבת, אבל אם שטח מע"ש כלים המכובסים, אינו חייב לסלקן בשבת", אפילו אם הם שטוחין בפרהסיא נגד העם.

והטעם מבאר המשנ"ב (ס"ק קסז) בשם הלבוש, שעיקר החשד הוא רק כששוטחן בשבת, שאז יש רגלים לחשדו שכיבסן היום, דאם כיבסן מאתמול היה שוטחן אתמול.

³⁷ ויעו"ש בביה"ל שמציין שהר"ן מחלק באופ"א; וע"ע בתוס' בע"ז יב, א ד"ה כל מקום ובשש"כ פס"ו הע' רמ.

בענין "מראית העין" בתליית בגדים ליבוש

אולם ה'חזון איש' הקפיד בביתו, שלא ישאירו כביסה תלויה על החבל מערב שבת, מפני מראית העין¹⁷. ובספר 'דינים והנהגות' (פ"י ס"ד) כותב: "לא הוי ניחא ליה שישאירו בגדים מכובסים תלויים על החבל מערב שבת, מפני מראית העין (אף דמדינא שרי), ושמענו שאמר הטעם מפני שהדור פרוץ!"

איסור 'מראית העין'

ג] והנה בעיקר האיסור מחמת "מראית העין" שמצינו כן בכמה מקומות בש"ס, יש לחקור האם זה מצד חשש "והייתם נקיים" שיבואו לחשוד אותו שעשה עבירה, או מצד שילמדו ממעשיו להקל גם במקום שהפעולה אסורה¹⁸.

ובפשטות יהיה נפק"מ כשיש אפשרות לתלות בהיתר, שאז אין נידון מצד חשד אולם עדיין יש מקום לאסור מצד שיבואו להתייר גם כשהדבר אסור. אולם בהדין הנ"ל של איסור תליית בגדים רטובים, לא מצינו חילוק, והאיסור תקף גם כשיש תליה להיתר.

תליה להיתר

ד] והנה מצינו בסוגיות הגמ' פ"ק דע"ז, כמה מקרים של חשד או חשש איסור: 1. לגבי מכירה לגוי, מבואר בסוגית הגמ' (טו, א) שיש איסור מכירת בהמה לגוי, אבל אמרו (טו, ב): "כל היכא דאיכא למיתלא תלינן ואע"ג דמצווה, וכל היכא דליכא למיתלי לא תלינן אע"ג דאינו מצווה".

2. עוד שנינו בסוגית הגמ' (שם כא, ב; מובא בשו"ע או"ח רמג, א), שיש איסור להשכיר מרחץ לעכו"ם, מפני שנקרא על שמו ועובד כוכבים זה עושה בו מלאכה בשבתות ובימים טובים, ונמצא הכותי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל. אבל

¹⁷ כ"כ בספר 'טעמא דקרא' הנהגות והוראות ממרן החזו"א אות י; והוסיף שם: "אע"ג דמדינא שרי כמבואר באו"ח שא, מה ובמ"ב ס"ק קסז"; ואכן ב'שונה הלכות' לא הזכיר דבר זה.

¹⁸ ומצינו את עצם ב' צדדים האלו בסוגית הגמ' בעירובין (פח, ב) "התם למאי ניחוש לה, אי משום קלקול חצירו הא מיקלקלא וקיימא, ואי משום גזירה שמא יאמרו צנורו של פלוני מקלח מים סתם צנורות מקלחים הם". וברש"י שם. ומצינו כן ברש"י (ע"ז טז, א ד"ה שאינה) לגבי השכרת בהמה לגוי שכותב: "שאינה יכולה להתרפאות - ומסתמא לשחיטה זבנה ולא משהי ליה ולא חזי ליה ישראל בי עכו"ם דתיפוק חורבה מיניה לזבוני שלימה". ומבואר, שיש חשש שישראל אחר יראה את בהמתו שבורה בידי הגוי, וחיישינן שיבוא למכור לו גם שלימה. וע"ע במשנ"ב (תקלא, ד) מש"כ לגבי גילוח בחוה"מ שאפילו אם גילח לפני המועד "משום הרואין דהרואה לא ידע שגילח עצמו ויאמר שמותר לגלח בכל גוונא" (וע"ע רש"י מו"ק יד, א ד"ה דלא).

בענין "מראית העין" בתליית בגדים ליבוש

מותר להשכיר לו את שדהו, שכן דרך לקבל שדה באריסות, והגם שיודעים שהוא של ישראל, אומרים הכותי לקחה באריסות ולעצמו הוא עובד.

וגם בדין זה מבואר, שאם ניתן לתלות בהיתר תולים ומותר (אולם יעו"ש בביה"ל ד"ה שכן מש"כ לדון, שצריך דוקא שרוב העולם נותנין באריסות, אבל אם המנהג שוה לשכור פועלים כמו אריסות אסור).

3. אולם בסוגית הגמ' (ע"ז יב, א) אמרו: "נתפזרו לו מעותיו בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלם, מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים, ואם אינו נראה מותר". וקשה, מדוע אסור להשתחוות, ולא נתיר מצד תליה בהיתר שאוסף את הכסף שלו?

4. ובאמת הרי שנינו במשנה בע"ז (יא, ב): "עיר שיש בה עבודת כוכבים כו' מהו לילך לשם? בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור, ואם היה יכול להלך בה למקום אחר מותר. וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מהל' ע"ז ה"ט). וכ"ה בשו"ע (יו"ד הל' עכו"ם קמט, א).

וא"כ קשה, מאי שנא שמותר ליכנס לעיר שיש בה ע"ז, אם יכול להלך בה למקום אחר, ומדוע להשתחוות אסור?

גדר הדברים

הן ומה שנראה לחלק בזה, שבדין הנ"ל ליכנס לעיר שיש בו ע"ז, אינו עושה איסור ועבירה בעצם הכניסה, וכל הנידון הוא רק שמא הולך שם כדי לעבוד ע"ז, משא"כ בנתפזרו מעותיו, שעצם הפעולה של השתחויה מצד עצמה היא פעולת עבירה. וכן לגבי השכרת קרקעות אפשר לתלות באריסות, וממילא אין כאן כלל מעשה איסור שאינו שלוחו (וע"ע בתוס' בע"ז כא, ב ד"ה אריסא), אבל לגבי שטיחת כליו הרי הוא עושה פעולה, והגם שעצם הפעולה של שטיחה אינה בהכרח איסור, אבל זה מעשה הקשור לעסק הכיבוס.

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ
בירושלים עיה"ק

בענין "מראית העין" בתליית בגדים ליבוש

ומינה, שלכאורה יהיה מותר ליכנס למסעדה לא כשירה כדי לקנות מים או כדי
ליכנס לשירותים, מאחר ובעצם הכניסה אין איסור, ולכאורה זה דומה לדין הנ"ל
בעיר שיש בו ע"ז.

ובעז"ה שבוע הבא נשלים את הנידון.

לתגובות: dvarhalacha613@gmail.com

הפרשה בראי עבודת השם / הרב שמואל בלויא

רווח להתבונן

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיֹּדְבֶר ה' אֵלָיו מֵאֵל מוֹעֵד לֵאמֹר (א, א)

איתא בתורת כהנים (דבורא דנדבה פרשתא א): 'ומה היו הפסקות משמשות, להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחומר להדיוט הלמד מן ההדיוט, ע"כ.

הבעל שם טוב הקדוש אמר (כתר שם טוב חלק ב דף יח.), הובא בבעל שם טוב על התורה פרשת חוקת), שכיון שהתורה נצחית, צריכה כל התורה 'להמצא תמיד בכל זמן, ומוטל עלינו בשעת לימוד פרשת השבוע, בנוסף להבנת הפירוש הפשוט, גם להתבונן ולחפש בפרשה היכן יש כאן הוראה למעשה בשבילינו.

הרבה מספרי החסידות בנויים על רעיון זה. עד כדי כך, שהרבי ר' בונים מפשיסחא (רמתים צופים פב: אות נה, הובא בקול מבשר פ' כי תצא), אמר על הפסוק כי תצא למלחמה, שמה שכתוב בזוהר הקדוש, שהכוונה על מלחמת היצר, אזי בזמנינו זהו הפשט, והפשט הוא הסוד. כלומר: ידוע שהתורה מורכבת מ-4 חלקים, פרד"ס, פשט, רמז, דרוש וסוד. והנה, בזמן שבית המקדש קיים, היה הפירוש הפשוט, ה'פשט', של הפסוקים, וחלק ה'רמז' היה – מוסרי ההשכל וההוראות בעבודת ה' שאפשר ללמוד מזה. אבל בזמנינו, שאיננו יוצאים למלחמה בפועל, כיום הדברים הפוכים. הפירוש הפשוט של הפסוקים, זה ההוראות בעבודת ה', כי זה למעשה, והפירוש שהיה בעבר ה'פשט', כיום הוא חלק ה'רמז', כי זה לא למעשה.

והוא הדין בפרשיות שלנו. בזמנינו שבעוונותינו אין לנו בית המקדש, ההוראות למעשה שניתן ללמוד מהפרשה – זהו כיום ה'פשט'.

במעלת וחובת העצירה וההתבוננות

ידועים דברי המסילת ישרים (פרק ב) בענין ההתבוננות, ונעתיק קצת מדבריו: 'וזהו הולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר, אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלתו'.

'הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו, להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם, עד שלא ישאר להם ריוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים, כי יודע הוא שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להינחם ממעשיהם ... עד שהיו עוזבים החטא לגמרי'. עיין שם עוד באריכות.

יתכן שלמקרא הדברים עולה בליבנו המחשבה: תינח הרמח"ל, כשהוא היה מתבונן בדרכיו, הוא היה באמת מגיע לתובנות נכונות מה הוא צריך להשתנות, במה נכון לו להשקיע, וכו', אבל אנחנו, בדור המבולבל שלנו, מה כבר יעזור שנעצור לכמה דקות, נכבה פלאפונים, ונתבונן? מה כבר נוכל להשיג בהתבוננות הזו? (חוץ מזה שיתכן מאוד שנרדם די מהר, מרוב עומס, ובפרט כעת, בערבי פסחים...).

אבל אדרבה, היא הנותנת. איתא בפוסקים, לגבי מה שאיתא בגמרא (שבת ג:): 'כי קאי רבי בהא מסכתא לא תישיליה במסכתא אחריתי דילמא לאו אדעתיה', וכן פסק הרמב"ם (תלמוד תורה ד, ז), שלא לשאול את הרב שאלה בסוגיא שהוא לא מונח בה כעת, שדין זה נוהג גם כיום. אף שבזמנינו אין העיון עמוק כל כך, וממילא לכאורה לא קשה לרב 'לעבור נושא', אבל אדרבה, כיון שקשה להתרכז ולהיכנס בסוגיא, לכן כל הפרעה קלה עלולה להוציא את הרב מהריכוז שלו בסוגיא.

הוא הדין כאן. דוקא כיון שאנו מצאים בדור נבוך כזה, דוקא לכן עוד יותר חשוב שנעצור מפעם לפעם להתבונן במעשינו. חסיד חב"ד יעשה זאת ב'פארבריינגען' (התוועדות חסידית), ליטאי יעשה את זה ב'סדר מוסר', ברסלב'ר יקרא לזה 'התבודדות', בחסידויות אחרות עושים זאת ב'טיש' או ב'זיץ'. השם אינו משנה, משנה העיקרון – לשים לב מה קורה איתנו.

מה נאים הדברים להיכתב היום (כ"ו אדר), יום היאר-צייט של מרת שרה שנייר עליה השלום, אשר מי יודע איך היה נראה היום עולם התורה לולא פעולותיה. הרה"צ ר' יעקב גלינסקי היה מספר, שכשהיו רואים נערה צולעת או חיגרת, היו קמים מפניה, כי היא ודאי תהיה 'אשת חבר'. נערה נורמלית ובריאה לא תתחתן הרי לעולם עם 'ישיבה מאן'... ובודאי שהדבר הראשון שגרם לה לקום ולפעול, היה ההתבוננות, מה קורה איתי? מה קורה בסביבתי? מה אני יכול/ה לעזור? יהי רצון שנזכה לתת ריוח, לעצור מפעם לפעם בין כל המטלות שאנו מוקפים בהם, ולהתבונן, וכך יקויימו בנו דברי חז"ל הקדושים (מועד קטן ה.): 'כל השם ארחותיו בעולם הזה, זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא'.

לתגובות: a33107566@gmail.com

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת אור התורה - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל' וש"ס

'מעות חיטין' לעני המקפיד על חומרות מיוחדות

א. נפסק בהלכה שעל בני העיר לדאוג להוצאות חג הפסח של עניי העיר. ואכן, קופות הצדקה תומכות בעניים ורוכשת בעבורם מוצרים בהכשרים מהודרים לחג. והנה אחד העניים הודיע לגבאי הצדקה שהוא אינו אוכל בפסח אלא רק מהכשר מסוים, או מ'מצות חבורה' בדרגת הידור גבוהה ביותר, העולה כסף רב יותר, ואם יביאו לו מזון מההכשרים המקובלים, הוא לא יאכל מהמזון, למרות שבכל השנה אוכל הוא מהכשרים אלו. - האם על בני העיר לממן לעני זה את הידוריו המיוחדים?

ב. גבאי הצדקה חילקו לנזקקים קופסת עוגיות קוקוס לחג הפסח, ועני א' הודיע שבמשפחתו לא אוהבים עוגיות קוקוס, אלא רק עוגיות אגוזים, היקרים יותר. האם על בני העיר לממן את טעמם האנין והמיוחד?

*

תשובה: הנה לא הגעתי בעניותי לכלל הכרעה ברורה בדבר שאלה א', אך נציג מספר ראיות לדיון, וכדלהלן: א] איתא בכתובות (סז, ב): "די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו אשר יחסר לו, אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין". ואמנם הכא עסקינן באיכות המאכלים ולא ברמת הכשרות, אשר לא גוף האדם צריך אותם, אלא רק מפני שנוהג בעצמו סלסול וחומרא, לא יאכל מזון זה.

ב] בשו"ע ומשנ"ב (סי' רמב, וכן ברמב"ם מתנו"ע י, יט ובדרכ"א שם) נפסק שאדם שאינו מתפרנס בד"כ מצדקה, יעשה שבתו חול ואל יצטרך לבריות, למרות שיש לו רק מזון ב' סעודות. ואולם אם מתפרנס בימות החול מהצדקה, צריכים גבאי

הצדקה ליתן לו מזון ג' סעודות וכסא דהרסנא. ולמדנו שאע"פ שאם היו לו רק ב' סעודות, לא היה נוטל מהצדקה, מ"מ כאשר נותנים לו מהצדקה, נוטל ג' סעודות ויותר. ואולם גם ראייה זו אינה מוכרחת לנדו"ד, כיון שדין ג' סעודות וכסא דהרסנא הוא מדינא דגמרא, ורק קי"ל שמעלת 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות' עדיפה על פני נטילת סעודה שלישית וכסא דהרסנא מקופת הצדקה.

ג] הרה"ג רבי יעקב זיסמן שליט"א ציין את ד' הביאה"ל (בסי' תרעא) בשם החמד משה, שלמרות שבני העיר חייבים לתת לעניים נר חנוכה, הרי שחייבים ליתן להם רק נר אחד לכל יום, כיון דיותר הוי מן המהדרין ואין חיוב ליתן לו. ואמנם גם משם אין ראייה ברורה לנדו"ד, כיון ששם מתקיימת שפיר עיקר ההדלקה בנר אחד וכל הוספה מוגדרת כהידור, אך בנידונינו לא יאכל העני בסופו של דבר כלל מהמזון, כיון שהוא מחמיר על עצמו לאכול בפסח רק מהכשר מהודר יותר.

ד] הרה"ג רבי משה יודקובסקי שליט"א ציין את ד' המשנה בדמאי (פ"ג מ"א) ש"מאכילין את העניים דמאי". וחזינן שמבחינתנו ניתן להאכיל עניים אפילו דמאי, האסור לכל ישראל, וכ"ש חומרא וסילסול. ואולם עדיין אין לנו ראייה ברורה לנדו"ד, כיון ששם רק נאמר שעני יכול מדינא לאכול דמאי, אך לא מצינו שאם העני ינהג סילסול בעצמו ולא יסכים לאכול דמאי, שעלינו ליתן או לא ליתן לו מזון אחר. ושוב הראוני שבס' פסקי תשובות ריש הלכות פסח דן בענין, עי"ש.

ה] וחשבתי די"ל שמדין שמחת יו"ט בודאי שעלינו לדאוג להם גם למזון המהודר להם ע"פ חומרתם, כיון שעלינו לדאוג לשמחת העניים, ושמחה כוללת היא לכאן כל דבר המשמחו, ממעדנים ועד חומרות. ואולם חזרתי בי, בראותי ד' הרמב"ם הנודעים בפ"ו מיו"ט, שכתב כך: "הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר וביין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו", עכ"ל. הרי לנו שאף שאנו מצווים לשמח את העניים, מ"מ אין אנו

מצווים לשמחם בקליות ואגוזים ותכשיטין וכו', כפי שאנו צריכים לשמח את קרובינו, ושמחת העניים היא רק בהאכלתם, ותו לא. ולכאו' הוא דיוק מדוקדק וידיעה נכבדה בד' הרמב"ם.

ו] ובדבר שאלתנו האם על בני העיר לממן את טעמם האנין והמיוחד של העניים, שאינם אוהבים טעם או מאכל מסוים וכו'. הנה בכתובות (שם) נאמר: "ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה, אמר ליה במה אתה סועד, א"ל בבשר שמן ויין ישן. רצונך שתגלגל עמי בעדשים. גלגל עמו בעדשים ומת, וכו', אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כולי האי". והיינו שמכיון שלא היה עני בן טובים הרגיל בפינוקים, לא היה על העני לפנק את עצמו דוקא במאכלים מיוחדים, (וכן ביאר מרן הגריש"א זצ"ל בס' הערותיו שם). וחזינן שעל העניים הרגילים להימנע מפינוקי יתר, אין אנו צריכים לדאוג לפינוקיהם. ואולם שפיר יש לחלק בין מאכלי פינוק ומותרות, לבין סוגי טעמים, מליחות וחריפות, שכאו"א הורגל בטעם ובתיבול לפי מאכלי עדתו ומשפחתו, ושפיר יכול לומר שאינו מסוגל לאכול טעם כזה או אחר, ועלינו לדאוג לו לכך.

ז] ונדברתי בענין עם כש"ת ראב"ד העדה החרדית הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, שאמר לי שאכן צריך ליתן לכאו"א מההכשרים המקובלים עליו, שהרי אל"כ הרי לא יאכל. והוסיף: "אך אפשר לתת לו קמח, ושהוא עצמו יעשה בקמח כרצונו". וכנראה התכוין לדברי המשנ"ב (סי' תכט), שכתב גבי מעות קמחא דפסחא ש"במדינותינו המנהג לחלק להן קמח שע"ז מקרבא הנייתה טפ"י. ואולם המשנ"ב הרי נקיט דצריך ליתן לו גם שכר אפייה, ואפייה בבתינו אינה שייכת ויקשה מאד לאפות בקמח מצות.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ועוד

נתינת הרשות הנלמדת מתיבת "לאמר"

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר (א, א)

איתא ביומא (ד, ב): מנין לאומר דבר לחבירו שהוא ב"ב לאמר, [שאסור לו לספר הדברים לאחר], עד שיאמר לו "לך אמור", שנאמר "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" [לא אמור הדברים אלא אם כן נותן לו רשות, רש"י], ע"כ. וצריך ביאור, אמאי המתין עד הכא למילף זאת, ולא יליף ליה מכל אותם "לאמר" הכתובים בכל פרשיות התורה עד הנה.

ת. ראשית, יש לציין כי אכן מצאנו מקורות נוספים בדברי חז"ל שלא למדו ענין זה מה"לאמר" דפרשתינו, אלא מה"לאמר" הקדומים לו. וכן איתא בפסיקתא, שלמדה זאת מהכתוב המופיע בפרשת בא, וז"ל: "דבר אחר "לאמר", לך אמור להם, מיכן לאומר לחבירו דבר, שהוא בבל יאמר, עד שיאמר לו לך ואמרו" ע"כ, וכן הוא במדרש שכל טוב על פסוק זה.

ושם במדרש שכל טוב בפרשת מקץ, מופיע שלמד ענין זה בכתוב הקודם לפרשת בא, וז"ל: "ר' מוסיא בשם ר' מוסיא רבא מניין לאומר דבר שהוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך ואמור, שנאמר לכן אמור לבני ישראל (שמות ו ו) " ע"כ.

השאלות {דרב אחאי, פר' וישב, שאילתא כ"ח}, לומד הלכה זו מהפסוק בפרשת אמור, וז"ל: "דא"ר מנסיא בריה דר' מנסיא משמיה דרבי מנסיא רבה מניין לאומר דבר לחבירו שהוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך ואמור שנ' וידבר יי' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר ויאמר יי' אל משה אמור אל הכהנים אמור ואמרת אל זקני ישראל" ע"כ.

אמנם, עדין כל הקושיא מופנית לדברי הגמרא ביומא, הלומדת במפורש הלכה זו, דווקא מהפסוק בתחילת פרשת ויקרא, וכאן יקשה, מה המעלה של פסוק זה

בתחילת פרשתינו, שרק ממנו ניתן ללמוד את הנהגת ה"בל יאמר", יותר מכל לשונות ה"לאמר" המופיעים לפניו בתורה.

א. בריטב"א {יומא שם} מצאנו, כי ביאר את דברי הגמרא ביומא, כי מדבריה נתחדש, כי אע"פ שאמנם דיבר הקב"ה אך ורק עם משה רבינו באוהל מועד, אבל אע"פ שהדיבור היה לו לבדו, קול הקריאה שהיה קורא לו בתחילת הדיבור, היה חזק, עד שיכלו לשומעו כל ישראל מבחוץ. ונמצא, כי כאשר היתה "קריאה" חזקה, כל השומעים בחוץ ידעו כבר על זאת שדיבר ה' עם משה. במצב כזה, היתה לי הוא אמינא שאי"צ ציווי מיוחד של הקב"ה, שמשה יאמר זאת לישראל, שכן במצב כזה אפשר לומר, שעצם תחילת דיבור ה' עם משה בצורת "קריאה" חזקה הנשמעת מבחוץ, היא עצמה כעין הוראה לישראל שידעו שיש להקבה מסר מיוחד שהוא נאומר למשה על מנת להעבירו לישראל, ששמעוהו.

לזה באה הגמרא ללמדינו דווקא מפסוק זה בתחילת פרשת ויקרא, שכאן נתחדש בפסוק זה שנאמרה בו גם לשון "ויקרא" וגם לשון "לאמר", ובאו ללמדך, שאע"פ שהיתה כאן קריאה תחילה, וכל ישראל ידעו שה' דיבר עם משה, ויש למשה דבר מה להודיעם, אין למשה רשות להודיעם את דבר ה', עד שהקב"ה יצוהו על כך במפורש ויאמר לו: "לאמר", לך אמור זאת לישראל.

וזה לשון הריטב"א: "הא בקריאה הא בדיבור, פי' דבקריאה שומעין כל ישראל, כשקורא אותו אבל קול הדיבור לא היו שומעין. עד שיאמר לו לך אמור תלמוד לומר וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. פי' ודרשינן ליה מהאי לאמר דהכא לאשמועינן דאפילו במקום שיש קריאה ששומעין קול הדיבור הוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך אמור" עכ"ל.

ב. תירוץ וביאור נוסף על זה, נמצא בדברי המהרש"א שם, בחידושי אגדות. המהרש"א מבאר, כי בכל הפעמים הקודמות שנאמר בתורה "לאמר", היתה כוונת הקב"ה כי משה ילך ויודיע את דבריו לישראל, וכאשר ישמע את תשובתם יחזור ויגיד אותה להקב"ה. אמנם כאן בתחילת פרשת ויקרא, ל"ש לפרש כי זאת היתה כוונת ה', כיון שנאמרו ציוויים אלו לאחר מתן תורה, וכעת בהודעת מצוות

הקרבנות אי"צ הקב"ה לתשובת ישראל, כיון שכולם מצווים ועומדים על קיום התורה מהר סיני באמירת "נעשה ונשמע". לפיכך היינו חייבים לחפש פירוש אחר למילת "לאמר" שנאמרה כאן, ולזה באה הגמרא לבאר, כי כוונת מילה זו היא רשות לצאת ולהודיע דבר זה לישראל, ואין זה קשור להחזרת תשובתם.

וז"ל המהרש"א שם: "והשתא נמי בהאי קרא קאמר מאי לאמר, דכל הני לאמר דכתיבי בסיני, יש לפרש כפירש"י בחומש צא ואמור להם והשיבני אם יקבלו, כמ"ש וישב משה את דברי וגו'. אבל באהל מועד שלא היה הדבור רק למשה, וכבר קבלו עליהם מסיני "נעשה ונשמע", ולא היה צריך לתשובת משה, לכך דרשו מינייה: דבר אחר, שהוא בבל יאמר, כמו לא - אמור" עכ"ל.

ראיה לתחילת דברי המהרש"א, כי "לאמר" פירושו החזרת תשובה, מצאתי מפורש בדברי המהר"ל בגור אריה {פר' פינחס}, וז"ל: "לאמר השיבני וכו'. דאם לא כן, "לאמר" למה לי, אלא שהיתה בקשתו שיודיע לו הקדוש ברוך הוא תשובה, וזהו "לאמר". שהיה מצטער על דבר זה מאד, לכך היה מבקש שישיב לו אם יעשה בקשתו. ואם תאמר, מאי שנא כאן שדרשו כך, ובכל מקום לא דרשו "וידבר ה' אל משה לאמר". אין זה קשיא, שבכל מקום פירוש "לאמר", שאמר לו הקדוש ברוך הוא 'אמור להם לישראל', וממנו למדו במסכת יומא {ד' ע"ב} שמי שאמר לחבירו דבר, שהוא ב'בל יאמר' עד שיאמר לו "אמור", שנאמר "וידבר ה' אל משה לאמר", וכאן לא שייך למדרש כך בדבור משה אל ה'" עכ"ל. הרי שהמהר"ל מפרש שגם אחר מתן תורה יכול לשון "לאמר להתפרש כרצון להחזרת תשובה, אמנם זה דווקא כאשר הקב"ה מפרש יותר ומצווה: "לאמר השיבני", ומשמע שקודם מתן תורה לא היה צריך לתוספת לשון "השיבני", וכדברי המהרש"א, ועצם לשון "לאמר" היתה מתפרשת תמיד כרצון לקבלת תשובה מישראל.

תירוץ נוסף לשאלה זו עיין בדברי הגבורת ארי ביומא שם, שביאר זאת עפ"י ביאורו בדברי ר' יוחנן בגמרא ע"ש.

ומשחרי ימצאוני - מעלת עשרה הראשונים בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' ב"כ כל-בו במעלת עשרה הראשונים, ומרביץ תורה באלעד

המשכים מעשרה הראשונים - מקריב נפשו לה' כקרוב
מנחת סולת, ושכרו רב

וּנְפֹשׁ פִּי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה' סֹלֶת יִהְיֶה קִרְבָּנוּ וְיִצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבִנָּה

(ב, א)

בפרש"י כאן כתב וז"ל: "ונפש כי תקריב" - לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו, עכ"ל (ומקורו בגמ' מנחות קד ע"ב, עיי"ש). ובריקאנטי הוסיף בזה, וז"ל: בהקרבת הקרבן מתעלה רצון השפל ומתקרב ברצון העליון ורצון העליון בשפל, לפיכך השפל צריך להקריב לו רצונו ע"י הקרבן וקושר נפשו בנפש קרבנו, ואז מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב נפשו, והה"ד "ונפש כי תקריב", עכ"ל.

וע"ע באלשיך הק, שכתב וז"ל: אומר הוא יתברך, אל זה אביט יותר, כי איש זה את נפשו הוא מקריב. וזהו אומרו "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'". ושיעור הכתוב, לומר, הנפש כי תקריב קרבן מנחה לה', תדע מי היא הנפש ההיא, הלא היא אשר סלת יהיה קרבנו. כי אין זה רק מרוב דלותו, כי איש כזה שסלת בלבד הוא קרבנו, נפשו ודאי היא המקרבת עצמה, ובזה אבחר. כי הוא, סלת נקי מקמח וסובין ומורסן - שהוא משל אל שלילת הפניות - יהיה קרבנו כי דל הוא. ועל ידי היות קרבנו משולל פניות, יהיה סבה שעל ידי כן "ויצק עליה שמן", שהוא משל אל אור השופע. שיערה עליו - על הנפש הנזכר - רוח מלמעלה לקדשו לטהרו, לכהנו לו יתברך אז יותר על ידי הרוח. ואז על ידי כן יזכה שיעלה עליו נשמה על הרוח, שהיא תתיחס אל לבונה, שהיא הנשמה בעלת לבנות זכה ורוחניות ספיריי עד מאד, עכ"ל.

והנה ידועים דברי ריב"ל בגמ' בברכות (כו, ב) דתפילות כנגד קרבנות תיקנום, וכן פסק הרמב"ם בהל' תפילה (פ"א הל' ה')^{טו}. א"כ י"ל, דרמז כאן למי שמקדים לבוא לביהכ"נ מעשרה הראשונים לכבוד השכינה, שהוא בגדר 'מנחת עני', שהוא מעשה קטן שאינו חיוב והוא רק מדרבנן [ויש מצוות וחיובים הגדולים ממנו], ולכן מי ש'מקריב את נפשו' ועושהו מראה שהוא עני ועניו, ואין בו גאוה - דאם היה בו גאוה היה מתעכב בביתו ומתעסק בדברים אחרים קודם התפילה, אבל הוא מרוב אהבתו להשי"ת, מיד כשניעור משנתו, אחר שהכין עצמו להתפלל בנקיות ובגדים נאים, הוא מזדרז לביהכ"נ להיות מעשרה הראשונים. וזה בגדר "קרבן מנחה לה'", היינו מסירות נפשו לתפילה כראוי בכוונה ובנחת, בזכות השכמתו מעשרה הראשונים, שהוא מעשה קטן - כמו סולת, וכאמור. ותמצא נוטריקון תיבות "סלת יהיה קרבנו" עם הכולל, עולה: "מעשרה הקודמים ובאים".

ולכן זוכה ל"ויצק עליה שמן", וכמש"כ האלשיך הק': שהוא משל אל אור השופע. שיערה עליו - על הנפש הנזכר רוח מלמעלה לקדשו לטהרו, לכהנו לו יתברך אז יותר על ידי הרוח. ואז על ידי כן יזכה שיעלה עליו נשמה על הרוח, שהיא תתיחס אל לבונה, שהיא הנשמה בעלת לבנות זכה ורוחניות ספירי עדי
מאד!

*

המשכים ראשון או לפחות מעשרה הראשונים לתפילת מנחה, שכתוב כפול!

והנה בספר 'שם משמאל' (פרשת כי תבוא, שנת תרע), כתב וז"ל: כל ענין תפילה היא ביטול והכנעה להשי"ת כמ"ש הרמב"ן (סוף פ' בא) ע"י שמה. ואברהם אבינו ע"ה היה שכל, כמ"ש חז"ל (ב"ר פ' ס"א) שתי כליותיו נובעות חכמה וכו'.

^{טו} ואע"פ שבהל' ו' כתב על הג' תפילות: כענין שנאמר "ערב ובוקר וצהרים ושיחה ואהמה וישמע קולי", וע"ע בהל' מלכים (פ"ט ה"א) שכתב: דאברהם התפלל שחרית ויצחק הוסיף תפילה אחרת לפנות היום ויעקב התפלל ערבית [והיינו כדעת רבי יוסי ב"ר חנינה, בגמ' ברכות שם]. בארו המפרשים: דחובת התפילה על כל אחד, ודאי הוה תקנת אנשי כנסת הגדולה - והם עזרא ובית דינו שהזכיר שם בהל' תפילה, ותיקנוה כנגד הקרבנות. אך מ"מ מסורת התפילה בישראל באלו ג' הזמנים, התחילה עוד מימי האבות, ונמשך אח"כ עד ימי דוד, והוא מה שכתוב בתהלים "ערב ובוקר וצהרים ושיחה".

וע"כ תיקן תפילת שחרית תפילת הבוקר שהוא לשון ביקור שיבקר אדם בשכלו, ובזוה"ק (ריש פ' לך לך) דאברהם הוא נשמתא, ולכך נבחן ונצרף אברהם במצרים, דשם הוא מקום ע"ז וכישוף וחכמת מצרים שהיא מצד השכל דקליפה. ויצחק עלה למעלה עוד יותר, שלא בלבד השכל אלא אף את הנפש הקדיש וביטלה להשי"ת. ויצחק הקריב את נפשו לה', ולכך נצרף ונבחן בפלשתים דקליפה שלהם היא ליצנות כמבואר במדרש (ב"ר פ' ס"א) "ובמושב לצים לא ישב" זה אבימלך, והיא הקליפה בדיבור שהוא מכחות הנפש, כמ"ש (בראשית ב') "ויהי האדם לנפש חיה" ובת"א: לרוח ממללא. ולכך תיקן תפילת מנחה מלשון מנוחה, ומנוחה מתיחסת לנפש כמ"ש המהר"ל ז"ל, ובקרבן מנחה כתיב נפש כמ"ש (ויקרא ב, א) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה", עכ"ל.

ולפי"ז יתכן שרמז כאן בפרט, על המשכים להיות מעשרה הראשונים בתפילת מנחה, שיש בזה מסירות נפש, יותר מבשחרית, ולכן שכתו גדול יותר. וכמו שהביא בספר 'שלמי ציבור' (הלכות מנחה סי' א' סעי' ג')^י, בשם המהר"ם די לונזאנו בספרו 'דרך חיים'^י, דהזהיר במיוחד לבעלי בתים העוסקים במלאכתם להיות זהירים בתפילת מנחה וערבית, ולהיות מעשרה הראשונים לביהכ"נ בפרט בתפילות אלו, דשכרם גדול בזה יותר מבתפילת שחרית מפני שפוסקין ממלאכתם, וכעין שכתב הטור בסי' רל"ב, בטעם דגדולה תפילת המנחה, עכת"ד עיי"ש.

וכל עשרה הראשונים הם בבחינת יצחק אבינו ע"ה שהקריב נפשו לה' ולכן תיקן הוא את תפילת מנחה, וכמ"ש ה"ש משמואל'. ובפרט המשכים ראשון ממש, שכתוב עליו בזוהר פ' תרומה (קלא, א) שהוא 'בדרגא דצדיק', ו'צדיק' עם האותיות עולה בגמטריא 'יצחק'^י. וגם תמצא תיבות "ויצק עליה" נוטריקון: וישכים צדיק קודם עשרה לבית י-ה. - ולכן שכתו כפול ומכופל!

לתגובות: 9335108@okmail.co.il

^י להגה"ק רבי יעקב ישראל אלגאזי זצ"ל מגדולי חכמי ירושלים, בנו של הגאון רבי יו"ט אלגאזי זצ"ל, ובעמ"ח הספרים: ארעא דרבנן, שמע יעקב, שארית יעקב, ועוד.

^י דרך חיים, דף צג ע"א - וינציא שע"ח.

^י וכמ"ש לעיל פ' תולדות מס' 'כסא רחמים', עיי"ש.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

**"שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום" –
האם הוא דין מיוחד לפסח או גם בשאר מועדים?**

יש לחקור: האם דין "שלושים יום" הוא דווקא קודם הפסח הואיל והלכותיו
מרובות. או שדין "שלושים יום" הוא דין בכל חג, שמזמן זה קודם החג חלים
במשהו דיני החג, וא"כ בכל חג הדין כן

נאמרו בגמרא (פסחים ו ע"א), "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח
שלשים יום". והקשו האחרונים שבמגילה (לב א) נאמר: "משה תיקן להם לישראל
שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת
והלכות חג בחג, הרי שלימוד דיני החג הוא בחג עצמו ולא לפני כן. ובב"י סימן
תכט תרץ, שדין זה הוא דווקא בפסח שהלכותיו מרובות וצריכים לישראל לידע
ההלכות קודם לכן לפי צריכים להתעסק בטחינת החיטים ואפיית מצה והגעלת
כלים וביעור חמץ ואם לא ידעו ההלכות עלולים להכשל ושוב אין להם תקנה לכך
תקנו ללמוד ההלכות שלשים יום קודם, אכן בשאר המועדים אין הלכותיהם
מרובות וקשות ולכך אין צורך בהם ללמוד קודם לחג. אמנם דעת רש"י ועוד
ראשונים שדין שלשים קודם החג לא נאמר רק בפסח אלא הוא בשאר המועדים
וכדלקמן. דעת ב"ש במשנה בסוכה (ט א) שסוכה הישנה שעשאה קודם שלשים
יום קודם החג והיינו שלא פירש שעשאה לשם סוכה פסולה. ומ"מ אם עשאה תוך
שלשים יום אין צורך לעשותה לשמה. וכתב רש"י הטעם וז"ל "ואילו תוך שלשים
לחג הוה, כיון דשואלין בהלכות החג קודם לחג שלשים יום - סתם העושה לשם חג
הוא עושה", הרי שמבואר בדבריו שדין שואלין ודורשין הוא אף בשאר מועדים^{כא}.

^כ והנה בגמרא פסחים שם כתבו שמקור הדין לשואלין ודורשין שלשים יום קודם, הוא ממשנה רבינו עומד בפסח
ראשון ומזהיר על פסח שני. וגמרא זו היא קושיה גדולה על דעת הב"י שהרי הלכות פסח שני אינם מרובות ומ"מ
נאמר בהם דין שואלין ודורשין
^{כא} וכן הוא מוכח מרש"י בסנהדרין ז ב ד"ה בשבתא שהוא דין בכל הרגלים וכן הוא דעת התוספות מגילה ד ע"א
ד"ה מאי ועוד ראשונים בכמה מקומות.

וראה בשער הציון סימן (תכט ס"ק ב) הביא שדעת הגר"א שדין זה בשאר מועדים הוא מן הדין ולא רק מחמת מנהג. וצ"ב מחלוקת הראשונים בדין זה. ובביאור המחלוקת יש לחקור אם דין "שואלין ודורשין" בהלכות החג שלוש יום קודם החג, ענינו הוא "הכנה", להכין את עצמו לחג, וצד זה הוא שיטת הב"י ולכך כתב שכל דין זה אינו אלא בפסח שרבים הם הלכותיו שלולי שידע דיני החמץ יהיה בגדר של "מעוות לא יוכל לתקון". אכן, בשאר מועדות שאין הלכותיהם מרובות לא שייך דין "שלושים יום" ואין חובה ללמוד את ההלכות אלא בחג בלבד. או שדין שלוש יום קודם החג הוא מדיני המועד שמשלושים יום קודם המועד כבר חלים דיני החג לכמה פרטים וכפי שיבואר להלן, ולכך על כל אדם ללמוד את דיני ועניני המועד שלוש יום קודם. לפ"ז הואיל והוא מדיני המועד א"כ דין זה הוא בכל מועד ללמוד את הלכותיו קודם לכן.

וביאור גדר חיוב זה. שהנה בב"ח שם תרץ את סתירת הגמרות שמחד נאמר דין שואלין ודורשין שלוש יום, ומאידך אמרו משה תקן להם ללמוד הלכות חג בחג ומשמע שהחיוב הוא דווקא בחג עצמו. ותרץ שמה שאמרו שצריך ללמוד ההלכות בחג, אינו רק בחג אלא אף קודם החג, ומה שאמרו שלוש יום ולמדו מן הפסוק אינו אלא שיעור הזמן כמה צריך להקדים את לימוד ההלכות שהוא שלוש יום^כ. ראייה ליסוד זה שבגמרא בפסחים שם (ו ע"א) נאמר, שהיוצא בשיירה תוך שלוש יום קודם הפסח חלה עליו חובת ביעור חמץ. ושם בגמרא מבואר שהוא מדין שלוש יום שדורשים בהלכות החג. וברש"י שם כתב וז"ל "ומאז חל עליו להיזהר בצרכי הפסח". והיינו שמזמן ל יום קודם החג כבר חלים כבר דיני החג ולכך חייב אדם לבער את החמץ מביתו כבר מזמן זה. יתירה מזו, שבב"ח (סי תלו ד"ה ומה) כתב, שבבדיקה זו שתוך שלוש יום כשבודק צריך לברך על ביעור חמץ, הרי שמבואר שזמן שלוש יום קודם החג נחשב כזמן החג עצמו, ולכך יש

^כ ובתוספת ביאור שברש"י סוף מגילה ביאר החיוב ללמוד הלכות חג בחג וז"ל "מלמד שהיה מדבר עמהן [משה] הלכות כל מועד ומועד בזמן להודיע חוקי האלקים ותורותיו". וא"כ מן הפסוק שלמדו על ל' יום מכך שהזהיר משה בפסח ראשון על פסח שני נתחדש, שבכלל החיוב ללמוד את דיני החג אינו רק בחג עצמו אלא שלוש יום קודם לכן מאז חלים דיני החג.

הסוברים שצריך לברך כבר מאותו הזמן. לפ"ז יבואר עוד, שברש"י בסוכה לעיל, שכתב שתוך ל' אין צריך לכוון לשמה בסוכה "דסתמא לשמה" שלפי שדורשין בהלכות החג לכך. והביאור בזה שהואיל ונתחדש שדיני היו"ט חלים כבר שלושים יום קודם החג, א"כ פשוט שמזמן זה נחשב כבר כחג הסוכות, וממילא הסברא הפשוטה שסתמא כיוון העושה לשם סוכה. עוד יבואר לפ"ז, שהנה ברמ"א שם אחר שהביא את דין השו"ע ששואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. הגה: "ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח", הרי שכרך דין שלושים יחד עם החובה לדאוג לעניים, שכבר מל' יום קודם חלה החובה לדאוג עבורם. וכבר הקשו שדין זה הוא מהלכות צדקה ומדוע הביאו הרמ"א בהלכות הפסח היה לו להביאו ביו"ד בדיני צדקה. ובמשנת יעבץ (סי' ז) ביאר, שהרמב"ם כתב (יום טוב פ"ו הי"ח) וז"ל: וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה עכ"ל. ומבואר שדין זה להאכיל עניים ביו"ט הוא כחלק מדיני היו"ט שאופן האכילה היא בכך שדואג לאכילת עניים ואין דואג רק לאכילת לעצמו. ומעתה כיון שהוא מהלכות היו"ט פשוט הוא שהביא הרמ"א דין זה כאן ולא בהלכות צדקה, שאין זה דין צדקה גרידא אלא הוא מהלכות יום טוב לדאוג לעניים ולשמחם. ראיה ליסוד זה מצאתי בשעה"צ תכט ס"ק ז שביאר את לשון הרמ"א "שמנהג לחלק חטים", וביאר שמצד הלכות צדקה היה יוצא בנתינת מעות, אולם לכך המנהג לחלק חטים כי בכך יש יותר הנאה לעניים. ויבואר היטב שדין הרמ"א מתחבר אם דברי המחבר שלעיל שהואיל ושואלין שלושים יום וכו', וע"ז כתב שהמנהג לחלק חטים. והביאור בזה שסובר הרמ"א שהואיל ושלושים יום הוא זמן שממנו והלאה נחשב כחג עצמו, לכך המנהג לחלק חטים כדי שיהיה הנאה עניים שכבר מעתה מצוה לשמחם כמו ביו"ט. אכן, דעת הב"י שלעיל שדין שלושים יום אינו אלא מדין הכנה ליו"ט ורק בפסח שדיניו מרובים הוא דין זה ולא בשאר יום טוב, ומדוקדק שלא הזכיר המחבר

בדבריו דין מעות חיטים בדיניו כאן שלדבריו דין שלושים יום נאמר בפסח, ולא מחמת דין היום טוב.

והנה הקשו האחרונים שהרמב"ם לא הביא דין ששואלין ודורשין שלושים יום קודם החג. ויש להעצים הקושיה שהנה כתב הרמב"ם (תפילה ונשיאת כפים פי"ג ה"ח) וז"ל: מפסיקין למועדות וליום הכפורים וקוראין בענין המועד לא בסדר שבת, ומשה תיקן להם לישראל שיהו קוראין בכל מועד ענינו, ושואלין ודורשין בענינו של יום בכל מועד ומועד. ומדברי הרמב"ם מדוקדק וכן דקדק כן בביה"ל ששתי הלכות נאמרו בו. א. נאמר בו דיני הקריאה של אותו מועד. ב. יש ציווי ללמוד הלכות החג בעצמו. ולפי שכרך בכריכה אחת את דיני הקריאה ביום טוב יחד עם הדין שואלין בהלכות החג, א"כ הוא באופן הדומה והיינו בחג עצמו כשם שחובת הקריאה היא דווקא במועד עצמו. ומתבאר לכאורה שאין סובר הרמב"ם שצריך להקדים את לימוד דיני החג קודם החג וכפי המתבאר בראשונים שלעיל. ומעתה יש להקשות כמי סובר הרמב"ם אם סובר כהב"י שדין שלושים יום הוא רק בהלכות פסח ומדין הכנה פסח היה לו להביא דין זה בהלכות הפסח ומ"מ לא הביאו בהלכות הפסח ולא בשאר מועדים וצ"ע.

לב המועדים / הרב יהודה לב, מח"ס לב המועדים

ברכת האילנות וענייניה (שו"ע רכו)

"אמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי יברך "בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות מהם [להתנאות בהן] בני אדם" (ברכות מג, ב).

ביאור הברכה בברכה זו אנו נותנים שבח והודאה להשי"ת שברא בשביל האדם גם דברים שאין בהם הכרח לחיי האדם כמו פירות האילן (ערוה"ש רכו יא).

הטעם בברכה זו

משום שלבלוב האילנות בא מזמן לזמן וגבורת ה' ניכרת כשרואים עצים יבשים שפורחים (שטמ"ק ברכות מג, ב ד"ה האי מאן דנפיק).

טעם אחר: כדי שיזכור האדם כשיראה את האילנות וישים אל ליבו שהאילנות בזמן הזה הינם דשנים ורעננים ואחר כך נהפכו בימות החורף לעצים יבשים כי אדם עץ השדה.

טעם אחר: אנו מודים לקב"ה על שלא הסתפק בנתינת צרכינו המינימלים אלא הוסיף הוא והעניק לנו פירות משובחים עצי נוי ועוד (ערוה"ש רכו).

בריות טובות: הטעם שמזכירים בברכה לשון "בריות טובות": כדי שילמד אדם מוסר מאילנות הטובים המלבלבים והאדם עץ השדה להיות ג"כ בחינת טוב למצוא חן ושכל בעיני אלוהים ואדם (הגדש"פ לבן איש חי דרוש לחודש ניסן).

חיוב או מידת חסידות: אין חיוב ללכת ולראות את האילן בפריחתו כדי לברך עליו, אך מידת חסידות היא כדי לשבח את הקב"ה (שו"ת תשובות והנהגות ח"א קד). ומדייקים מלשון הגמרא בברכות (מג, ב) שכתבה "האי מאן דנפיק וחזי" משמע אם יצא וראה, וכן מלשון הראשונים והפוסקים שנקטו לשון הרואה בימי ניסן.

ועל הנזהר בברכת האילנות עליו נאמר (בראשית כז כז) "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'.. ויתן לך אלוהים" וכו' (סדר ברכות ה, ב מובא בא"ר רכו א).

על מה מברכים

אין מברכים ברכת אילנות אלא על לבלוב של אילנות דווקא ולא על זרעים וירקות אף שהוציאו פרחים (פמ"ג רכו ס"ק א, עורה"ש שם).

הטעם שאין מברכים ברכה זו גם על זרעים וירקות לפי שהברכה היא על דבר שאינו הכרחי לאדם לקיומו ובכל זאת ברא אותם הקב"ה משא"כ זרעים וירקות הם הכרחיים לחיי האדם (עורה"ש רכו א).

סוגי אילנות: אין לברך אלא על אילנות של פירות הראויים לאכילה שעתידים ליהנות מהם בני אדם (משנ"ב רכו ס"ק ב). ולכן עץ סרק אין מברכים עליו.

הטעם שמברכים דווקא על אילני פרי משום שבפירות של אילני סרק שאינם עומדים לאכילה אין שום הנאה לבריות בחידוש ולבלוב האילנות באביב ולא שייך לומר "וברא בו אילנות טובות ליהנות בהם בני אדם".

מהו לבלוב: כשהפרי קטן מאוד ומתחיל לבצבץ יש בראשו כעין פרח בדמות שושנה וכשמתחיל הפרי לצמוח נופל הפרח ונראה הפרי (עיינ משנ"ב רכו ס"ק ב).

זמן הברכה

הטור והשו"ע (רכו א) כתבו היוצא בימי ניסן, משמע דווקא ימי ניסן (שו"ת לב חיים ח"ב סימן מד), [וכן על פי הקבלה יש ענין לברך בחודש ניסן דווקא (החיד"א בספרו מורה אצבע סימן ז אות קצח), **והטעם:** לפי שהנשמות מעולם העליון משוטטות בימי ניסן בגנים ופרדסים ועל ידי הברכות זוכות לעילוי נשמה ומתפללים על החיים אשר בעולם הזה, ומטעם זה יש להקפיד לברך ברכה זו דווקא בחודש ניסן (חיד"א שם קצט)].

המשנ"ב (רכו ס"ק א בשם אחרונים) כתב אורחא דמילתא נקט [ניסן] שאז דרך ארצות החמים לבלב האילנות, וה"ה בחודש אחר כל שרואה הלבלוב פעם ראשון מברך.

טעם אחר למה נקטו ימי ניסן שאם היה כתוב סתם שמי שרואה אילנות מלבליים מברך הו"א שאם ראה פעם אחת ובירך ולאחר ל' יום ראה יברך שנית כמו רואה

מקום שנעשה לו נס ע"כ כתבו יומי ניסן דרק אז פעם אחת מברך ולא יותר (שו"ת השיב משה או"ח כ).

החת"ס בהגהות על שו"ע (רכו א) כתב ימי ניסן הכוונה תקופת ניסן שעל פי חודשי החמה, (וכ"כ ריטב"א ברכות יא, א ובספר האשכול הלכות ברכות ההודאה כט) וכן מביא בא"ר (רו א) בשם ספר צידה לדרך (מאמר א כלל ג) ה"ה אם רואה בחודש אדר, וכן כתב בערוה"ש ובמדינותינו אינו בניסן אלא באייר או תחילת סיון (רכו א).

ראש חודש ניסן: מצווה מן המובחר לברך מיד בראש חודש ניסן **והטעם:** משום זריזים מקדימים למצות, ועוד כדי שלא ישכח לברך (קובץ מבית לוי ניסן תשנו).
טעם אחר: שמא יפלו הפרחים לאחר ראש חודש (מוהר"ח הכהן מחכמי תוניס בספר ערב פסח סעיף כ). [טעם אחר: על פי הקבלה כדי למהר תיקון הנשמות המתגלגלות בעצים (מעשה חמד פרק א ו הערה א בשם אחרונים)].

חול המועד: יש מקומות שנהגו לברך ברכת אילנות ברוב עם בחול המועד, **והטעם:** מפני שאז כל הציבור בטלים ממלאכתם ופנויים לצאת לגינות לברך על האילנות (ספר ברית כהונה מערכת ב אות י שכך מנהג ג'רבא).

שעת הברכה: מברך בשעת הפריחה, **והטעם:** לפי שאז ניכר שיוציאו הפירות (ערוה"ש רכו א).

צורת הברכה: צריך להסתכל על הפריחה לפני הברכה ואין צריך להחזיק בידו (קובץ אורייתא ח"י עמו קנג בשם הגר"ש דבילצקי).

עמידה בברכות

יש אומרים: שיש לברך ברכת האילנות בעמידה אבל התפילות ומזמורים שיש אומרים עם הברכה יכול לומר בישיבה.

הטעם בעמידה: ככל הברכות שהן שבח והודאה שנאמרות בעמידה (ר' יעקב עמדין בסידורו לגבי ברכת אשר יצר) ואם מברך בציבור יש לעמוד גם מפני כבוד הציבור (ספר יזרח אור פרק יז לענין ברכת הלבנה).

לברך בעל פה: לכתחילה ראוי שלא יברך בעל פה אלא א"כ התבונן קודם לכן
בברכה (שו"ע ק).

ברכה ברוב עם

ראוי לומר ברכה זו בעשרה בני אדם (מועד לכל חי א ו) או לכל הפחות בג' אנשים וכן מובא בכה"ח (רכו ס"ק ז) שכתב שיש לברך ברכה זו בקיבוץ בני אדם, **והטעם:** משום שנאמר (משלי יד כח) ברוב עם הדרת מלך (עיין ר"ה לב, ב) שמצווה שעושים בציבור יש בה הידור יותר.

ואינו מברך אלא פעם אחת (מרדכי ברכות קמח, שו"ע רכו א) וכתב המשנ"ב (שם ס"ק ג) מדסתם [שאינו מברך אלא פעם אחת] משמע שאפילו על אילנות אחרים לא יברך. **והטעם:** דומיא דבריות טובות או בהמה ואילנות (טושו"ע רכה י) שמברך עליהם בפעם הראשונה שרואה ולא יותר. **טעם אחר:** משום שברכה זו היא ברכה של הודאה כללית על חסדו וטובו של הקב"ה (ערוה"ש רכו א), **טעם אחר:** כי מדרך הטבע יודע שמאחר שהתחיל לגדול הרי הם ממשיכים לגדול, ואין שמחה אלא בראייה ראשונה (פמ"ג משב"ז רכו).

ראייה ראשונה: יש אומרים שצריך לברך על ראייה ראשונה ואם לא בירך בשעת ראייה ראשונה שוב לא יברך בשעת ראייה שניה.

ויש אומרים וכן נוהגים: שאפשר לברך גם אחר ראייה ראשונה (משנ"ב רכו ס"ק ה) ומדייקים מדברי השו"ע שכתב דעד שגדלו הפירות אפשר לברך ומשמע אפילו שראה הרבה פעמים (מאמר מרדכי סוף ס"ק א פמ"ג מ"ז רכו ס"ק ב) וכן מוכח מזה שמברכים בחודש ניסן אע"פ שראו הרבה פעמים באדר או בשבת.

נשים במצוה זו

אף נשים חייבות בברכה זו ואינו חשיב מצוות עשה שהזמן גרמא. **והטעם:** לפי שכל הברכות והמצוות שזמנם קבוע מחמת המציאות ולא מחמת הדין לא נחשב כמצוות עשה שהזמן גרמא (אלשיך הכהן חלק א י ברכת ה' חלק ד פרק א ה). כמו שמצאנו במצוות ביכורים (ביכורים ריש פרק א) שנשים חייבות אע"פ שזמנה מעצרת עד חנוכה אינו נחשב שהזמן גרמא (תוס' רע"א על המשניות ביכורים שם).

קטן: קטן שהגיע לגיל חינוך מצווה לחנכו לברך (שו"ע רטו ג) ויש שכתבו שטוב לקבצם יחד בצוותא לחנכם במצות.

אילן אחד או ריבוי אילנות

מעיקר הדין: מברכים אף על אילן אחד (עיין שו"ת בצל החכמה ח"ו לה).
יש אומרים: שיש להדר לברך על ראיית שני אילנות לפחות (שו"ת הלכות קטנות ח"ב סימן כח) [ואין צריך שני מינים אלא כל שיש ב' אילנות אפילו מין אחד], ויש שהקפידו שיהיה גם על שני מיני אילנות (מנהג ירושלים ע"פ הספר נחומי עם).
וכן מוכח ממטבע הברכה שקבעו בו לשון "אילנות" בלשון רבים, ויש מדקדקים מדברי הגמרא בברכות (מג, ב) "וחזי אילני" אילני מלשון רבים (כה"ח רכו ב), ודבר זה אינו לעיכובא דבהרבה מקומות מצאנו לשון רבים ואינו אלא אחד, כגון בברכת הרים וגבעות ומלך (שו"ע רכד ו) (וכן נהג הגרשז"א הליכות שלמה פרק שני חודש ניסן אורחות הלכה 10, והגריש"א הגדה של פסח).

אילנות שבשדות

מעיקר הדין יכול לברך על אילנות שבחצרו (לב חיים פלאז'י ח"ב ס' מד) **ומיהו מצווה מן המובחר** לברך על אילנות שבשדות ופרדסים (הלכות קטנות ח"א ס' כח) וכן הרמב"ם כתב לשדות וגינות וכן אבודרהם כתב לשדות, **ויש אומרים** שעל פי הקבלה יש לברך על שדה ישראל [מפני גלגולי הנשמות] **ויש אומרים** שיש לברך על אילנות מחוץ לעיר].

ברכת אילנות בשבת ויו"ט

יש אומרים: שאין לברך ברכת האילנות בשבת (כה"ח רכו ד, משנת יוסף ח"א סימן ס, קובץ מבית לוי תשנ"ו).

והטעם: שחוששים שמא יגע באילן ויטלטלנו, או יתלוש פרחים או יקח מהפרחים להריח [וכן הוא מנהג אלכסנדריא שהיו נוהגים ליקח אחרי הברכה פרח מן האילן לברך עליו בורא עצי בשמים ולכן יש חשש זה], וכן חוששים שמא יוציא הסידור לרה"ר (כה"ח שם, מועד לכל חי א ח). [טעם אחר: על פי הקבלה לפי שמברר ניצוצי הקדושה מן הצומח והוי בורר (כה"ח רכו ס"ק ד)].

ויש אומרים: שאפשר לברך גם בשבת ויו"ט וכך נהג בעל האדר"ת (נפש דוד לבעל האדר"ת עמוד 138), וכן נהגו בעל הקה"י (אורחות הלכה ח"ג עמוד רכד), והגרשז"א (עיין הליכות שלמה פרק שני חודש ניסן הערה 10), (הגריש"א הגדה של פסח). **והטעם:** כדי להשלים מאה ברכות שחסרים בשבת (נפש דוד שם).

זהירת טלטול: במקום שמברכים בשבת יזהרו במקום שאין עירוב שלא לטלטל הסידור כדי שלא יצא שכרם בהפסדם.

לברך בלילה

יש אומרים: שאין לברך ברכה זו בלילה (שו"ת אור ציון קיח). ומדייקים מלשון הגמרא (ברכות מג,ב) שאמרה היוצא ביומי ניסן משמע יום (ספר הר צבי ח"א סימן קיח), **טעם אחר:** לפי שטבע הפרחים לפרוח מחום ושמם וצבעו וגווני הפרחים והעצים מראים נפלאותיו ועיקר הברכה על הנאת ויופי הפרחים א"כ עיקר התחדשות ניכרת ביום ולא בלילה (ספר חמדת צבי ח"א סימן יח).

ויש אומרים: שאפשר לברך גם בלילה כשרואה היטב את ליבלוב האילנות (שו"ת צי"א חי"ב ס"ק ו). דלא שנא משאר ברכות הראיה דמהני בהו אף בלילה.

לברך על עץ ערלה

יש שכתבו: שאין לברך על עץ של ערלה, **והטעם:** לפי שעץ ערלה אסור בהנאה ואין יכול לומר "ליהנות מהם בני אדם" (גליון רע"א רכו נסתפק בדבר זה, ובשו"ת דברי גמליאל ח"ג סימן ב החמיר בדבר זה). שהרי נהנה בראייה ואע"פ דקול ומראה אין בו משום מעילה, מ"מ איסורא איכא.

ויש שכתבו שיכול לברך, **והטעם:** משום שהברכה היא על כללות האילנות (שו"ת דובב מישרים ח"ג סימן ה). ואינו דומה לפוסקים שסוברים שבאילנות מורכבים אין לברך, דשם נעשה באיסור אבל ערלה לא נעשה באיסור. **טעם אחר:** יש שמחדשים דאיסור ערלה אינו אלא משנעשה פרי אבל מי שמברך על לבלוב האילן טרם צמיחת הפירות מברך לכתחילה (מקור חיים מבעל החוות יאיר סימן רכז).

ראיה מהגמרא בב"ק שאפשר לברך ברכת האילנות על אילנות ערלה

שמבואר (שם סט, א) שהיו מציינים על אילנות שהם ערלה בשביעית בחרסית, כיון שבשנה השביעית האילנות הפקר וחששו שמא יבוא בני אדם לידי מכשול שיאכלו פירות ערלה, אבל בשאר השנים לא היו מציינים ולא חששו שגנבים יאכלו משום הלעיטהו לרשע וימות, והקשו שאם אסור לברך ברכת אילנות על אילן ערלה, גם בשאר השנים היו צריכים לציין שזה אילנות של ערלה כדי שלא יבוא לידי ברכה לבטלה, וע"כ שאפשר לברך על אילנות ערלה (שו"ת דובב מישרים ח"ג סימן ה).

ספק ערלה: בחו"ל מותר, **והטעם:** משום שספק ערלה בחו"ל מותר ובא"י הוי מיעוט שלא שכיח דתוך ג' שנים ילבלבו וכל שכן שישארו פירות (עין יור"ד ריש סימן רצד), **ועוד** שנאסרה בערלה רק פירות (מקור חיים קיצור הלכות רכו).

אילנות מורכבים

אילנות המורכבים מין בשאינו מינו, **יש אומרים:** שאין לברך על אילנות אלו, **והטעם:** היות והם נעשו נגד רצון הבורא אין לברך עליהם (שו"ת הלכות קטנות ח"א סימן סח ורסה), **ויש אומרים:** שמותר לברך עליהם (שו"ת שאילת יעב"ץ סימן סג)

ואם הרכבה לא נעשתה באילן זה אלא נטעו את גרעני פירותיהם וצמחו מהם אילנות מותר לברך עליהם (הגרשז"א הליכות שלמה פרק כג אות יח).

ברכת שהחינו

הטעם שאין מברכים ברכת שהחינו על ברכת האילנות

משום שאין מצווה לראות ולברך עליהם, **ועוד** שעצם הברכה היא כמו ברכת שהחינו, **ועוד** דאפשר דהוי כדין פירות בוסר שאין מברכים עליהם (כמבואר בשו"ע רכה ז) שהחינו (ספר ברכת השיר והשבח עמוד כג). **טעם אחר:** לפי שאין מברכים שהחינו אלא על דבר שיש בו שמחה והנאה לגוף (אבודרהם בשם תשובת הגאונים). **טעם אחר:** לפי שאין מברכים ברכה [שהחינו] על ברכה [ברכת האילנות] (אחרונים לגבי ברכת החמה), **טעם אחר:** לפי שהיא ברכה קצרה (שבילי דוד רכט לגבי ברכת החמה וכתב שם דה"ה בכל ברכות הראייה).

נקיות מקום הברכה

קודם שיברך יבדוק שיהא המקום שמברך שם נקי שלא יהיה שם צואה או זבל או ריח רע, והטעם: לפי שאסור לומר דבר שבקדושה והזכרת שם השם עד שירחיק ד"א ממקום שכלה הריח (עיין משנ"ב עט ס"ק ה ומשנ"ב תכו ס"ק כא).

עיקר המצווה היא הברכה כשלעצמה (וכן מנהג הגר"א ובני אשכנז) ויש קהילות שנהגו להוסיף תפילות ובקשות נוספות עיין כה"ח הנוסח

לב טהור ברא לי / הרב יוחנן ריינר, מח"ס 'וטהר לבנו' עה"ת ומועדים

פריעת בעל חוב מצוה – מהתורה?

וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתְשׁוּמַת יָד אוֹ בְּגִזְל אוֹ עֲשֵׂק אֶת עַמִּיתוֹ (ה, כא)
הרדב"ז ח"ב תרי' מקשה לפי הדעות שפריעת בעל חוב מצווה היא מהתורה ולא רק מצווה מדרבנן, מדוע לא מנו אותה מוני המצוות בכלל תרי"ג המצוות??
ותירץ שהרמב"ם כולל זאת בזהשיב את הגזלה, וכתב הר"מ גזילות פ"ז ה"ב "שאחד הגוזל או העושק או הגונב או שהלווהו" ומסיים הרמב"ם "כללו של דבר כל שאילו הודה חייב לשלם בדין וכפר ונשבע משלם קרן וחומש שנ' (ויקרא ה' כ"א) "וכחש בעמיתו בפקדון וכו", וטוען הרדב"ז שמשמע מהרמב"ם שגם מה שכתוב והשיב את הגזלה כלול בזה גם השבת הלוואה.

והדברים קשים לענ"ד שהרי בתורה כאן לא מדובר על מצוות השבת חובות אלא על שבועת שקר שנשבע בשקר ובכך הכחיש וכפר בחוב כספי שחייב מכל סיבה שהיא, ועל זה טען הרמב"ם שדין קרן וחומש הניתן כעונש על שבועת השקר שווה היא בכל שבועה שהייתה על כפירת חוב ממוני מכל סיבת התחייבות ממונית – גזל פקדון אבידה והלוואה, ואין זה מחייב שגם לעניין מצוות השבה – והשיב את הגזלה שיהיה כלול בזה גם החזרת הלוואה, שהרי גם אבידה השווה הרמב"ם בדין זה של כופר ונשבע לשקר ומכל מקום יש מצווה מיוחדת על אבידה??

אבל מכל מקום מצאנו כלפי אבידה שאם הגביהה על מנת לגזלה חייב גם משום גזל, כדאמר רבא ב"מ כו' ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם, וכתב התוספות שם שלמרות שהגיע לידו בהיתר יש לאו כמו שמצאנו בעושק שכר שכיר בדף סא'.

ובעצם הגמרא שם מחפשת הסברים מדוע צריכים כמה איסורים בפסוקים גם על גזל וגם על עושק שכר שכיר וגם על ריבית וגם על לא תגנוב, הרי הצד השווה שבכל אלו הוא מחסר את כספו של חבירו??

והגמרא מתרצת שאכן איסור גזל נדע שאסור מהצד השווה – מכנה משותף מאיסור ריבית ומאיסור הונאה, רק התורה כתבה בכל זאת איסור גזל, ללמדנו שעושק שכר שכיר עובר גם על איסור גזל מלבד האיסור העצמי שמפורש בו בתורה – לא לעשוק שכר שכיר.

ואם כן גם השבת הלוואה זה כלול בצד השווה הנלמד בגמרא, ובוודאי הוא איסור כגזל גמור לא להשיב חוב, ופלא לדעות שפריעת בעל חוב מצווה רק מדרבנן, אבל בכל זאת קשה מדוע הגמרא לא ענתה שהלאו שלא תגזול בא ללמד על חיוב החזרת חוב??

אלא אם כן נפרש כדברי הרמב"ם שהשבת חוב כלולה לחלוטין באיסור עשוק שכר שכיר שגם זה דומה לחוב שהגיע לידו בהיתר, ואכן מפורש כן ברמב"ם בפרק א' בעניין איסור גזילה וזה לשונו "איזה הוא עושק זה שבא ממון חבירו לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש הממון אצלו בחזקה ולא החזירו כגון שהיה לו ביד חבירו הלוואה או פקדון או שכירות והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם וקשה ועל זה נאמר (ויקרא י"ט י"ג דברים כ"ד י"ד) לא תעשק את רעך":

ואומנם רש"י לומד שתשומת יד הכתוב לגבי שבועת כופר ממון שחייב לחבירו שהכוונה ששם בידו ממון להתעסק או במלוה, ואילו בעושק הסביר רש"י שהכוונה רק לעושק שכר שכיר, ואם כן לרמב"ם אכן כל מי שלא מחזיר הלוואה בזמן זה

כמו עושק שעובר על לא תעשוק שכר שכיר, וגם על איסור גזילה על פי הגמרא בבבא מציעא, ואילו לרש"י אין פסוק על החזרת חוב כי זה לא כלול בעושק ואילו תשומת יד מופיע רק בשבועה על כפירת ממון, ולכן רש"י בכתובות פו' ובב"מ טוען שהמצווה להחזיר חובות נלמד מ"הין צדק".

אומנם גם אם אין פסוק מפורש כתוב בתוס' כתובות נו. שיש סברא פשוטה שהלווה צריך לשלם למלווה את מה שלוה ממנו, ובעצם אפשר ללמוד זאת בפשטות מהצד השווה מריבית והונאה וכל שכן לאחר שכבר כתוב גם איסור לעושק שכר שכיר וגם לאיסור גזילה, שכל חיוב ממון מכל סיבה או ממון של השני יש חובה להחזיר ולשלם, גם בלי פסוק מפורש.

אומנם אם אין פסוק המלמד על החזרת חוב אם כן היה עדיף לגמרא לומר שלא תגזול שנכתב בתורה שלא נצרך ללמד על איסור גזילה כי אפשר ללמוד אותו מהצד השווה כאמור קודם, יבוא אם כן ללמד על חיוב החזרת חוב הלואה, ולמה הגמרא העדיפה לומר שזה בא לחייב 2 איסורי לאו על עושק שכר שכיר שכבר נכתב איסורו במפורש בתורה?? ועיין שם בתוספות שמסביר למה הגמרא לא העדיפה לומר שעל גזל יהיה 2 לאווים.

וקושיה זו תקשה לפרש"י שהחיוב הוא מהין צדק, מדוע לא נלמד מלא תגזול המיותר ללימוד? וגם יקשה לתוס' בכתובות ולתוס' הרשב"א שלומדים זאת מסברא, שלמרות שנלמד מסברא למה לא נחייב בהלוואה גם על איסור לא תגזול במקום לומר שבעושק יהיה 2 איסורים - לא תעשוק ולא תגזול??

ולא עיינתי היטב בסוגיא ורק כתבתי הנראה לענ"ד ממבט ראשון כביכול, ואדרבא אשמח לקבל הארות בעניין.

על כל פנים יש לנו ללמוד מכל זה, שאנחנו קיבלנו פיקדון את החיים ואת הנשמה שבקרבתנו, ועלינו להשיבה נקייה מעבירות ומלאה במצוות כאשר התחייבנו בהר סיני, ואיך נרים ראש ביום פקודה כאשר נשמתנו מטונפת כולה?? ואיך נרים ראש כאשר לא נבוא עמוסים בתורה ובמצוות?? איך התפתינו להשקיע בגשמיות ובמותרות ובעבירות במקום להשקיע ברוחניות ובחיי הנצח ובחיי העולם הבא?? אבל עדיין לא מאוחר הנר עדיין דולק וכמובן אתה לא יודע את יום מותך, ואין ספק שאתה לא רוצה למות במצב הרוחני בו אתה נמצא, אז קדימה עכשיו ביחד נתנקה גם אני גם אתה ביחד נקבל על עצמנו לא עוד!! מהרגע דף חדש נקי באמת, בלי פתחים ליצר הרע, סגירה הרמטית ומושלמת לניסיונות, ולהשקיע ברוחניות – בתפילה ובלימוד תורה ומוסר, ובעזרת ה' נתקנה מכל החמץ שבליבנו, ונזכה להיות קדושים וטהורים מלאים בסיפוק מעצמנו אמן ואמן.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מנצ'סטר)

אנא בעינא למהוי קדם מלכא!

וְכֹל קִרְבָּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלֶח תְּמַלֵּחַ וְלֹא תִשְׁבֵּית מְלַח בְּרִית אֶלְקִיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל
קִרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלֶח (ב, יג)

לומדים אנו בפרשיות אלו של הקרבנות, ולפעמים הם קצת מופשטים מהחיי יום
יום, כי לדאבינו לא ראינו הביהמ"ק בתפארתה, כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם
וישראל במעמדם.. מ"מ חוץ מהמתנה טובה של "ונשלמה פרים שפתינו" יש לנו גם
היום מזבח, שבידינו להקריב עליו נפשינו, כפרש"י בפרשת חיי שרה "נפשכם -
רצונכם"... וכמפורש בשו"ע (או"ח קס"ז, ה'). כן בשו"ע! לא רק בספרי מוסר
וחסידות אלא הדברים מפורשים בשו"ע.. אודות הנחת מלח על השלחן, והביאור
שמביא הרמ"א וז"ל "מצוה להניח על כל שלחן מלח קודם שיבצע, כי השלחן
דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר "על כל קרבנך תקריב מלח", והוא מגין מן
הפורעניות", עכ"ל.

התעוררות גדולה בשעת האכילה

נמצינו למדים אשר מדי יום ביומו בידינו לגשת אל המזבח, לאחר שנוטלים
הידיים, גודמת הכהן הנוטל ידיו ממימי הכיור.. ולהקריב עליו קרבנות בשעת
שאוכלים.. עד כדי שצריכים להניח מלח על השלחן-המזבח.. וכאשר מתבוננים
בזה אולי בידינו להוסיף כוונה טובה.

והוא, כי ברמב"ן וברבינו בחיי (ויקרא א', ט') מצינו בביאור ענין הקרבנות אשר
באים לעורר האדם, כי מן הראוי שיהיה נעשה לו כל מה שנעשית להבהמה,
וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר
הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש - ואולי בדומה לזה יכולים
להתעורר בשעת האכילה על המזבח שניגשים אליו בסעודות מדי יום ביומו. והיינו
כי אע"פ שאין שופכים דם כמו בשחיטת הבהמה, מ"מ הרי טוחנים ומכלים האוכל

לגמרי, באופן שיכולים לחשוב אשר מן הראוי שיהיה נעשה כן לנו לולא חסד הבורא, בזה יתכפר האדם דוגמת הקרבת הקרבן. וע'.

צעקת המים התחתונים

והנה מצינו טעם נוסף ונפלא אודות הנחת מלח על השלחן בשעת האכילה (נדפס בגליון של קהל חסידי באיאן ט' ניסן תשס"ב בתורת האדמו"ר שליט"א) ובהקדם פרש"י על הפסוק הנ"ל "שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג". והדברים מבוארים בחז"ל ומובאים בספה"ק אשר ביום השני של מעשה בראשית מצינו אשר "ויבדל אלקים בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע", והיו המים בוכין על אשר נתרחקו להיות למטה, והיו בוכין ואומרים "אנא בעינא למהוי קדם מלכא!" שהיו רוצים להיות קרוב אליו יתברך ולא להיות המים התחתונים, ולזה היה הברית כרותה להבטיחם שיזכו ליקרב במזבח במלח (-כי הרי המלח בא מהמים), ושיהיה מהם מצות ניסוך המים - ועי"ז יזכו אף הם להיות "קדם מלכא". והנה הנכד של האוהב ישראל הרה"צ האדמו"ר מז'ינקוב רבי משולם זוסיא סיפר שכשהיה ילד, זקנו האפטר רב זי"ע אמר לו פעם "הנך רואה, בני, אשר מאכל בלי מלח אין לה טעם, ורק כאשר מניחים מלח בתוך המאכל הוא טעים, ומהו הסיבה לזה? אלא הטעם של המאכל הוא זה מה שהמאכל צועק "אנא בעינא למהוי קדם מלכא! זהו מה שנותן הטעם הטוב לתוך המאכל!"^{כב}

והרי הדברים מעוררים מאד בשעה שמתקרבים להשלחן אשר לפני ד' - לאכול ולשתות כדי להיות בריא וחזק לעבודת השי"ת. והרי לב יודע מרת נפשו עד כמה הלב חומד והתאוה מתגבר להיות להוט אחרי מעדני עוה"ז - ואז לאחר שמברכים ומודים ומשבחים בברכה קדומה, טובלים הלחם לתוך המלח, וזוכרים ושמועים צעקתם "אנא בעינא למהוי קדם מלכא!" ומעורר אותנו לילך בדרכם לקיים מקרא שכתוב "זה הלשחן אשר לפני ד'" וכל הדביקות הבא עי"ז. ואף באמצע האכילה, רק להסתכל על המלח המונח על השלחן, או לזכור אשר טעם המאכל שאוכלים

^{כב} אודה ואכיר בטובה מי שידע עוד מראי מקומות לסיפור הזה, כי אולי מובא שם בעוד ענינים השייכים לזה.

בא מכח המלח המונח בה, יכולים לשמוע צעקתם בעמדם בלילות של גלות, "אנא בעינא למהוי קדם מלכא!"

ולפעמים צריכים להוסיף קצת מלח בתוך המאכל (ויש לציין כי לפעמים בשבת קודש, אסור להשים לתוך מאכל חם.. במקומות אשר המלח אינה מבושל - ע' אורחות שבת חלק א' שמעורר בזה) - יכולים לזכור אשר המלח הזה יש לה מסר "אנא בעינא למהוי קדם מלכא!"

גודל שמחת צדיקים במים שלנו

והנה מן הראוי להביא ההמשך המופיע שם מענין לענין - והזמן גרמא - והוא אודות שאיבת מים שלנו - תורת הישמח ישראל מאלכסנדר (פ' שמיני) מה שמעיד אשר כמה גדולים שמחו מאוד בלקיחת המים שלנו למצה יותר מכמה מצוות הגדולות מאוד כמו אתרוג סוכה וכדומה.

ומבאר הסיבה בהקדם ביאור נפלא ע"פ הנ"ל של הרה"ק מאוהעל בשם הר"ר (העשיל) [לעמיל] זצ"ל עה"כ (תהלים קל"ז, א') "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון". כי הנה מצינו בחז"ל אודות בכיית המים התחתונים על שנתרחקו מלהוי קדם מלכא - והרי נחמתם להתקרב בהמלח של הקרבנות וניסוך המים שייך רק בשעה שביהמה"ק היה קיים, ולכן בשעת חורבן הבית, כאשר כלל ישראל ישבו "על נהרות בבל", הרי "שם ישבנו" - "גם בכינו" גם לרבות, אשר לא רק היו המים בוכים, מכיון שלא יהיו עוד קדם מלכא, אלא גם לרבות אנו בכינו שנתרחקנו מעל אדמתינו, ודפח"ח!

ושוב ממשיך אשר יש מצוה, אף לאחר חורבן ביהמ"ק, התלויה באכילה והוא אכילת מצה, והאכילה הזאת אי אפשר בלי מים, וממילא המים ששים ושמחים בשמחה נפלאה שזכו להעשות נטפלים להמצוה הזאת ושיתקרבו להבוב"ה, וצדיקים זכי הראיה רואים בעינים פקוחות שמחת המים שמתקרבים להקב"ה, מזה יגדל שמחתם ביתר שאת אשר זכו למצוה יקרה הזאת אכילת מצה מיכלא דמהימנותא. ע"ש עוד!

השמטה מפרשת ויקהל-פקודי:

מגילה - מילה - משכן!

וַיֵּצְאוּ כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה (במדבר לה, כ)

אודה ד' מאד בפי בתוך רבים אהללנו, אשר בעזרת השי"ת זכיתי להכניס בני "יוסף" בבריתו של אברהם אבינו ביום הפורים, ואולי ברשותכם אעלה על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן, די בכל אתר ואתר, השייכות בין מצות מילה והיו"ט של פורים.

וכאן הבן שואל, אשר הגליון אספקלריא מיועד עבור תורת השבוע, הפרשה ומועדים וזמנים ההווה, והיתכן להיות חוזר על הראשונות, ולכתוב עוד על היו"ט שעבר עלינו?

ואף אני אענה להם, בתורת הגה"צ ר' אליה לאפיאן זצוק"ל (בספרו לב אליהו ומובא בספר ילקוט לקח טוב) בביאור הפסוק הנ"ל המופיע בתחלת בפרשת ויקהל, לאחר שנגמר משה רבינו לדבר להם אודות שבת קודש והמשכן - והרי הפסוק אומר דרשני, הרי מובן מאליו שכלל ישראל יצאו מלפני משה! ומדוע הוצרך התורה לספר זאת לנו?! ומבאר דבר נפלא אשר היה ניכר על בני ישראל שיצאו מלפני משה! וכשם שניכר על שיכור שיצא מבית מרוח ששותים שם יתר על השיעור.. הרי כמו כן, להבדיל אלפי הבדלות, צריך להיות ניכר על בן תורה מהיכן יצא! על שיצא מלפני משה.. אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא.. התנהגותו העדינה יגרום אשר הבריות אומרות עליו "אשרי רבו שלמדו תורה!" ומתאהב על ידם שם שמים - ע"ש אודות גודל האחריות של בן תורה כאשר יוצא בבין הזמנים שיהיה ניכר עליו שהיה בתוך כותלי בית המדרש..

ניכרים שיצאנו מפורים

וכלפי מה הדברים אמורים.. הרי אם נאמר כן ב"נפש" שצריכים להיות ניכר אשר יוצאים מלפני משה.. הרי כמו כן נאמר כן ב"שנה" כאשר יוצאים מיום כ-פורים!

הרי צריכים להיות ניכר עלינו שיצאנו מיו"ט קדוש ונורא^כ, וקבלנו התורה מאהבת הנס מחדש, קיימו מה שקבלו כבר - ולאור זאת נחזור ליקח עמנו מתורת החג בס"ד בברית עולם.

מילה ומגילה

הנה מצינו בספה"ק אשר רומזים מאד בשמות - וא"כ שפיר העירני ידידי הר"ר משה זאב רויך שליט"א אשר "מגילה" הוא אותיות "מילה - ג'" (וע' בהערה^כ) - ולקיים קנין התורה "שומע ומוסיף" הרי איתא בשבת (קל.) תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב עדיין עושין אותה בשמחה - ופרש"י בשמחה - שעושין משתה^כ, ובתוס' שם מביאים ממדרש " וַיַּעַשׂ אֲבִרְהָם מִשְׁתֶּה גְדוֹל בַּיּוֹם הַגָּמֵל אֶת יִצְחָק" - ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני, דמילה כמנין ה' ג'. עכ"ד. נמצינו למדים אשר מלשון הפסוק "הגמל" דרשו חז"ל ה-ג (שביחד הוא בגמטרי' ח') מל. והרי "הגמל" הוא אותיות "מגלה^כ!" והדברים צריכים ביאור - מהו השייכות בין מגילה ומילה.

תורת השל"ה הק'

והנה בשל"ה הקדוש (דרוש ואתה תצוה - ד') מצינו דברים עמוקים בביאור הגמרא מגילה יב. אשר גזירת המן היה בשביל שני חטאים, שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר - ואשר נהנו מסעודתו של אחשורוש (וכן פרש"י להדיא על המגילה ריש פ"ד) - ומבאר אשר הם כנגד חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת שהיה חטא באכילה, וכנגד חטא העגל אשר היה חטא של עבודה זרה. ונגד אלו שני חטאים היה תיקון מרדכי ואסתר. מרדכי תיקן עבודה זרה במה שהיה מתקן עצמו שלא

^כ פעם שאל אחד את חבריו "האיך עבר החג?" ותשובתו היה "החג לא עבר עלי, אלא נכנס בי!" ואולי עדי באידיש "דער יו"ט איז נישט אריבער, נאר אריין אין מיר!"

^כ ואולי האות ג' שייך כאן כפי מה שמבואר בספה"ק אשר האות ג' מצורף מאותיות י' ו' אשר הם שייכים למצות מילה.

^כ ומן הראוי לציין לדברי השל"ה הקדוש (ספר שמות - דרוש ואתה תצוה (א) שמפרש אחרת מפרש"י אשר "ששון זו מילה", מכיון שהם התענו שלושה ימים ולילות רצופין, ומסתמא אלפים מילות היו ולא היה סעודה, ועתה חזרו ע"ש!

^כ והיארני אשר בספר "אוצר פלאות התורה" פרשת וירא מביא כבר רמז זה בשם הרה"ק ר' ברוך ממעזבו"ז וע"ש דבר נפלא.

השתחווה לצלם המן. וחטא אכילה נתקן על ידי אסתר, וחרדה את ישראל בסעודה שהזמינה להמן, כמו שאמרו רז"ל (מגילה טו, ב) טעם אחד מה ראתה אסתר שזימנה כו', וכדי שיהיה החרדה מהסעודה כפרה להנאה מהסעודה שחטאו, לכן צייתה צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו, שהוא תיקון לאותו החטא. ע"ש עוד.

שני טעמים במצות מילה

והנה בספר "דרך פיקודיך" מבעל הבני יששכר זי"ע (מצוה ב' אות ג') מביא שתי טעמים במצות מילה. הראשון הוא הטעם שכתב החינוך שצונו השי"ת לרשום אותנו שאנחנו עבדיו מיוחדים לו יותר מכל אומה ולשון, כמו המלך הרושם את עבדיו למען יזכירו ויכירו וידעו שהם עבדיו. והשני הוא הרב המהר"ם חאגיז שהמצוה הזאת הוא דמיון אות וכריתת ברית בין שני אוהבים לבל תשכח אהבתם ולבל יפרדו. ומוסיף שם אשר הטעמים הללו מבוארין בתורה "ונמלתם את בשר ערלתכם" (היינו טעם החינוך) "והיה לאות ברית ביני וביניכם" (הטעם של המהר"ם חאגיז). ולכן צריך האב והמוהל לכוון אלו הטעמים, וע"ש גודל הזהירות שראוי ליזהר לכוון כן.

והנה מוסיף שם בהג"ה אשר לפי הטעם שכתבנו בשם בעל החינוך שהוא רושם שהניח עלינו מלך מלכי המלכים למען נזכור שאנחנו עבדיו מיוחדים לעבודתו, א"כ בכלל המצוה הזאת השמר לך פן תשכח את יי' אלקיך, וע"ש עוד. ולפי הטעם של הרב מהר"ם חאגיז שהוא כריתת ברית בין שני אוהבים, הנה זה כל האדם כל ימי חייו בזכרו בברית החתום בבשרינו יזכור במצות אהבת השי"ת שהוא לאות ברית בינינו לבל תפרד אהבתנו ממנו ית"ש, ובכלל המצוה הזאת לקדש את עצמו במותר לו. עכ"ד וע"ש עוד.

והדברים מכוונים

ומעתה עלינו לראות עד היכן הדברים מכוונים - כי נשמת מצות מילה הוא ממש נשמת המגילה - כי הרי מרדכי ואסתר באו לתקן החטאים של עבודה זרה והנאת אכילה של סעודת אחשוורוש - וכמו כן מצות מילה בא לשעבד עצמינו לו בנאמנות, להיות לו לעבדים בלי חשבונות הרבים של חטא העגל (ע' בבית הלוי פ')

כי תשא), וכמו כן לשעבד כל האהבה אל השי"ת ולקדש עצמינו בלי ליהנות מסעודת אותו רשע. וכידוע מהחובת הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג בחשבון כ"ה) "וכבר אמר אחד מן החכמים: כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא!" - אשר הלב הפנוי מאהבת עוה"ז יכולה להתמלא באהבת השי"ת!

נסים נסתרים

ויש לציין עוד למה ששמעתי מהחת"ס (ואינה תחת ידי כעת לעיין בה) אשר המילה הראשונה ("ויהי") והאחרונה ("זרעו") במגילת אסתר עולה כמנין "ש-ד-י" (314), והנה מצינו במצות מילה (בראשית פרק י"ז) אשר "אֲנִי אֶ-ל שֵׁדֵי הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תְּמִים: וְאֶתְנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְגו' - וכמו כן מצינו בספה"ק אשר השם ש-ד-י נתמלא בעשיית הברית. ואולי מבואר עפמש"כ הרמב"ן ריש פרשת וארא אשר השי"ת גילה עצמו להאבות הקדושים רק בשם ש-ד-י דהיינו בנסים גדולים שלא נתבטל מנהג העולם, בנסים נסתרים, "ושמי הוי' לא נודעתי להם" שהוא השם של נסים גלויים ע"ש, והרי כל מגילת אסתר הוא על דרך זה כידוע, "ושמי הוי' לא נודעתי להם" שלא מופיע להדיא השם הוי' בכל המגילה. וע' בסידורו של שבת בכוונת נירות שבת, אשר מדת היסוד שייך להשם ש-ד-י. והנה כידוע אשר מדתו של יוסף, מדת היסוד, הוא לאחד שמיא וארעא, ודרכו היה לקדש שם שמים בסתר.

והרי כאשר מכירים ומודים על בריתך שחתמת בבשרינו, ומבינים ויודעים אשר בנו חותם המלך, וכריתות ברית עם מלכו של עולם אבינו האוהב אותנו, הרי הבטחון להנסים נסתרים שבכל יום עמנו, מתגלים וזוכים לזה אשר כתב הרמב"ן בהקדמתו לספר שמות, כאשר מבאר הטעם אשר ספר שמות המכונה בשם "ספר הגאולה" מסיים עם עשיית המשכן, ולא מספיק בזה אשר יצאנו ממצרים "והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו - וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה

שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד א-לוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה (ב"ר מז ח), ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד", אכי"ר.

מאור שעשועי / הרב מנחם צבי גולדבאום, מח"ס 'מוסר דרך', 'מאיר דרך', ו'אפיקי חיים'

הנטפל לעושי מצוה

וְאִם נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תִעֲשֶׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם
וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ (ה, יז)

כתב רש"י: "רבי יוסי הגלילי אומר, הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע, על אחת
כמה וכמה שיעניש את שידע.

רבי יוסי אומר, אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים, צא ולמד מאדם הראשון,
שלא נצטוה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה, ראה כמה מיתות נקנסו עליו
ולדורותיו. וכי איזו מדה מרובה, של טובה או של פורענות, הוי אומר מדה טובה.
אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו, מדה טובה
המרובה, היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענה ביום הכיפורים, על אחת כמה
וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.

רבי עקיבא אומר, הרי הוא אומר (דברים יז, ו) על פי שנים עדים או שלשה עדים
וגו', אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט לך הכתוב שלשה, אלא להביא שלישי
להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה. אם כך ענש הכתוב
לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל
לעושי מצוה כעושי מצוה" וכו', עכ"ל רש"י.

לכאורה לדברי רבי עקיבא אין יחס לדברי רבי יוסי. בעוד רבי יוסי מדבר רק
אודות מתן "שכרן" של "צדיקים", ואודות ה"פורענות" הבאה על "רשעים" ("לו
ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף על הדורות"), הרי שרבי עקיבא מדבר אודות
"הנטפל" לעוברי עבירה - שהוא כעובר עבירה, ואודות "הנטפל" לעושי מצוה -
שהוא כעושה מצוה.

אולם כאשר נבוא חשבון נראה שדברי רבי עקיבא יכולים להתפרש כתוספת
לדברי רבי יוסי הנ"ל, ויש בהם חומרא מצד אחד, ומאידך קולא וזכות.

לחומרא כיצד? בעוד שרבי יוסי מלמד את העונש של עוברי עבירה "בפועל", שהעובר עבירה גורם מיתות לו ולדורותיו, הרי שבא רבי עקיבא ומוסיף חומרא: לא רק על העובר עבירה "בפועל" נקנסות מיתות עליו ולדורותיו וכו' וכו'. גם "הנטפל" לעובר עבירה, כגון הנטפל לעדים זוממים בדיני נפשות, חייב מיתה. ואם כן אפוא, ממילא הוא גורם "מיתה" גם לדורותיו, כמובן. הרי שגם מי שרק "נטפל" לעובר עבירה - ולא עבר את העבירה בפועל - נקנסות מיתות עליו ולדורותיו! ולקולא ולזכות כיצד? פשוט מאוד, הרי רבי יוסי רק לימד אודות היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענה ביום הכיפורים, שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. זהו רק אותו ש"יושב לו". בא רבי עקיבא ומוסיף, שהיות והנטפל לעוברי עבירה נקנסות מיתות עליו ולדורותיו וכנ"ל, הרי שאם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה - גם אם אינו מקיים את המצוה בפועל - ויזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.

כמדומה שאין כאן חידוש - רק כתבתי וביארתי את הפשוט - ולא נצרך אלא לפעוטי ערך כמוני.

לתגובות: goldm@enativ.com

מאחורי הדף / הרב יצחק לובנשטיין, מו"ל כתבי וספרי הגרי"א וינטרויב זצ"ל, ומח"ס 'אני מאמין' (קרית ספר)

ברביעית, החדש הזה לכם! מגילה (כט.) – פרשת החודש ועומק ענינה

בענין ימים אלו כתב האבני נזר (או"ח שלו) וז"ל "כי ימים אלו יקרי הערך שעה ליום יחשב". וביותר כתב הרש"ש (נה"ש לבג) וז"ל "כי פסח וימים אלו הם שורש לכל ימות השנה ובדרך שהולך בהם בה מוליכים אותו כל ימות השנה". נשתדל לברר נושא אחד הנוגע לימים אלו.

פרשת החודש

במשנה (מגילה כט.) מבואר שיש 'סדר' של 'ארבע פרשיות' השייכים כולם ל'חודש אדר'. יש אפילו הו"א בגמרא שהוא 'אדר ראשון' למרות שיש עוד חודש שלם 'אדר שני' שמפסיק בין ה'ארבע פרשיות' לפסח. חשוב לדעת ש'פרשת החודש' שייך אך ורק ל'פסח' וכמו שכתב שם רש"י "שם פרשת הפסח"כ.^כ מעי"ז יש להקשות מש"כ רש"י (תענית כט.) "משנכנס אדר מרבין בשמחה - ימי נסים היו לישראל: פורים ופסח". מה קשר בין 'משנכנס אדר' ל'פסח'.

נראה שהענין הוא שהרי לפני נס של פורים היה מודעא רבא לאורייתא וזה ביטל את 'מעמד הר סיני' עד ש'הדר קבלוה בימי אחשורוש' (שבת פח.). 'מעמד הר סיני' היה העיקר של יציאת מצרים כמו שכתוס בפסוק (פרשת שמות ג יב) בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה. מבואר א"כ שכל ענינה של

^כ בפשוטו של רש"י אפשר לפרש שכיון שבאותו פרשה מוזכר מצוות הפסח ממילה קוראים אותו הפרשה, אולם יותר נראה שגם ענינו של 'החודש הזה לכם' שייך לענינו של 'פסח' ויציאת מצרים. ברמב"ם (תפלה יג כ) "ואי זו היא רביעית כל שחל ראש חדש ניסן להיות בתוכה".

'פורים' [וממילא כל חודש אדר^{כט}] הוא להחזיר את ישראל למצב שיכולים שוב להתחבר לענינה של 'פסח' [וחודש ניסן^ל], ולא דוקא מצד הסמיכות ב'זמן'. כמו שלגוי אין שום שייכות ל'תורה' וגוי שלומד תורה חייב מיתה (סנהדרין נח:), כמו כן אין לו ה'כח להתחדש^{לא} [ולכן שנת הגוים נמנה לימות החמה שאין לה התחדשות חודש^{לב}], וכן ידוע שאין לגוי יכולת לעשות תשובה, ואכמ"ל^ל.

החרש היה לבם

סופר בגמרא (שבת קמז:): "וז"ל רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם אימשיך בתרייהו [פרש"י: אחר היין והרחיצה^{לג}] איעקר תלמודיה [פרש"י: נעקר תלמודו ושכחו] כי הדר אתא קם למיקרי בספרא בעא למיקרא (שמות יב) **החדש הזה לכם** אמר החרש **היה לבם** בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה".

הילקוט (קהלת תתקעג) מביא כל הסיפור באריכות קצת ומוסיף "קם לקרוא בתורה בפרשת החודש^{לד} ואמר החרש היה לבם". הרי שיש משמעות לסיפור הזה דוקא ל'פרשת החודש', שהרי לא לחנם מספרת לנו הילקוט שהתרחש סיפור זה אז.

---

^{כט} יש עוד מקורות שנס של 'פורים' חל על כל החודש כולא, שהרי הוא ה'חודש אשר נהפך' ו'משנכנס אדר' ואכמ"ל.

^ל גם בפסח חל ענינה על כל ה'חודש' וכמו שאומרים בהגדה 'יכול מראש חודש'
^{לא} איתא בגמרא (סנהדרין מב.) בסוגית ברכת החודש וז"ל "דאמר רב יהודה ברוך אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפעולתן אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך אתה ה' מחדש חדשים". באמירת ברכה זו אנחנו 'מקבלים' פני השכינה' ולכן אומרים אותו דוקא בעמידה.

ז"ל ספר המנהיג (הל' הלל) "ואמרי" (סנהדרין מב.) כל המברך על החדש בזמנו כאלו מקבל פני שכינה, כתי' הכא החדש הזה לכם, וכתי' התם זה אלי ואנוהו, פי' והקבלת פני שכינה מעומד דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד דכתי' וישב שלמה על כסא יי', וכתי' לעמוד לשרת לעמידה ולא לישיבה שאין שרות אלא מעומד הילכך מעומד". וע"ע בקובץ שיטות קמאי (סנהדרין שם) עוד כמה נוסחאות נפלאים מהראשונים עד"ז.

^{לב} ואילו ישראל מונים לחדשי הלבנה. ע' שו"ע (יו"ד קעט ב) בענין מעלת הזמן שבו הלבנה מתחדשת, והוא בראש חודש.

^{לד} רש"י קודם לכן כתב "שהיו בעלי הנאה, ועסוקים בכך, ולא היו עוסקים בתורה, ויצאו לתרבות רעה" וע' מש"כ בהמשך בענין 'קדושה'.

^{לז} יל"ע אם כונת הילקוט ל'פרשת החודש' שהוא השבת שחל בו ר"ח ניסן, או שהכונה לקרא באותה פרשה בתורה שכתוב בה 'החודש הזה לכם'.

נראה שחז"ל מדגישים לנו ב' צדדים של אותו מטבע. או שיש לאדם שייכות עם 'החודש הזה לכם' ואם לאו אז ממילא יהיה לו קשר עם 'החרש היה לבם'^{לה}.

קדושים תהיו

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פנ"א) וז"ל "רבן גמליאל אומ' כמו ראשי חדשים מתחדשים ומתקדשים בעה"ז כך יהיו ישראל מתחדשים ומתקדשים לעה"ב, שנ' דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה'".

הרי שרואים בהדיא שיש קשר בין כח 'להתחדש' [החודש הזה לכם] לבין 'קדושים תהיו'.

היפוכו של 'קדושים תהיו' היא השקיעות בתענוגי עולמינו, ומובן שהמשיכה אחר יין גרם לרבי אלעזר בן ערך לאבד את הקשר עם 'החודש הזה לכם'^{לו}.

אולי בזה מובן דברי רש"י (בא יב לט) וז"ל "וגם צדה לא עשו להם - לדרך. מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיהו ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ומה שכר מפורש אחריו (שם ג) קודש ישראל לה' וגו'". הרי ששכרם לצאת בלי התמקדות יתר על תענוגי עוה"ז [שחסרים במדבר במידה מרובה] הנחיל להם התואר 'קדוש ישראל'.

לתגובות: haravyew@gmail.com

---

^{לה} בפרקי דרבי אליעזר (שם) נתבאר שכח ה'חידוש' קשור ל'קדושים תהיו', והיפוכו של 'קדושים תהיו' היא השקיעות בתענוגי עולמינו, ובגמרא (שבת שם) מבוא שזה מה שגרם ל'החרש היה לבם', שנמשך אחרי התענוגים.
^{לו} עוד יש לציין לדברי הגר"ז (פרק מז) שענין יציאת מצרים שייך ליציאת נשמה האלקים ממאסר הגוף, והיפוכו היא שקיעות בתענוגי הגוף.

מאיר לישראל / הרב ישראל מאיר בהגר"צ פלמן, מרבני כולל 'מדרש אליהו', מח"ס גבולות ישראל וקונטרס השביעית

השתמשות באילן ובבעלי חיים בשבת וְסִמַּן יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו (א, ד)

במסכת חגיגה (דף יז ע"א) תנן, בית שמאי אומרים מביאין שלמים 'ואין סומכין עליהם' אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין שלמים ועולות 'וסומכין עליהם'. ובגמ' (דף טז ע"ב) אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות ונחלקו בה גדולי הדור וכו', אמר רמי בר חמא שמע מינה 'סמיכה בכל כחו בעיניך' דאי ס"ד לא בעינן בכל כחו מאי קא עביד ליסמוך.

ויסודי הדברים הוא במתני' במסכת ביצה (דף לו ע"ב), לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה. ובגמ' 'אין עולין באילן' – גזירה שמא יעלה ויתלוש [דהוי אסורא מדאורייתא דהיינו קוצר שתולש מן המחובר], ולא רוכבין על גבי הבמה - גזרה שמא יחתוך זמורה [להכותה והוי קוצר מן המחובר]. ובגמ' שבת (דף קנ"ד ע"ב) איתא דבכלל הגזירה דרכיבה כלול כל תשמיש בבהמה, [ע"ש ברש"י ד"ה קא משתמש], וגזרו להשתמש אפילו בצדה אבל צדי צדדין לא גזרו, ולפיכך כשדבר אחר מונח על צידה והוא משתמש בו מותר. וכן פסק המחבר בסי' ש"ה סעי' י"ח.

[והוסיף הרמ"א (שם) דאסור נמי לישב על קרון שהאינו יהודי מנהיגו בשבת משום שמשתמש בבהמה, ופירש המ"ב (ס"ק סז) ולא נקרא צדי צדדין מפני שהעגלה מחוברת בצדי הבהמה, כיון שהוא משתמש על גב העגלה ודינו כמו על צדי הבהמה ממש. ובמג"א (סק"י) כתב בדעת הרמ"א דלא חשיב צדי צדדין עפמ"ש"כ הרא"ש (עירובין פ"ד סי' ג') דכיון שרוכב על הקרון שהבהמה מוליכתו חשיב כמשתמש בבהמה עצמה, וכמו שלענין כלאים אם רוכב על קרון ששור וחמור מוליכים הוא כמו שרוכב על כלאים, ונמצא משתמש בבהמה עצמה. ויש

שפירשו דכונת הרמ"א עפמש"כ המרדכי בעירובין (רמז תקכ"ח) דאיכא ב' איסורים, א' שאסרו 'שימוש' בבעלי חיים, ובוה יש חילוק בין צדדים לצידי צדדים, ב' שאסרו 'רכיבה' בבעלי חיים מגזירה שמא יחתוך, ובוה ליכא נפקותא בין צדדים לצידי צדדים. אך כתב המג"א (סק"י) דברש"י בשבת (הנ"ל) ותוס' בעירובין (דף מ"ג ע"א סוד"ה הלכתא) מבואר דכולו חדא איסורא ניהו. ונפק"מ בביאורים אלו, לענין אם מותר לשבת בקרון בזמן שהבמה עומדת, דלב' ביאורים אלו כל האיסור לשבת בקרון 'כשהגוי מנהיגו' (כלשון הרמ"א), אבל כשהבמה עומדת מותר לישוב ע"ג הקרון, אך לביאור המ"ב גם בזמן שהבמה עומדת אסור לישוב בקרון].

ולענין שימוש באילן פסק המחבר בסי' של"ו סעי' א', וז"ל: אין עולים באילן בין לח ובין יבש, ואין נתלים בו, ואין משתמשין [כגון להניח חפץ על אילן או להוריד איזה דבר מאילן או לקשור בו בהמה וכיוצא בזה] במחובר לקרקע כלל, גזירה שמא יעלה ויתלוש. ובסעי' י"ג הוסיף עוד, וז"ל: אסור להשתמש בצדדי האילן אבל בצדי צדדין מותר, [ופי' המ"ב (ס"ק נ"ט) דבר התחוב או קשור באילן מיקרי צדדי האילן, אבל לפני האילן עצמו לא מיקרי צדדין אלא גוף האילן הוא, וצדי צדדין הוא דבר הנשען בדבר התחוב באילן], לפיכך אסור לסמוך הסולם לצדי האילן דכי סליק בה משתמש בצדדין, אבל אם יש יתד תקועה בצדי האילן מותר לסמוך סולם עליו דהוה ליה יתד צדדים וסולם צידי צדדים. ומקור להאי דינא, כתב הבית יוסף (שם ד"ה אסיקנא) שדינא דמשתמש באילן שוה בדינו למשתמש בבעלי חיים, דמבואר בגמ' שצדדין אסור וצדי צדדין מותר.

ובגמ' בעירובין (דף ק' ע"א) איתא דאף אין נשענים ונסמכים ע"ג אילן. ומ"מ כתב הרמ"א דמותר ליגע באילן ובלבד שלא ינידנו, וכתב הביה"ל (שם סעי' י"ג ד"ה ומותר) דמקורו הוא מהסוגיא בחגיגה הנ"ל דאין איסור אלא כשנשען בכל כוחו, ואף דשם גבי בהמה מתניא הוא הדין גבי אילן דכולהו חד טעמא ניהו, וכן משמע שם ברש"י, ע"ש. ובקצות השולחן (סי' קמ"ב סק"י) כתב שרק אם כשינטלו הבהמה או העץ יפול נחשב שנסמך עליהם בכל כוחו ואסור. ולפיכך כתב המ"ב (ס"ק סג) דלהשען באילן כשאינו מנידו, אם אדם בריא מותר לפי שאינו סומך עליו אלא

מעט ולא מיקרי משתמש במחובר, ואם תש כוחו אסור לפי שצריך לסמוך בכל כוחו עליו ומיקרי משתמש במחובר ואסור, ואם מנידו אפילו בברייתא אסור דזה גופא שימוש הוא.

פירות הנושרים

א. 'ערסל', כשיש מוט (ברזל) הקבוע באילן, אסור בשבת לחבר את הערסל על גבי המוט, לפי שהמוט נידון כצדדים, ואסור להשתמש בצידי האילן. אבל אם התקינו את הערסל כבר מערב שבת, מותר להשתמש בערסל, לפי דחשיב כצידי צדדים, נמיהו דוקא שהערסל תלוי ע"ג המוט, אבל אם הוא קשור על גבי האילן עצמו חשיב הערסל כצידי האילן ואסור]. ובאופן שבשימושו מזיז לאילן אסור בכל גווני.

ב. 'נדנדה' דינו כנ"ל, שאם הוא תלוי מערב שבת על המוט שמחובר לעץ, מותר להשתמש בו. אבל לחברו בשבת אסור. ואם החוט תלוי על העץ עצמו, אפילו צד אחד לחוד, אסור להשתמש בו בשבת.

ג. 'חבל' שקשור לאילן, כל החבל נידון כצידי האילן ואסור לסמוך ולהשען עליו, (משנ"ב סי' ש"ה ס"ק סז).

ד. אם הניח חפץ על האילן מבעוד יום, אסור ליטלו משם בשבת, (רמ"א סי' של"ו סעי' א'). ואף להניחו מבעוד יום על האילן כלים המותרים לו להשתמש בשבת אסור, גזירה שמא יבוא להורידו מן האילן בשבת, (שו"ע סי' רע"ז סעי' ד', משנ"ב סי' של"ו ס"ק י"ב).

מסמר התחוב באילן עצמו, אסור לתלות עליו שום דבר בשבת דחשיב צדדין, אולם יל"ע אי גזרו נמי בזה, שאם הניח מבעו"י שאסור להסירו בשבת, וכן לענין שאסור להניחו מבעו"י, כמו במונח באילן עצמו. ושמעתי מחכ"א להוכיח שלא גזרו בזה, מהא דאיתא בסי' של"ו סעי' י"ג דמותר לאדם לתלות כלכלה על היתד שהוא תקוע באילן ולהשתמש בכלכלה ע"י שיניח בתוכה פירות, ובתנאי שהכלכלה תלויה כבר מערב שבת, דאל"כ בתליית הכלכלה הוא כבר משתמש בצידי האילן, ולכאן תקשה איך מותר לו להשאיר הכלכלה להיות תלוי בשבת,

ובע"כ שבצידי האילן לא גזרו. ואפשר שבדבר שאין הדרך להסירו, וכן בדבר שדעתו שישאר שם כל השבת, לא גזרו עליו להסירו בערב שבת אף כשתלוי על האילן עצמו, וצ"ע.

ה. קשירת עגלה לשמירה באילן עב יל"ע אי חשיב שימוש במחובר, ואפשר דשרי כמו דשרי לאדם בריא לסמוך עליו, וצ"ע.

ו. גזרו איסור שימוש בבע"ח ולא בשערו, ולפיכך איתא בסי' ש"ב סעי' י"א שמותר לקנח בזנב הסוס, (וע"ש בביה"ל ד"ה מקנחה).

ממתנה נחליאל / הרב נתנאל חשאי, ר"מ בישיבת 'תורת אבות' רכסים

בענין אמירת "קרבן לה'" ולא "לה' קרבן"

איתא בנדריים (י:) ר' שמעון אומר מנין שלא יאמר אדם לה' עולה, לה' מנחה, לה' תודה, לה' שלמים, ת"ל: קרבן לה'.

ומצינו ב' ביאורים בטעם הדבר:

א. ברש"י (ד"ה מנין) ביאר דחיישינן דילמא אמר לה' ולא גמר לדיבור זה ולא אמר קרבן, וקא מפיק שם שמים לבטלה. וכן הוא ברא"ש ובמאירי שם דחיישינן שמא יהא תוהה ונמלך ונמצא מזכיר ש"ש לבטלה.

ב. אכן בתורה תמימה הביא דברי השל"ה (וכן הוא בזוה"ק ואתחנן דף רסז:) דחיישינן שמא ימות מיד לאחר שיאמר מילת לה'.

וביאר התורה תמימה דיש נ"מ בין הטעמים, דלדברי הרא"ש והראשונים שייך חשש זה רק בנדריים ונדבות, אך לפירוש השל"ה שייך חשש זה בכל דבר.

ובפנים יפות (ריש מטות) ביאר על פי השל"ה את הפסוק בתהילים "אל תבטחו בנדיבים" - דהם אותם שמנדבים ונודרין קרבנות - שלא יבטחו בחייהם אלא יאמרו קרבן לה', והטעם הוא ד"בן אדם שאין לו תשועה, תצא רוחו ישוב לאדמתו", ויש לחשוש פן ימות וישוב לאדמתו לפני שיספיק לומר מילת קרבן.

וכן בקדושת לוי (מטות) הביא מדרש עה"פ "איש כי ידור נדר לד'" - הדא הוא דכתיב ימינו כצל עובר, וביאר ע"פ הנ"ל דאדם הנודר נדר אסור לו לומר לד' קרבן משום דימינו כצל עובר ויש חשש שימות מיד לפני שיספיק להשלים דבריו.

וע"פ הזוה"ק והשל"ה יש שביארו בדרך דרוש (הו"ד בספר דף על הדף יומא לט.) דברי המדרש דבשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, וביאור הדבר ע"פ מה שפירש רש"י "לי - לשמי", ומשמע שיאמרו "לה' תרומה", והטעם שמותר להזכיר שם ה' ברישא משום שכשהקדימו ישראל נעשה

לנשמע נעשו כמלאכי השרת ולא חיישו למיתה, ולכן יכולים הם להזכיר שם שמים קודם הצדקה.

טעם אמירת בועז לקוצרים "ה' עמכם"

ובתורה תמימה (שם) רצה להוכיח דלא כדברי הזוה"ק והשל"ה מחמת כמה קושיות, ואחת מהן- ממה שאמר בועז לקוצרים "ה' עמכם" ולא אמר "עמכם ה'", וחזינן מזה דאין חשש שמא ימות אלא רק חשש שמא ימלך וזה שייך רק בנדרים ונדבות וכדברי הרא"ש והראשונים.

ובשלמי נדרים תירץ דבועז סמך על כך שמקיים ההלכה ומצות ה' של שאילת שלום ולכן לא תארע לו תקלה.

ובחת"ס תירץ הקושיה מבועז ע"פ המבואר במדרש שידע ברוה"ק שעתיד להוליד בן מרות, וכיון שידע שלא ימות לכן הותר לו לומר לה'. (אמנם קצת צ"ב כיצד סמך על רוה"ק נגד ההלכה הרי "לא בשמים היא", ואכמ"ל).

ומצינו ביאור נוסף בישועות יעקב (יו"ד קמ"ח) שביאר המנהג שאדם השואל בשלום חבירו אומר לו "שלום עליכם" ואילו חבירו עונה לו "עליכם השלום", ומדוע אין שניהם אומרים באותו נוסח, וביאר דשלום הוא שמו של הקב"ה כדאיתא בשבת (י:): דאסור ליתן שלום בבית המרחץ, והשני לא יכול לומר לחבירו שלום עליכם כמו שנתבאר דאסור לומר "לה' קרבן" דחיישינן שימות אחר שיאמר שם ה' ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה, וממילא השני יש לו לחוש לכך, אבל הראשון יכול לומר לחבירו "שלום עליכם" דהרי אמרו חז"ל שכל המקדים בשלום חבירו מאריכין לו ימיו ושנותיו, וכיון שיש לו הבטחה לאריכות ימים א"כ אין לו לחשוש שמא ימות.

ועפ"י מיושבת אף הקושיה מבועז דאמר לקוצרים ה' עמכם כיון שהקדים להם שלום ואינו חושש שמא ימות, אך הם ענו לו יברכך ה', וחזינן דאף במקור הדין דממנו ילפינן לעניין שאלת שלום בשם ה' (ריש פרק הרוואה דברכות) ישנו הבדל בין השואל ובין המשיב.

והרבי השר שלום מבעלו זצ"ל ביאר עפ"י הנ"ל בנוסח שאומרים במוצ"ש "אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום", דהנה אם אדם יתן שלום לאדם זקן בעל הדרת פנים והוא ישיב לו שלום כיצד יוכל לדעת אם היה זה אליהו הנביא או לא, אכן אם יראה אותו אדם שהשני לא עונה לו "עליכם השלום" כשאר המברכים אלא אף הוא עונה לו "שלום עליכם" ידע שזה אליהו הנביא שנתברך מהקב"ה בברית שלום ואין לו לפחד ממלאך המות, וממילא מותר לו ליתן שלום באותו נוסח של השואל.

ביאור דברי דוד המלך בתהילים ע"פ הנ"ל

וע"פ הנ"ל ביאר בספר לחמי תודה (פרשת אחו"ק) את הפסוקים בתהילים (קט"ז) שאומר דוד המלך "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, אנה ה' כי אני עבדך... לך אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא נדרי לה' אשלם נגדה נא לכל עמו בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים", והביאור הוא דהנה איתא בשבת (ל.) שביקש דוד מהקב"ה שיודיענו מתי יום קיצו, ואמר לו הקב"ה גזירה היא מלפני שאין מודיעים לאדם מידת קיצו, ושאלו דוד באיזה יום ימות וע"ז ענה לו הקב"ה שימות ביום השבת, וזהו הרמז בפסוק "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו" דמיתת האדם הוא דבר יקר ונסתר מכל אדם, אלא שדוד המלך חוזר ומבקש שיודיענו באיזה יום ימות משום שהוא עבד ה' ואין חשש שאם ידע את יום פטירתו יתירשל מעבודת ה', ואחר שאמר לו הקב"ה שימות בשבת מודה לו דוד על כי "פתחת למוסרי" שגלית לי את הנסתרות, ומעתה תהא עבודתי לפניך יותר תמה ומושלמת, כיון שכאשר "לך אזבח זבח תודה" ואקריב לפניך קרבנות של נדרים ונדבות הקרבים רק ביום חול ממילא לא אצטרך לומר "קרבן לה" אלא אוכל לומר "לה' קרבן" מבלי לחשוש שמא אמות, וזהו "נדרי - לה' אשלם" שאוכל להזכיר שם שמים מיד, והנהגה זו היא "נגדה נא לכל עמו" - דהיינו בניגוד לכל ישראל שאינם יכולים להזכיר שם שמים מיד מחשש שמא ימותו, אך כל ההבדל ביני לכלל ישראל הוא רק בזמן הזה, אבל לעתיד לבוא שיבולע המות לנצח יהא דין זה קיים אף אצל כל ישראל, וזהו "בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים הללוקה" - שכולם יהללו את שם ה' בחצרותיו.

כתיבת שם הוי"ה בס"ת שלא כסדרן

במנחת חינוך (מצוה תל"ז אות ו') כתב דסופר סת"ם שרצה לכתוב שם י' ה' לחוד אסור לכתוב אחרי זה את האות וא"ו לחוד משום דמקלקל השם, דמעיקרא היה שם י' ה' ועתה יה"ו אינו שם כלל. ולפי"ז הקשה במי שכותב שם הוי"ה הרי כשכותב את האות ו' קלקל את השם "י"ה" שנכתב, ונהי דהוי מקלקל על מנת לתקן ולכתוב שם הוי"ה שלם מ"מ יש חשש שלא יסיים הכתיבה דומיא דאמירת קרבן לה', ומדוע לא תיקנו חז"ל לכתוב את האות י' לבסוף דבזה אין קלקול כלל אף אם לא יסיים המילה. וכתב דמזה מוכח דכתיבת השם צריכה להיות כסדרן ומצותו בכך, ולכן לא תיקנו שיכתוב באופן אחר. ובזה ביאר אף הטעם דחז"ל רצו ללמוד מבן קמצר על מעשה הכתב, (יומא לח:), ולכאורה מאי נ"מ בזה, ולפי מה שנתבאר א"ש דהוא היה כותב את השם הקדוש בבת אחת ולא היה כאן קלקול אפילו רגע אחד.

אכן האדר"ת בספרו חשבונות של מצוה (תל"ז) תירץ על קושית המנ"ח דלא דמי לאמירת "לה' קרבן", דבאומר "לה' קרבן" אם לא ישלים דבריו הרי הוציא שם שמים לבטלה ושוב א"א לתקן, משא"כ בכתב שם ה' ולא גמרו לא הוי מקלקל כלל דגם אדם אחר יכול לגמור את הכתיבה.

מנחת אברהם / הרב אברהם הבר, ירושלים

בענין שחיטה בזר

וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד (א, ה)

פירש"י מקבלה ואילך מצות כהונה, למד על השחיטה שכשרה בזר. ומקורו
במנחות יט. ועוד.

ועוד איתא בגמ' ^{לז} "שחיטה לאו עבודה היא", ופליגי ראשונים בסברא לזה,
ופרש"י במנחות ^{לח} (ה.) דהא כשרה בזר. ובפשטות משמע מזה דזר מותר לשחוט
לכתחילה.

והנה במנחות שם וחולין (קלב:) מנו טו' עבודות שבכהונה דתניא רבי שמעון
אומר כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה שנאמר כו', מנין לרבות
טו' עבודות, היציקות והבלילות והפתיתות וכו', ושחיטה אינו במנין העבודות,
ע"ש במנחות דשחיטה בזר כשר.

אמנם יע' בבה"ג מצות כהנים ללמוד לעשות יציקות כו' שחיטות ע"כ, משמע
דשחיטה הוי מצוה ועבודה וצ"ע. ונהי דיש לדחות דכוונתו דיש מצוה רק ללמוד
שחיטה אבל לאו דעבודה היא, מ"מ קשה לומר דיש מצות עשה בכולהו רק
ללמוד. ועוד הא גופה קשיא אמאי צריך ללמוד אם לאו עבודה הוא. ובאמת יע'
בכתובות (קו.) ת"ח המלמדים הלכות שחיטה לכהנים היו נוטלים שכרן מתרומת
הלשכה, משמע דשחיטה הוי מעבודות הכהונה וצ"ע. וכן בזהר הרקיע (מו') העיר
על הבה"ג דהלא שחיטה לאו עבודה היא, ופירש דנהי דלא הוי עבודה מ"מ הוי
אצלו מצוה ^{לט}.

וכן יע' מתני' בעירובין (פ"י משנה י"ד) כהן שלקה באצבעו כורך עליה גמי
במקדש (פירש"י הואיל והשתא מיהא צורך עבודה הוא, דלאו אורח ארעא שתהא

^{לז} יומא (מב.) זבחים (יד:) ועוד.

^{לח} וכן בזבחים שם.

^{לט} ובהגהות על הבה"ג תי' דקאי אפרה או פרו או דלכת' מוטל על הכהנים. ודוחק בלשון הבה"ג לכאו'.

מכתו נראית עם העבודה ומכסה אותה בגמי עכ"ל. והיינו בשבת). ובגמ' שם (קג:)
איתא דאין בכך משום חציצה משום דהוי ביד שמאל א"נ דהוי לאו במקום עבודה.
ובפיה"מ כתב שלא תהיה חוצצת בין בשר ידו ובין המזרק או הסכין בעת שהוא
עוסק בעבודה ע"כ. והלא סכין הוא לשחיטה, וקשה, אמאי הוי חציצה, הא אפילו
אי לא הוי יד כהן אלא יד זר הוי שחיטה כשרה, באופן דמשמע דשחיטה הוי
עבודה וצ"ע מהא דקי"ל שחיטה לאו עבודה היא. וכן נשאל באגרו"מ (יו"ד ח"ב
ט"ז), וכתב שהוא קושיא גדולה ע"ש מה שתירץ.

והנה ביבמות (לג:)
איתא א"ר יוסי זר ששימש בשבת חייב שתים. במאי אי
בשחיטה שחיטה בזר כשרה ופירש"י ואין כאן משום זרות. ודייקו האחרונים^מ
דמשום זרות ליכא ואילו משום שבת איכא. ומשום דס"ל לרש"י דלא הותרה
שחיטה בשבת אלא לכהנים.

והביאו האחרונים^{מא} ראייה לזה מסנהדרין (נא). דס"ד דבת כהן שמחללת שבת
חייבת שרפה אליבא דר' שמעון דשרפה חמורה, ומשום דאתרבי לכהני במצות
יתירות לכן תידון בשרפה החמורה ולא סקילה, ומ"מ כהן ידון בסקילה הקל
"דאשתריא ליה שבת לגבי עבודה", אבל אשה דלא אשתרי שבת גבה אימא תידון
בשרפה, קמ"ל. וקשה, דהא אשתרי שבת גבי אשה ג"כ דמותרת לשחוט קדשים
בשבת, אלא ודאי לא הותרה שחיטה בשבת לזרים אלא לכהנים.

וביאר דזר אינו מצווה על העבודה כמו כהנים, ולכן לא ניתנה שבת לדחות אצלו
גם בשחיטה^{מב}. ומ"מ השחיטה עצמה כשרה, דהא איתא ביומא (מב). דשחיטת פרו
(או פרה) בזר כשירה וצ"ל דה"ק דהפר כשר ולא נפסל במה ששחטו זר אבל מ"מ
אסור לזר לשחטו משום מלאכה ביוה"כ.

ויע' בשו"ת הרא"ש (כלל פב' ס' א' בסופו) בענין ספק כהן ובתו"ד כתב וז"ל ואם
הוא זכר, מקריב על גבי המזבח ושוחט ומבעיר בשבת ע"כ. וצ"ע דהלא גם אי הוי

^מ שעה"מ הל' ביאת מקדש (וי"י), רש"ש שם ועוד. ויש שדחו הראי' יע' בערל"נ שם, ועוד.

^{מא} רש"ש יבמות שם, שו"ת ביה"ל (ב' ט' ג').

^{מב} כן לשון הביה"ל, ובגרי"פ המובא לקמן כ' אין העבודה מוטלת עליו ולגבי דידי' אינה אלא רשות ולא כל כמיני'
למידחי שבת בשבילה. ויל"ע בכ"ז אי כווננו לדין "עבודה", דהא שחיטה לאו עבודה היא וכמש"נ לקמן.

זר שפיר מצי לשחוט בשבת דהא שחיטה בזר כשרה, אלא ודאי ס"ל כנ"ל דלא הותרה שחיטה בשבת לזרים. (וע' בחכם צבי^{מג} (ס' מ"ד) שכתב דל"ד נקט שחיטה, דהלא שחיטה בזר כשרה, וע"ע בשו"ת בנין ציון (ס' פ"ט) ושו"ת בית יצחק (או"ח ס"ס י"ב) שדחו הראי' לרש"י מדברי הרא"ש.)

ומעתה אולי יש ליישב דעת הר"מ בפיה"מ הנ"ל, דהלא מיירי מתני' שם בכהן שלקה בשבת, דלכן יש להקפיד על חציצה לשחיטה, משום דבשבת בעי כהן שישחוט, וממילא י"ל דשחיטה הוי בכלל עבודה ואיכא משום חציצה, וכדיבואר. דיש להסתפק בזה דלא ניתן שחיטה לדחות שבת אצל זר, אי לכהן ממילא נתהוה עבודה בשבת, או דנימא דשרי או מצוה לו לשחוט, אבל עדיין לאו עבודה היא. ויש לפשוט מדברי רש"י במנחות (ה.) דשחיטה לאו עבודה היא משום שזר כשר, דמשמע מינה דבשבת דליכא היתרא לזר שוב הוי בכלל עבודה^{מד}.

ולפי"ז יש ליישב הא דאיתא במנחות (כא.) תקריב מלח אפי' בשבת אפי' בטומאה ופירש"י אם קרבן צבור הוא ואשמועינן דמליחתן עבודה היא ודחי שבת כשאר עבודות ע"כ, משמע דבעי שם עבודה כדי לדחות שבת. ותקשי משחיטה דלאו עבודה היא ואעפ"כ דחי שבת, אלא י"ל דאזיל רש"י לשיטתו דלגבי שבת בעי כהן וממילא הוי שחיטה בגדר עבודה וכמש"נ לעיל^{מה}.

ואולי לזה כוון הבה"ג דמנה שחיטה במנין העבודות, לאו למימר דצריך לשחוט, אלא היכא דשחט ממילא הוי בכלל עבודה.

והנה איתא בברכות (לא:): אמר להן עלי קראו כהן, ליתי ולשחוט. חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט, אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט, שחיטה בזר כשרה. אייתוהו לקמיה דעלי, אמר ליה מנא לך הא. אמר ליה מי כתיב ושחט הכהן, והקריבו הכהנים כתיב, מקבלה ואילך מצות כהונה, מכאן לשחיטה

^{מג} הובא ברש"ש שם ובגרי"פ.

^{מד} ויל"ד דאולי שחיטה בזר כשרה קאי אהכשר הבהמה ולא על הגברא השוחט, וכבר כתבנו דאפי' אם איכא חיוב בזר ששחט בשבת מ"מ השחיטה כשרה, וא"כ שפיר קי"ל דשחיטה לאו עבודה היא גם בשבת והק"ל ביאור דברי רש"י במנחות במלח.

^{מה} וצ"ע מהדלקת נרות דלאו עבודה היא (יומא כד:): ואעפ"כ דוחה שבת כדאיתא בספרי וכ"כ הר"מ (פ"ג מהל' תמור"מ הל"י). וע"ע במרגליות הים שם בסנה' דהלא שבת ניתנה לדחות אצל כולם להדלקה. וצ"ע.

שכשרה בזר. אמר ליה מימר שפיר קא אמרת, מיהו, מורה הלכה בפני רבך את וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.

וכבר האריכו האחרונים בביאור שו"ט דעלי ושמואל, יע' בצל"ח שם, ועוד. ויע' בגרי"פ לרס"ג (ח"א עשה ק"י-ק"ב בסופו, עמ' ש"ס) שביאר ע"פ הזוהר הרקיע הנ"ל דאיכא מצוה לכהן לשחוט, ולכן רצה עלי כהן דוקא, אבל שמואל אמר דטרודין הן בעבודתן וסגי בישראל.

והנה הקשוי"מ בזה אמאי שמואל היה חייב מיתה, הא בעירובין (סג.) קי"ל דלאפרושי מאיסורא שפיר מצי לפסוק בפני רבו, והא הכא כיון דלדברי עלי היה צריך כהן, והיה לובש בגדי כהונה, ולדעת הר"מ^מ אסור ללבוש בגד"כ שלא בשעת עבודה, ממילא אפרושי מאיסורא הוא לדעת שמואל דאי"ז שעת עבודה, ושרי ליה לפסוק בפני רבו.

וע"פ דברי הזוהר הרקיע הנ"ל מיושב, דגם עלי מודה דאי"ז עבודה ואין צריך בגדי כהונה, רק דעדיף ל"י כהן שישחוט משום דמצוה ל"י לשחוט, וממילא אין כאן אפרושי מאיסורא. ולפי הנ"ל יש ליישב לאידך גיסא, דהיכא דכהן שוחט נתהוה עבודה ממש גם בחול, ושפיר נחשב שעת עבודה כדי ללבוש בגדי כהונה, וממילא אין כאן איסורא^{מח}.

והנה בזהר (פ' נשא) איתא דכהן אסור לשחוט. ובחשק שלמה מנחות (יט.) ביאר דר"ל דאסור ללבוש בגד"כ בשעת שחיטה דה"ל כלאים שלא בשעת עבודה, אבל בלא בגדים ודאי מותר לשחוט ע"כ. ולפי"ז נאמר לדברי הזוהר שפסק דלא כעלי, א"נ דגם עלי מודה דשחיטה לאו עבודה היא ומ"מ מצוה להם לשחוט ולכן היה מהדר אחר כהן.

בסיכום, יש כמה שיטות, יש דס"ל דזר שוחט לכת' בכל זמן (ח"צ ועוד), ויש דס"ל דבשאר השבוע זר שוחט לכת' ובשבת חי"מ (שעה"מ ועוד בדעת רש"י, והרא"ש),

^מ שו"ת חת"ס (י"ד ס' ס"ט), ארצות החיים (ס' י"ח ס"ק א'), או"ש הל' כלאים (פ"י הל' ל"ב).

^מ הל' כלאים (פ"י הל' ל"ב) והל' כלי המקדש (פ"ח הלי"ב).

^מ ועוד שמעתי לתרץ דאולי ס"ל לעלי כמ"ד דליכא כלאים באבנט לכהן הדיוט, ולכן לא הוי אפרושי מאיסורא, ע' או"ש הל' כלאים בזה. עי"ל דבאמת היה צריך בגד"כ בשעת שחיטה משום הקבלה, דא"א להחליף בגדים בין השחיטה לקבלה. אלא דזה תלוי ביומא (כה:): אם שוחט מקבל או זורק מקבל.

ויש דס"ל דמצוה רמיא על כהן לשחוט (זהר הרקיע), ויש דס"ל דהוי בכלל עבודה
לכהן היכא דשוחט (משמעות הגרי"פ ועוד). והאריכו בזה עוד, עיין בזה.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

עולם התורה הוא המזבח של עם ישראל

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִפֶּם קֶרֶבֶן לִיקוֹק מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבַּנְכֶם (א, ב)

נאמר ביחזקאל (מא, כב) "הַמְזִבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבֵה וְאָרְכוֹ שְׁתַּיִם אַמּוֹת וּמִקְצֻעוֹתָיו לוֹ וְאָרְכוֹ וְקִירָתוֹ עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'". ואיתא בגמ' (ברכות נד, ב; חגיגה כז, א) "ג' דברים המאריך בהן מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו, והמאריך על שלחנו, והמאריך בבית הכסא. וכו' והמאריך על שלחנו דלמא אתי עניא ויהיב ליה, דכתיב "המזבח עץ שלוש אמות גבה", וכתיב "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'", פתח במזבח וסיים בשלחן?! רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו, כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו.

שאלות

א] שאלו חז"ל, מדוע התורה כותבת "אדם" כי יקריב, ולא "איש" כלשון כל התורה? ואיתא במדרש (אגדה ויקרא א, ב) "אמר הקב"ה, מי שרוצה להקריב לפני יעשה כאדם הראשון, שלא הקריב מן הגזל, לפי שאני שונא גזל בעולה.

ב] עוד יש להתבונן מהו הלשון "מכם", שנראית תיבה זו מיותרת, ומספיק לכתוב "אדם כי יקריב קרבן", "מכם" למה לי?

ג] עוד מקשה הכלי יקר, מדוע התחיל בלשון יחיד והמשיך בלשון רבים, "אדם כי יקריב מכם קרבן לה" וכן "תקריבו קרבנכם"?

ד] עוד עלינו להבין את דרשת חז"ל, כיצד יתכן ששולחנו של אדם הופך כמזבח אשר מכפר על עוונותיו של האדם, הרי השולחן הוא בעצם מקור הביטוי של הנאות העולם לאכול ולשתות עליו, ומה ישווה וידמה למזבח שכולו קודש להשם?

הן עוד עלינו להבין, למרות הסבר חז"ל שבוה שמאריך על שולחנו שמא יזדמן עני ויאכילהו, אם כן מה נעשה בזמננו שאין הדרך של העניים להיכנס ולאכול על שולחן אחרים כיצד שולחנו יהפך למזבח?

בזכות הצדקה לעניים שולחנו מכפר

והביאור הוא, שבעצם דברי חז"ל הן לפי מנהג זמנם כיצד השולחן הופך להיות מזבח, מתבאר מהגמרא הנ"ל בזה שמאכיל עניים בשולחנו שצדקה זו היא במקום קרבן ועי"ז שולחנו הופך להיות מזבח (עי' סמ"ג עשין דרבנן עשה ב', אבודרהם הל' ברהמ"ז, ובספר כד הקמח ערך ברכה).

אך ברור שאינו אלא דוגמה, אך העיקרון הוא הקרבה למען הזולת זה קרבן להשם בהיות וזה רצון השם שאיש את רעהו יעזורו ועולם חסד יבנה וכאשר עושים רצונו של מקום אין קרבן גדול מזה, כמאמר שמואל הנביא לשאול (שמואל א טו, כב) "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֶפֶץ לְיִקְוֹק' בְּעֵלֹת וּזְבָחִים כְּשִׁמְעַ בְּקוֹל יְקֹנֵק הִנֵּה שְׁמַע' מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים".

וכאשר האדם מקריב מעצמו מזמנו ומנוחיותו ומכספו לזולת זוכה ומכפר כמזבח את עוונותיו. ולכן התורה כתבה בלשון "אדם", דווקא לרמז רק למי שזוכה לתואר אדם והוא על ידי שמקריב מכם מעצמו, ואף לזאת מתחילה בלשון יחיד וממשיכה בלשון רבים לרמז לנו, רק רבים שיכולים לקבל תואר אדם שהן כאיש אחד העוזרים ומסייעים איש לרעהו כדרכי הקב"ה, ונמצא שגם תואר אדם שייך על רבים כאשר הן בדרגת יחיד ומוכן להעניק לכלל את עזרתו זמנו ממונו וכבודו וכל אשר לו כמו כל אלפי גופי החסד הקיימים בתוך מחנה התורה ולומדיה זהו הקרבן שהשם חפץ בו לכפר על עוונותיו.

ולכן כתב בספר המנהיג (שער הכנסת אורחים): וראה ששקולה הכנסת אורחים ככל הקרבנות, שנא' ביחזקאל "המזבח עץ שלש אמות וארכו שתים אמות ומקצעותיו לו וגו', וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יי'", פתח במזבח וסיים בשלחן, לומ' לך בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר ובזמן שאין בית המקדש קיים שלחנו

של אדם מכפר עליו להאכיל בו העניים, הרי השלחן כילי עובר בשני לאוין אל תלחם ואל תתאו פתך אכלת תקיאנה ושחת דבריך הנעימים אשר ברכתו].

דברי השל"ה הקדוש כיצד בזמננו מתקיימים דברי חז"ל שהשולחן מזבח

ולמרות שבזמננו אין הדרך להכניס אורחים לביתו הן מפני הבושה והן מפני הצניעות והן מפני אינשי דלא מעלי, מכל מקום העצה לזה שאדם יפריש באופן קבוע לצדקה לעניים בכדי שתמיד יש עניים שאוכלים ממונו וחשיב כנמצאים על שולחנו. וכן מצאתי מבואר בדברי השל"ה (שער האותיות אות הקו"ף קדושת האכילה).

נמצינו למדים כי כל הקרבה למען הזולת היא הופכת לתחליף למזבח אשר מכפרת את העוונות, ולזאת כל אותן עשרות אלפי אנשים מהציבור החרדי צבא השם אשר שותפים לכל ארגוני ומפעלי ומעשה החסד הנעשים לכלל ישראל, הן הם תחליף למזבח אשר במעשיהן מכפרים על כל עוונות עם ישראל.

מוסר השכל

כמה חשובים הדברים הללו, בעצת הזו שעבר חוק הגיוס, כאשר הגיעו להכרה שהציבור החרדי הוא חלק בלתי נפרד מכלל ישראל, והוא תורם יותר מכל חברה אחרת והן מקריבים את עצמם ואת משפחתם ממונם וכבודם זמנם ושנתם וכל אשר להם למען כלל ישראל, וכל זה מפני הכוח והדרך ששואבים מלימוד התורה הקדושה וזוכים ללכת ולהידבק בדרכי השם יתברך, מהו חנון אף אתה היה חנון מהו רחום אף אתה היה רחום ומעשיהן הם מזבח כפרה עליהם ועל בני ביתם ועל כלל ישראל בהיותם מקריבי הקורבנות למען כלל ישראל כי הן צבא השם יתברך.

מעמקי הלכה / הרב יצחק אברהם, כולל 'תורת ה' חפצו' (בית שמש)

להכריז כאשר העירוב בישוב אינו תקין

או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים (ד),

(כג)

מעשה שהיה, בעת לומדי בישיבה קטנה כאן בא"י, יצאנו בני הישיבה כולל רבניה ל"שבת נופש", אל אחת המושבים שבצפון הארץ. במטרה לשנות אוירה ולחלץ את עצמותינו, בעבור המשך זמן החורף הפורה. כדי שיוכלו הבחורים, לשוב אל תלמודם, ביתר שאר וביתר עוז, עם מצברים וכחות מחודשים.

והנה באחת מן היציאות הנ"ל, שבתה הישיבה בישוב נטוש, אשר תושביה לא היו שומרי תו"מ, ועכ"פ לא ברמה של דקדוק הלכה על טהרתה. ושעל כן יצאו רבני הישיבה לתור אחר עצות ופתרונות להקים סביב כל הישוב עירוב כשר, וזאת בכדי שיוכלו הבחורים להסתובב במקום, ולטלטל בשבת, את החפצים הנחוצים. אולם דא עקא, כי לא עלה בידם לתקן, אלא רק את המתחם שבה שבתה הישיבה, אך את יתר המקומות היותר מרחוקים, וביניהם חוף הים שהיה צמוד לאותו ישוב, הרי שלא התאפשר לתקן בו עירוב כשר.

ומאחר שמטבעם של בחורים, כאשר הם נפגשים עם חוף הים, הרי שהם אינם מוותרים עליו במהרה... הרי שקם אחד הרבנים בליל השבת, והכריז קבל עם ועדה בפני כל הבחורים. כי מאחר ומצוי למאוד, כי תפורים ע"ג החולצות "כפתורי רזרבה", ולדעת כמה מהפוסקים, ישנו איסור הוצאה בטלטול אותם הכפתורים. משו"כ יש לבחורים ליזהר שלא לצאת מחוץ למתחם אשר עוקף בעירוב. וזאת משום חשש איסור הוצאה לכרמלית. ואכן בזכות הכרזה זו, נמנעו רבים מהבחורים, ולא יצאו אל חוף הים.

אך עכ"ז היו כמה בחורים, אשר לא חששו לדברי אותו רב. והורו היתר לעצמם, כי ס"ס אין זו ההכרעה של כל הפוסקים. וא"כ סומכים הם על הפוסקים שלא

אסרו הוצאה בכפתורי רזרבה וכו'. והיו גם כאלה שטלטלו חפצים ממש, מבלי להתייחס כלל להערתו של אותו רב.

ועתה נתעוררתי לברר, האם היה נכון לעורר את הבחורים, על דבר האיסור של הוצאה שקיים באותו ישוב. או שמא מוטב היה לשתוק, בכדי שלא יכשלו גם אותם שאינם מתייחסים כראוי לדברים ששומעים.

א] 'מתעסק' פטור מקרבן

והנה במשנה כריתות (יט.) מובאת דרשתו של ר' אליעזר מהפסוק הנ"ל, "אשר חטא – פרט למתעסק". והגמ' (יט:) מפרשת את דין זה כלפי הלכות שבת, "לרבא משכחת לה, כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר. לאביי משכחת לה, כגון דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר", יעו"ש.

ומבואר מזה, כי 'שוגג' ו'מתעסק', על אף שלכאו' נראים דומים אחד לשני, מ"מ חלוקים הם ביסודם ובדינם. ונהי שלגבי מי שחטא ב'שוגג', מחוייב הוא להביא קרבן חטאת על חטאתו. אולם מי שעובר באיסור באופן של 'מתעסק', נפטר הוא לגמרי מהבאת קרבן. ולכאו' משמע מזה, שלא עבר אפילו בסרך של חטא, ושעל כן אין לו כל צורך בהבאת כפרה.

ואם כנים הדברים, הרי שמסתבר לומר, כי אין כל צורך לעורר או למנוע אדם, אשר עובר עבירה ב'מתעסק'. שהרי אין מעשיו נדונים כלל כמעשה חטא, ומבחינת ההלכה, הרי הוא נידון כמאן דלא עביד מידי. ולפ"ז גם בנ"ד, מאחר וכלל הבחורים ראה כיצד רבני הישיבה עמלים בתיקון עירוב בישוב, ומנין להם לדעת כי העירוב התפרס רק על שטח קטן ומצומצם. וכל עוד שלא יעוררו אותם כי בשטח חוף הים לא קיים עירוב, הרי שיסברו שהעירוב הוא בכל האיזור הסובב כולל חוף הים. ונמצא שאין עליהם כל חטא ועוון אם יטלטלו שם חפצים. שהרי סבורים הם שהם מטלטלים ברה"י, ואין זה אלא בגדר של 'מתעסק'^{מט}.

^{מט} ובאמת שקיימת מבוכה גדולה בקרב פוסקי הזמן, האם העירובין שמתקנים בערים שבארץ ישראל בזמנינו, מועילים להתיר את הטלטול בשבת. שהרי אם הערים שלנו נדונים כרה"ר מדאורייתא, לא מספיק לתקן עירוב של צורת הפתח, ע"י עמודים וחוטמים כפי שנהוג היום לעשות, אלא בעינן להעמיד חומה ממש. ויש הרבה צדדים לדון שאכן הערים הגדולות ברחבי הארץ כהיום נידונים כרה"ר.

ואדרבה, אם יודיעו כן לרבים, הרי שינהגו בזה לכאן' שלא כדין. שהרי בכך מטריחים על האנשים בדבר שאינם מחוייבים בו. וכיו"ב מצינו בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' שנ"ג) בנידון פינוי בית קברות ישן, אשר עמד תחת סכנת שטיפת מים. והורה כי ראוי לפנות את הקברים. אמנם הוסיף שם, שכאשר יפנו את עצמות המתים, יחול על קרוביהם דיני אבילות וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ת"ג סעי' א'). אך סיים בזה"ל, "איברא, כ"ז כשיודעים הקרובים. אבל אין לנו להודיעם כלל, וטוב לעשות תקנה ואיסור שלא להודיע לשום אדם שהגיע היום פינוי עצמות קרוביו, כדי לבטלו ממו"מ. ושוב אחר שנעשה תקנה זו בפומבי ע"י הרב ובד"ץ, שוב אם יארע לו שאמר לו ע"א כן, א"צ להאמינו, אף על פי שבעלמא מתאבלין ע"פ ע"א, הכא שהוא עבריין ועובר על תקנות הקהל, א"צ להאמין לו, וזה נ"ל תקנה נכונה", עכ"ל. – הרי שנקט, דגם על דבר שמחוייבים אותם קרובים לנהוג ע"פ ההלכה, מ"מ מאחר ויש אפשרות לפוטרם ע"י אי ידיעה, כך ראוי לנהוג. וה"ה כאן.

ב] 'מתעסק' הוא כשהתכוון לעשייה בדבר אחד, ובפועל עשה ב'דבר אחר'

אלא שעדיין יש מקום לעורר, כי הנה מצינו פלוגתא בראשונים בגדר 'מתעסק'. שברש"י (שבת עב: ד"ה נתכוין) פי', ד'מתעסק' היינו, במי שמתכוון לעשות דבר אחד, ועלה בידו לעשות 'דבר אחר'. כגון מי שהתכוון להגביה סכין שנפל בין הערוגות, ובטעות חתך במקומו ירק מחובר.

אולם בתוס' (שם), השיגו על פרש"י. ופירשו, כי 'מתעסק' הוא גם במי שנתכוון לפעול ב'אותו דבר', וכגון שחשב להגביה ירק תלוש, ולבסוף נתברר לו שאותו ירק היה בכלל מחובר, ונמצא שתלש דבר מחובר לקרקע. דמ"מ גם זה חשיב 'מתעסק', משום שס"ס נתכוין לעשות פעולה ב'איכות' שונה. דהיינו לתלוש את התלוש, ולא את המחובר. ע"ש שהביאו ראיות לשיטתם.

והנה ראיתי בשו"ת תשוה"נ (ח"ה סי' ק"ב) אשר דן שם בתו"ד לצדד, כי גם אם ננקוט שלהלכה אין ראוי לסמוך על העירוב, אך מ"מ אין נכון למחות ביד התומכים ביד העירוב. שהרי בע"כ מצילים את כלל התושבים, שלא יכשלו בעון טלטול. דמאחר והם מטלטלים על סמך אותו עירוב, הרי שהם נידונים ל'מתעסק' בעלמא. שהרי סבורים הם כי העירוב תקין, והרחובות נידונים כרה"י, וכנ"ל. ונדבריו נאמרו שם, ביחס לערים הגדולות שבחול, כגון בורקלין או ניו-יורק, אשר בהם עוד רבו וגדלו העיקולי ופשוטי בתיקונו של העירוב. וא"כ מכ"ש בערים כאן בא"י שיש מקום יותר גדול להכשיר את העירוב. אמנם ע"ש שציין לדבריו במועו"ז (ח"ה סי' מ"א) שפקפק בהוראת היתר זו, ויל"ע].

ולכאו' נראה דנידון שאלתן, תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל. דלשיטת רש"י, אין כל היתר של 'מתעסק', באופן זה שמטלטל חפץ במקום שאין בו עירוב, בחושבו שקיים בו עירוב. דס"ס הרי כוונתו ומעשיו, הם על אותו מעשה, דהיינו על טלטול אותו חפץ אל שפת הים. ודבר זה נידון כ'שוגג', ולא ל'מתעסק' אשר מתכוין לעשות פעולה ב'דבר אחר'. אולם לשיטת התוס', דגם במתכוין לאותו מעשה, אלא שטעה ב'איכות' הפעולה, דגם זה בכלל 'מתעסק'. וה"ה כאן, דמאחר וסבור שהטלטול נעשה ברה"י, שהיא פעולה המותרת, יש לפוטרו כדין 'מתעסק'.

איברא, דיש להעיר, כי לכאו' מפורש יוצא מתו"ד הגמ', דיש לדון את נ"ד ל'מתעסק'. שהנה איתא בגמ' שבת (עג.) "כסבור רשות היחיד, ונמצאת רשות הרבים. רבא אמר פטור וכו', דהא לא מיכוין לזריקה דאיסורא". הרי מפורש כי מי שסבור שהולך ברה"י, ושלכן זרק בו חפץ. ואח"כ נתברר לו, כי היה זה רה"ר, אשר אסור להוציא ולזרוק אליו חפצים מרה"י. הרי שגם זה מוגדר ל'מתעסק'. וחזינן מזה לכאו' כשיטת התוס', דגם במי שמכוון על אותה פעולה, אלא שרק טעה ב'איכות' הפעולה, שסבר שעושה מעשה המותר, אלא שנתברר שעשה את פעולתו במקום האסור. מ"מ גם זה נידון בכלל 'מתעסק'.

אכן יעויין בראש יוסף (שבת עב: ד"ה שוב) שעמד על זה, וכתב לפרש את דברי רבא הנ"ל לדרכו של רש"י. דשאני הנידון שדן בו רבא, שהכוונה והפעולה בפועל, היו שונות זו מזו בתכלית. כי בכוונתו לא היתה כאן כל דררא דהוצאה, שהרי סבור היה, שכל מעשה הזריקה נעשית בתוך רה"י. אולם בפועל נתברר שעשה מעשה גמור של הוצאה מרה"י לרה"ר. א"כ זה גופא מגדיר את הפעולה, כמעשה ב'דבר אחר'. משא"כ במי שסבור שתולש דבר תלוש, ונתברר שאותו דבר היה מחובר. הנה אין כאן שינוי של ממש בין הכוונה לבין הפעולה, דהכל הוא אותו מעשה של תלישה. אלא שרק בדיני שבת הם שונים דדבר תלוש מותר, ודבר מחובר אסור. אך אין זה שינוי בעצם המעשה, ושעל כן יש צורך שעכ"פ יתכוון לפעול ב'דבר אחר', ורק אז יש לדונו ל'מתעסק', ע"ש.

ולפי דרכו, יש מקום גדול לדון, כי בנ"ד דמיירי בטלטול בשפת הים, אשר אינו נידון אלא ל'כרמלית', ואיסור ההוצאה והטלטול לשם, אינו אסור אלא מדרבנן. א"כ לכאו' אין מדובר בשינוי של ממש, בין הכוונה, לבין הפעולה. א"כ נחתינן בזה למחלוקת רש"י ותוס'. ואליבא דרש"י אין לדון זאת ל'מתעסק', אלא הוי כ'שוגג' ומחוייב בקרבן. אולם אליבא דתוס', אכן גם בנ"ד חשיב כ'מתעסק'.

ג] האם 'מתעסק' נידון כמעשה

אמנם יש להזכיר כי מצינו מחלוקת גדולה באחרונים בגדר זה של פטור ד'מתעסק'. שהנה בשו"ת רעק"א (מה"ק סי' ח') כתב בזה, כי הפטור הנ"ל של 'מתעסק', הינו גזיה"כ מיוחדת לפטורו מ'קרבן'. אולם מבחינת ה'מעשה', הרי שגם העובר עבירה באופן של 'מתעסק', המעשה מתייחס אליו, ועוון חטא בידו. והביא לכך כמו"כ ראיות. ושעל כן מסקנתו ההלכתית, כי בודאי שצריך להודיע ולעורר את העובר ב'מתעסק', שיחדול ממעשיו, בכדי שלא להמשיך במעשה האיסור^א.

אך מאידך גיסא, הגאון ר' יעקב מליסא זצ"ל בספרו מקור חיים (הל' פסח סי' תל"א בהקדמה סק"א) נקט, כי בדבר שאיסורו הוא בעשיית 'מעשה', הרי שה'מתעסק' בו פטור לגמרי, ונידון כמי שלא עשה מעשה כלל^ב.

נמצא א"כ כי שאלתן תלויה גם במחלוקת זו, כי לשיטות שגם 'מתעסק' נידון כמעשה, א"כ בודאי שיש למנוע את מי שעובר עבירה ב'מתעסק', וכפי שאכן יצא

^א מעניין לציין בזה, ממה שהביא הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשוה"נ (ח"ד סי' ק"צ) כי מסופר על הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל אשר התפלא מדוע מצווים לבדוק את הפירות מתולעים. והרי האוכלם אינו אלא 'מתעסק' בעלמא, שאינו נהנה מאכילת התולעים. ושלא את תמיהתו במכתב אל הגאון הרעק"א זצ"ל, ולא קיבל תשובה. והתפלא על כך הגאון רבי ישראל זצ"ל. אבל כשפגש אח"כ את בנו הגאון ר' שלמה איגר זצ"ל, א"ל שאביו בענותנותו לא רצה להשיב, שמא יפגע בהצדיק רבי הירש זצ"ל מסלנט, שהוא רב בעירו. ולמעשה אמר שדעת אביו הגרעק"א כפי שיטתו הידועה שנתבארה בתשובה (ח), שמתעסק נמי יש בו איסור תורה והרואה את חבירו מתעסק צריך להפרישו, ונחשב מעשה עבירה וצריך כפרה. עכת"ד.

הרי לן לימוד גדול. עד כמה מחוייבים לזוהר על כבוד ה'מרא דאתרא'. וגם כאשר נראה שאין הלכה כוותיה, מ"מ אין לשלוח אפילו מכתב תשובה אל תוך תחום עירו, כאשר הפסק ההלכה, נוגד לדעתו של ה'מרא דאתרא'. וזה כעין מה שמצינו בגמ' ב"ב (קנג.) "הכא אתרא דשמואל, היכי נעביד כוותיה דרב".

^ב וכן דנו עוד הרבה מן האחרונים, דגם 'מתעסק' חשיב כמעשה עבירה. עי' בשו"ת עונג יו"ט (סי' כ'), ובשו"ת אבנ"ז (או"ח סי' רנ"א), ובאגלי טל (מלאכת אופה סעי' ט"ז סקל"ג, ובמלאכת קוצר סעי' כ"ד סקי"ב), ובשו"ת שפת הים (ח"א סי' א'), והמרחשת (ח"א סי' מ"ב), ושו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' א', ח"ו סי' ע"ו), ובשו"ת קובץ תשובות (ח"ה סי' מ"ג), ובסה"ז עקבי יהודה (עמ' תר"ס).

^ג וע"ע כיו"ב בשו"ת חלקת יואב (או"ח סי' ז'), ובאתון דאורייתא (כלל כ"ד), ובאו"ש (הל' גירושין פ"א הי"ז), ובארצות החיים (סי' י"ג ארץ יהודה סק"ב), ובקוב"ש (פסחים אות קט"ו), אשר יצאו להוכיח מכמה מקומות, כי 'מתעסק' הוא כמאן דלא עביד מידי, ואין כל עוון חטא בידו.

לדון מרן הגרעק"א בתשובה הנ"ל. אולם לשיטות הסוברות ש'מתעסק' נידון כמאן דלא עביד מידי, הרי שאין כל טעם לעורר את הבחורים על אי קיום העירוב באיזור של שפת הים.

ד] מי שנכשל מפני שאינו בקי בהלכות עירובין נידון כ'שוגג'

אמנם לענ"ד יש לעורר על גוף ההנחה, שנקטתי בפשיטות כי הבחורים נידונים ל'מתעסק' בעלמא. ולכאוי נראה שזה אינו, שהרי מסתבר לומר, כי רובא דרובא לא ידעו מימינם ומשמאלם מכל פרטי הדין של איסור הוצאה וטלטול בשבת, במקום שאין עירוב. וזאת מפני שמילדותם התרגלו שמותר לטלטל ולהוציא חפצים גם בשבת, וזאת מהסיבה הפשוטה, כי בכל עיר מתקנת בא"י, ישנה ועדת עירוב, אשר מתקינה עירוב כשר בעיר, ואודות תיקונם רשאים ע"פ הדין לטלטל. ואף עתה שנסעו הבחורים לישוב נטוש, אשר אין שם עירוב תקין. מ"מ הבחורים לא נותנים כלל לב להבין, כי בלי עירוב יש איסור הוצאה וטלטול. והראיה, כי היו בחורים אשר הוציאו וטלטלו חפצים גם לאחר ההכרזה של הרב, ובודאי שלא היה זה בזדון לבם, אלא מחמת שלא הבינו מה ההבדל בין מקום מגוריהם, אשר נוהגים הם ומשפחתם לטלטל מידי שבת בשבתו. לבין הישוב הנידח הנ"ל. וסברו, שכנראה אותו רב שעורר בדבר, הוא משום שהוא מאותם המחמירים, שאינם סומכים על העירוב, כפי שמצוי בהרבה בני תורה גם בערים המתקנות, שאינם מטלטלים בשבת, על אף שקיים בו עירוב תקין. נמצא איפא שמדובר כאן בטעות של אי ידיעה בדיני שבת, ומציאות כזו של העובר עבירה בלי לדעת את ההלכה, זו היא הגדרה של 'שוגג', וכפי שהזכיר רש"י (שבת עב: ד"ה וחתך), דמי שסובר שמלאכה זו מותרת, הרי זה שוגג. ולפ"ז בודאי שיש להודיע וליידע את הבחורים בדבר האיסור שקיים, דאל"כ יעבורו בחילול שבת ב'שוגג', ודבר זה טעון חיוב קרבן וכפרה³³.

³³ והגם שהכא מיירי בשוגג באיסור דרבנן. ושיטת הנתיחה"מ בדברי הנתיחה"מ (סי' רל"ד) דהעובר איסור דרבנן בשוגג אינו חייב כפרה כלל. ולפ"ז הדרינן לקדמייתא שאין כל ענין למחות במי שעובר באופן זה. אולם רבו החולקים על שיטתו, יעויין בזה, בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' י"ט), מי נדה (מה"ק סי' קפ"ה וסי' ק"ס), שו"ת שערי בנימין (סי' י"ד), שו"ת זכר יהוסף (סי' ל"א אות ב'), שו"ת תורת חסד (או"ח סי' ל"א אות ה'), אתוון דאורייתא (כלל י'), בית האוצר (סי' קכ"ב), שו"ת ביכורי שלמה (ח"א סי' ל"ד-ל"ה), שו"ת תשובות יהודה (סי' ח'), וילקט יוסף (שנה ח' סי' רל"ב).

ה] מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין

אלא שנותר עוד לברר, דהנה מצינו יסוד בגמ' בשבת (קמח:), ביצה (ל.), ב"ב (ס:), ד"מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין". ומבואר מזה, כי כאשר יודע שאם יבוא ויוכיח את החוטא, שעובר עבירה ע"י מעשיו, הרי שהלה לא ישמע בקולו, וימשיך לעשות את מעשיו בזדון. הרי שמוטב יותר לשתוק, וזאת כדי שאותו חוטא יעבור אך ורק מתוך שגגה, וזה קל יותר.

וא"כ לכאור' גם בנ"ד היה טוב יותר לשתוק, וזאת בכדי שגם אותם מקצת בחורים, אשר יצאו אל חוף הים, יעברו רק בשוגג ולא במזיד. אמנם לענ"ד נראה שצדק אותו רב, אשר פרסם והודיע את הדבר לכלל הבחורים, ואין שייך בזה לדין של "מוטב יהיו שוגגין" וזאת מכמה טעמים.

א) ראשית כל, אין ברור שגם לאחר דבריו החבורים שעברו וטלטלו היו מזידיים, דמסתבר לומר שהם טלטלו מחמת הטעות, שסברו שדברי הרב אינם אלא חומרא בעלמא, והם לא נוהגים להחמיר וכנ"ל.

ב) אך גם בלי זה, מאחר וכאמור במציאות רוב הבחורים אכן נשמעו להוראת אותו רב, ונמנעו בזכותו מלטלטל בכרמלית. הרי שבאופן זה בודאי שיש להודיע ולמחות. ומה שיש יחידים שיעברו, הנה בכגון דא נאמר "ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בה" עי' בדברי הגמ' ב"ב (פט:). וכן ציין לזה בשו"ת התשב"ץ (ח"ב סי' מ"ז) לגבי "מוטב יהיו שוגגין" דאין לחוש מלמחות גם כאשר עי"כ יהיו חלקם מזידין, דס"ס יש לו להזהיר ולהציל את האחרים יעו"ש.

ג) בנוסף לזה, יש לציין למובא בחי' בחי' הריטב"א (ביצה ל.) שכתב וז"ל, "והעיד הריטב"א ז"ל, בשם רב גדול מאשכנזים, שהעיד בשם רבותיו הצרפתים, ובכללם ר"י והר"ם מרוטנבורק, שלא נאמרו דברים הללו אלא לדורותם. אבל בדור הזה, שמקילין בכמה דברים. ראוי לעשות סייג לתורה, אפילו בדרבנן ומחינן

שנה י"א סי' ס"ט), שו"ת דברי סופר (סי' כ"ד אות א'), שו"ת חזון נחום (סי' ז' סוף אות ח', ובקונ' דברתי בחזון בסוה"ס), קובץ ביאורים (גיטין ז), שו"ת עמק הלכה (גולדשטיין, ח"א סי' ע"ח), שו"ת משנה"ה (ח"ו סי' ר"פ-רפ"א), שו"ת מנחת אשר (וייס, ח"ג סי' ע"ז).

וקנסינן להו, עד דלא ליעברו לא בשוגג ולא במזיד. ושכן הוא במדרש ירושלמי,
עב"ל.

מפרדס הכהונה / הרב גמליאל הכהן רבינוביץ, מחבר ספרי 'גם אני אודך', 'פרדס יוסף החדש' ג"כ, ועוד

מה לגוי עם עקידת יצחק

וְשַׁחַט אֶתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנַי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַפְּהָגִים אֶת דָּמוֹ עַל
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב (א, יא)

בקובץ "זרע יעקב" [סקווירא] (עמוד שי"ז) העיר הג"ר נחום צבי מאיר ראזענפעלד שליט"א, וז"ל, בב"י (או"ח סימן א') איתא, וכתב הר"י בר יקר: טוב לומר עם הקרבנות פסוק זה ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה', והוא בפרשת ואם מן הצאן (ויקרא א', י"א) כדאמרינן בויקרא רבה (ב', י"א) אמר הקב"ה מעיד אני עלי שמים וארץ בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין אמה בשעה שהן קורין מקרא זה צפונה לפני ה', אני זוכר עקידת יצחק בן אברהם. ע"כ. וצריך ביאור אמאי אפילו גוי, מה לו לגוי עם עקידת יצחק. עכ"ל.

(א) ראיתי במפרשי המדרש שביארו, שכיון שמקבלים גם מגוי קרבן לה' (עיין ויק"ר ב', ט'), הרי ישנו באמירת פסוק זה עם קרבנו, או במקום קרבן.

(ב) לענ"ד י"ל בס"ד שמירי בגוי שנמצא באמצע הליכי גיור, ולכן אם קורא פסוק זה, ושחט אותו וגו', מזכיר עקידת יצחק.

(ג) עוד נראה לתרץ בס"ד בדרך דרוש ע"פ המדרש רבה פרשת וירא (נ"ה, ד') שאיתא שם בזה"ל, יצחק וישמעאל היו מדיינים זה עם זה, זה אומר אני חביב ממך שנמלתי לשלש עשרה שנה, וזה אומר חביב אני ממך שנמלתי לשמונה ימים, אמר ליה ישמעאל אני חביב ממך למה שהיה סיפק בידי למחות ולא מחיתי, באותה

שעה אמר יצחק הלוואי היה נגלה עלי הקב"ה ואומר לי שאחתוך אחד מאברי ולא
אעכב, מיד והאלוקים ניסה את אברהם. ע"כ.
ולפי זה יוצא שישמעאל שהיה גוי גרם שיהיה הנסיון של עקידת יצחק, וכנ"ל,
ואולי לכן אפילו אם יקרא גוי הפסוק של צפונה לפני ה', יזכור ה' עקידת יצחק.
והבן.

ד) וידידי הג"ר משה חליוה שליט"א, מח"ס "ענפי משה", כתב לי לבאר וז"ל:
בפשוטו היה נראה דכוונת המדרש להדגיש דעצם איזכור הפסוק צפונה לפני ה',
בלא נפק"מ מפומא דמאן נפק, ואף דאין לו שייכות לעצם הפסוק, מעוררת זכרון
עקידת יצחק, דסוף סוף נאמר פסוק זה בעלמא, (ועיין מה שכתב בבעל הטורים
(ויקרא א', י"א) וז"ל: צפונה, כדי להגין ממה שנאמר מצפון תפתח הרעה, כתיב
צפון בצאן כנגד יצחק שאפרו צפון, וכן בעיזים כתוב צפון כנגד יעקב שנאמר בו
ואת עורות גדיי העיזים, עכ"ל). ועיין מה שכתב בזה בשערי תשובה (א', י"ד).
עוד נלע"ד לדקדק דמה שכתב במדרש בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה,
דכוונתו דלאו דוקא גוי זכר, אלא דאפילו גויה האומרת האי קרא זוכר הקב"ה
עקדת יצחק. ומדוייק כן מהא דקאמר בין גוי בין ישראל, והדר קאמר בין איש בין
אשה. איברא דיש לעיין אמאי חזר וקאמר בין עבד בין אמה, דאי חזינן דכשגוי
אומר זה, זוכר הקב"ה עקידת יצחק, מכל שכן עבד או אמה, ובהכרח לומר
כדפירשנו לעיל דכוונת המדרש להדגיש בזה דאין נ"מ מפומא דמאן נפיק האי
קרא, יהיה אשר יהיה, מזכיר זה לעקידת יצחק, ודוק בזה. (עכ"ל).

משפטי צדק / הרב יהודה טננהויז, מח"ס משפטי צדק על חו"מ

בגודל חשיבות ערכו של קרבן מנחה, ובהקשר לתפלת מנחה
וּנְפֹשׁ פִּי תִקְרִיב קִרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֶלֶת יִהְיֶה קִרְבָּנוּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבִנָּה
(ב, א)

רש"י מביא את דברי חז"ל **ונפש כי תקריב** - לא נאמר **נפש** בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו.

הילקוט שמעוני מביא דרשה נוספת בענין קרבן מנחה אמר ר' יצחק מה נשתנה מנחה שנאמר בה חמשה מיני טגון הללו, למלך בשר ודם שעשה לו אוהבו סעודה ויודע בו שהוא אוהבו וא"ל עשה לי חמשה מיני טגון כדי שאהנה ממך.

ר' יוסף בכור שור (בפירושו עה"ת) מעיר על נקודה נוספת השונה בקרבן מכל הקרבנות והוא שכל המנחות הם קדשי קדשים ורק כוהנים אוכלים אותם ואין זר אוכל עמהם, לפי שהוא דרך עניים להביא מנחה, חבבן הקב"ה לעשות אותם קדשי קדשים להראות ענוותנותו של הקב"ה שהוא מלך גדול ומחבב עניים.

בפירוש הש"ך (עה"ת) כתב ידוע כי זמן המנחה הוא אחר שנטו צללי ערב שהוא זמן מדת הדין תחילת ממשלתו, והוא זמן מדתו של יצחק שהוא מתגבר עליה שלא תחול בחזקה, וזהו מנחה מלשון מנוחה, וכן תרגם אונקלוס (בראשית ג, ח) לרוח היום למנח יומא, וכתב הריקאנטי ז"ל נקרא זה הקרבן מנחה לשון מנוחה, לשון והנחה למדינות עשה (אסתר ב, יח), מלשון הניחו את רוחי (זכריה ו, ח) עד כאן. ואמר **ונפש** מלשון הנפשה שפירוש נחת רוח שכשיש חרון אף בעולם ויש צדיק בעולם שעומד ומתפלל ומסלק החרון אף על ידי תפילותיו מהעולם, על ידי נפשו הטהורה והזכה, וכן **נפש** עם המלה והכולל בגימטריא **טהרה וברה**, או **טהורה ברה**.

בנתיבי ישורון אומרים בשם **הבעש"ט** זיע"א דכשיהודי טרוד בעסקיו עד ערוב היום ופתאום נזכר וצועק אוי עוד לא התפללתי מנחה מלאכים ושרפים מרעידים

מה"אוי" הזה, והוסיף על כך השר שלום מבעלזא ואפי' אם התפילה אח"כ היא בלא כוונה גם ע"ז נאמר פנה אל תפילת הערער.

בתורת אבות מובא מאמר הרה"ק מלכביץ זיע"א. כששיבחו בפניו אחד מהחסידים שהוא מתפלל בכוונה, אמר ע"ז שאדם נבחן בעיקר בתפילת המנחה, שהרי בבוקר שהוא תחילת היום ומלא תקוות ועדיין ראשו צלול אין בזה חידוש שמתעורר לתפילה וכן בערב בסיומו של יום כשליבו שבור בקרבו על היום שעבר בלא לקחת ומבלי לתת הרי יש ממה להתעורר משא"כ באמצע היום כשאינ גורמים חיצוניים ממה להתעורר והוא מתחזק בתפילה בכוונה בזה הוא עומד במבחן. וכדברים אלה כתב בס' אלף המגן מבעל פלא יועץ (פר' ויקרא) כתב מהר"ם די לונזאנו ז"ל יש הרבה אנשים שהם נראים יראי שמים ומשכימים לתפלת שחרית אך בזאת תבחנו אם אתם יראי שמים, כשתבואו ג"כ לתפלת מנחה ומעריב, שהם שעות בהם עוסק במשא ומתן.

בגמ' ברכות (ו:) ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, שנאמר: ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו'. ענני ה' ענני; ענני - שתרד אש מן השמים, וענני - שלא יאמרו מעשה כשפים הם. רבי יוחנן אמר: אף בתפלת ערבית, שנאמר: תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. רב נחמן בר יצחק אמר: אף תפלת שחרית, שנאמר: ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה. מדברי גמ' אלו נראה שלכל התפלות נקראים מנחה והיינו שם תפילת מנחה אינו מיוחד לתפילה מסויימת אלא לכל ג' תפילות, ועניינו שקרבן מנחה הוא קרבן עני, כדאיתא בחז"ל ונפש כי תקריב כאילו מקריב נפשו, ובבחינה זו יהיו כל תפילותיו, שאין חשיבות כמו תפילת עני.

בספר הקבלי קהלת יעקב בעניין תפלת מנחה כתב בשל"ה שמצא כתוב כי כשהקריב אברהם את יצחק היה קרבן בלא מנחה, ואז התקין יצחק תפלת מנחה שתהיה במקום מנחת סולת הצריך לקרבן, - מנחה ראשי תיבות מזל העליון נוצר חסד, על כן מנחה (103) גימטריא חסד אל (103) ששם הוא סוד ה' חסדים.

זמן תפלת מנחה הנרצה

עפ"י המבואר שתפלת המנחה היא בשעת תוקף הדין יש לשאול א"כ מתי עדיף להתפלל בצהרים או בשקיעה עם דמדומי חמה, והאריכו בזה הפוסקים ונביא כאן מספר הזוהר שנראה בו כעין סתירות אימת עדיף להתפלל מנחה מיד בשעה שביעית או סמוך לשקיעת החמה.

ראשית דברי הזוהר חדש (פרשת חיי שרה) שסובר שלכתחלה שפיר דמי להתפלל מנחה גדולה. וזו לשונו: וכיון דנטה שמשא ונחתא לסטר מערב הא כדין הוא צלותא דמנחה, וכבר פנה היום ואתו צללי ערב ואתער דינא קשיא בעלמא. ובמקום אחר כתוב בגין כך א"ר אלעזר, אסור ליה לבר נש למימר תושבחן דצלותיה, אלא עם דמדומי חמה, דכתיב ייראוך עם שמש. ונראה שעדיף להתפלל עם השקיעה ממש. וכן מורה לשון הזוהר [בראשית] (לפי תרגום הסולם) אור השני הוא אור ההולך ונחשך לפנות ערב והוא סוד תפלת יצחק.

ויתכן שכל שעות אחרי הצהרים יש בהם תוקף דינים אך לקראת דמדומי חמה יותר קל לשכך הדינים וע"כ ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב כפי המשמעות הפשוטה לפני שמחשיך.

*

לפרשת החודש:

יכול מראש חודש – מדוע תתחיל מצות 'והגדת לבנך' מראש חודש?

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות יג, ח) יכול מראש חודש, ת"ל ביום ההוא, אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום, ת"ל בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך על שולחנך (מכילתא).

מה הסיבה שהמצוה תתחיל מראש חודש

בר"ח התחיל הנס מענין היציאה, שבר"ח הוזהרו על מצות פסח. [תורה תמימה] ועל כן היה המחשבה שיתחיל מצות והגדת לבנך מר"ח, ובספר מנחם ציון למהר"מ מרימנוב מבאר שבר"ח מתחד"ש עליו אור שפעת כבוד ה' להאיר על עבר

פניו שפתי רננות יהלל פיו. ובספר **קול מבשר** ח"ב - ראש חודש ניסן הוא יום טוב, אותו היום נטל עשר עטרות. ראש חודש ניסן נזכר פעמיים בתורה, דכתיב, החודש הזה לכם ראש חדשים וכו'. וגם בפרשת השבוע, בהקמת המשכן כתיב, ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את המשכן וגו'; ענין השראת השכינה. אולי י"ל, מפני שזה העיקר - השראת השכינה. ראש חודש ניסן יום גדול כזה, כדאיתא, אותו היום נטל עשר עטרות. ואיתא, יכול מראש חודש, הרבי ר' בונם ז"ל מפשיסחא הגיד, שצריך להתייגע בהוא אמינא מחז"ל, שגם הוא אמינא - אמת. ושמעתי מכ"ק אאז"ל, שהרבי ר' בונם ז"ל, אמר זאת על ההוא אמינא של יכול מראש חודש'. וצריך להתייגע בזה.

מדוע אכן אין מצוה מראש חודש

בספר **מנחם ציון** מקשה לכאורה מה לנו בכך אם יתחיל מר"ח, ואדרבא הלא נצטוינו לזכור פעמים בכל יום יציאת מצרים ומי שלא קרא ק"ש שחרית וערבית לא יצא ידי חובתו, וביאור הענין כי לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא וימלל גבורות ה' להשמיע תהלתו בשער בת רבים, לשונו תהגה צדקות ה', רק בהתעצם תשוקת המשכיל להדבק באור פני מלך חיים, וישליך את נפשו מנגד בעבור אהבת אלקי עולם המשובח והמפואר והמתנשא, ופיו ולבו יהיו תמים יחדיו לעשות רצון קונו, ולא ישגיח על מאורעותיו אם טוב ואם רע, רק יאמין באמונה שלימה שהכל הוא בחסד עליון. וכמ"ש מורי ז"ל ב"ג מדות התורה נדרשת מקל וחומר ומגזירה שוה, פירוש שאין התורה מתקיימת רק במי שהקלות והחמורות יהיו שוין אצלו, וכל מגמת פניהם וחפצו כסוף יכסוף רק להתאחר בחלק ה' צורו וגואלו, עד שיהיה זה הרגל והתלמוד אצלו לבלתי הפרד ממנו אף רגע כמימרא.

וז"ש יכול מראש חודש"ש תלמוד לומר, כי לא בהתחד"ש עליו אור שפעת כבוד ה' להאיר על עבר פניו שפתי רננות יהלל פיו, ת"ל ביום ההוא, והכונה על פסוק ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד [זכריה יד ט], שיהיה הלימוד והרגלו רק באחדות הבורא, יכול מבעוד יום, שאל יאמר מיד בהאיר ה' פניו אליו להיות לו לאור יומם, רק שצריך התלמוד אצלו, בעבור זה, שהשי"ת נקרא זה אלי, והיינו רק בשעה

שיש מצה ומרור מונחים לפניך, והוא הדבר אשר דברנו שאל ירע בעיניו הטובות
והרעות המכונים בשם מצה ומרור, רק גם הרע יהיה אצלו כטוב ממש, כי באמת
הוא אך טוב וחסד, ואין דבר רע יורד מן השמים [ב"ר פנ"א ג].

מתורת רבינו / מתוך כתבי רבינו ישראל אליהו ויינטרויב זצ"ל

פרשת החודש בתורת רבינו

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁוֹן חֲדָשִׁים [רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה] (שמות יב, ב)
מצוה ראשונה שנצטוונו עליה במצרים^{יב}. וזה היה דוקא קודם מכת בכורות לא
קודם כל שאר המכות. כלליות ענין קידוש החודש הוא מה דישראל מקדשי
לזמנים. והיינו דהם שולטים על הזמן.
הבנת ענין זה הוא בהקדם דברי רבותינו הק' נ"ע דכל מכה היה מגלה א' מעשרה
מאמרות^{יג}. מכת חשך היה כנגד יהי אור ומכת בכורות כנגד מאמר בראשית.
מאמר בראשית הוא בריאת הזמן כדאיתא בדברי קדשו של הגר"א^{יד}. וזהו ראשית
הבריאה. מאמר זה יש בו פנימיות וחיצוניות. בחיצוניות הוא א' מעשר מאמרות^{יז}.
בפנימיות^{יח} הוא מחובר מב' אותיות ב' ראשית^{יט}, בשביל התורה שנקרא ראשית
ובשביל ישראל שנקרא ראשית^פ.

מכת בכורות דהיה התגלות מאמר זה, היה צריך להתגלות של פנמיותו. וזה
מתגלה במה דישראל מקדשי לזמנים, דאנו שולטים ע"ז^{סא}. וזהו הוכחה דנברא

^{יב} ידועים דברי רש"י (בראשית א א) וז"ל "בראשית - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית".
^{יג} המאמרות ממעלה למטה והמכות ממטה למעלה, ואכמ"ל.

^{יד} ז"ל הגר"א (אד"א בראשית א א) "בראשית, ב' הוא ב' הזמני, כמו 'ביום', מפני שהזמן עצמו נברא, והב' מורה על עת הבריאה שהיה בחלק הראשון מהזמן הנברא".

^{יז} ע' ע"ח (שער כג פ"ח) שבחיצונים אין ה'כתר' נמנה בין הספירות [ודעת עומדת במקומה ואכמ"ל] והספירות מתחילות מ'חכמה'. ואכן התרגום ירושלמי של 'בראשית' היא 'בחוכמא'.

^{יח} בע"ח (שם) מבואר שבפנימיות הוי 'כתר' בין הספירות. 'כתר' הוא 'רצון'. ולכן כאן מבאר שה'רצון' של הבריאה היתה 'בשביל' ב' דברים המוזכרים, והם המעמקים שקדמו לתחילת ישות הבריאה.

^{יט} ז"ל רש"י (בראשית א א) "בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ח כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב ג) ראשית תבואתו".

^פ פי' שבפנימיות ה'בראשית' מונח ש'תכלית' וה'מטרה' של כל ה'בראשית ברא'. והתכלית תמיד 'קודם' במעלה ו'קודם' בזמן. ואכן ישראל עלה במחשבה קודם שנברא העולם. וכן התורה קיים קודם שנברא העולם ואכמ"ל.

^{סא} ה'תכלית' שהוא גם ה'שורש' נקרא בשם 'כתר' שהוא שורש למידת ה'חכמה'.

^{סב} א"ה: לא ברור לי כל כך בכונת רבינו אולם ביארנו כפי הנלע"ד, וע"ע במאמר כמת"י [שעוד לא מודפס] שרבינו האריך בב' פירושים של 'בראשית' א' חכמה, ב' כתר.

^{סג} העובדא שאנחנו יכולים לקדש את הזמן קובע שאנחנו בעצם שולטים על הזמן.

בשבילנו^כ. וגם בשרשינו עומדים אנו למעלה מזה^ג. וזהו אין מזל לישראל^ד. (מתוך 'הגדה של פסח - מועדי קודש' היוצאת לאור בקרוב).

לתגובות ולקבל מד"ת של הגרי"א וינטרוב זצוק"ל, ומאמר על פרשת החודש,

ניתן לפנות להרב יצחק לובנשטיין: haravyew@gmail.com

---

^כפי שה'זמן' עצמה נברא כדי לשרת את ישראל.

^ג - מן הזמן.

^ד המזלות הם תחת ה'זמן' ואילו ישראל מעל הזמן [וע' מועדי קודש פורים תשע"ה (פנקס פורים מאמר ב)].

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

ענין רווח להתבונן - כשמתבונן מתלהטים האורות

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ד' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד יֹאמֶר. וּבְרַשׁי לְכָל דְּבָרוֹת וּלְכָל אֲמִירוֹת וּלְכָל צִוּוּיִים קְדָמָה קְרִיאָה לְשׁוֹן חֲבָה, לְשׁוֹן שְׂמֵלֵאכִי הַשֶּׁרֶת מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ, אֲבָל לְנִבְיָאֵי אוֹהֵ"ע נִגְלָה עֲלֵיהֶן לְשׁוֹן עֲרָאֵי וְטוֹמָאָה, שְׁנֵאמַר וַיִּקְרָא א' אֵל בַּלְעָם וְכוּ' יִכּוֹל אִף לְהַפְסִיקוֹת הֵיתָה קְרִיאָה ת"ל וַיְדַבֵּר לְדַבֵּר הֵיתָה קְרִיאָה וְלֹא לְהַפְסִיקוֹת, וּמָה הָיוּ הַפְסִיקוֹת מִשְׁמֹשׁוֹת לִיתֵן רִיּוּחַ לְמֹשֶׁה לְהַתְּבוֹנֵן בֵּין פְּרִשָׁה לְפְרִשָׁה וּבֵין עֲנִין לְעֲנִין.

הִנֵּה דְבָרֵי רַשׁ"י מִיִּסּוּדֵם שֶׁל חו"ל עֲמוּקִים מְנִי יָם, אֲמַנָּם נִרְאָה אַחַר הַתְּבוֹנָנוֹת מַעֲט, מַהוּ עֲנִין הַהַתְּבוֹנָנוֹת בֵּין פְּרִשָׁה לְפְרִשָׁה וּבֵין עֲנִין לְעֲנִין.

הִנֵּה עַל הַתּוֹרָה נֹאמַר בְּסֵפֶר יִרְמִיָּה כ"ג כ"ט: הֲלוֹא כֹה דִּבְרֵי פֶּאֶשׁ נְאֻם ד'. וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ ע"ה אִמַר בְּסֵפֶר מִשְׁלֵי ו' כ"ג: כִּי נִרְ מִצְּוָה וְתוֹרָה אֹר.

וּבְסֵפֶר דֶּרֶךְ עֵץ חַיִּים לְהִרְמַח"ל כְּתָב, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מִמֶּשׁ אֹר אַחַד נִיתֵן לְיִשְׂרָאֵל לְאֹר בּוֹ... וְכַאֲשֶׁר יַעֲסוֹק בַּה אָדָם לְמַטָּה - אֹר הִיא אֲשֶׁר תֵּאִיר בְּנִשְׁמַתּוֹ לְהַגִּיעַ אוֹתוֹ אֵל גַּנְזֵי מְרוֹמִים, גַּנְזֵי הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ... וְהוּא דְבַר הַחֲכָם (מִשְׁלֵי ו' כ"ג): "וְתוֹרָה אֹר" - אֹר מִמֶּשׁ, וְלֹא חֲכָמָה לְבַד... וּבַהִיכְנָסָה בְּנִשְׁמָה יִכְנַס אֹר בַּה, כַּאֲשֶׁר יִכְנַס נִיצוּץ הַשֶּׁמֶשׁ בְּאַחַד הַבְּתִים.

עוֹד כְּתָב שֶׁם הִרְמַח"ל: הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר לְפָנֵינוּ... כָּל מְלוֹתֶיהָ וְאוֹתִיוֹתֶיהָ כְּמוֹ גַחְלַת הֶן, אֲשֶׁר בְּהִצִּית אוֹתָן ... לֹא יִירָאוּ כִּי אִם גַּחְלִים וְגַם כְּמַעֲט עֲמוּמוֹת. וּמִי שִׁישְׁתַּדֵּל לְעֵסוֹק בַּה, אִז תִּתְלַהֵב מִכָּל אוֹת שֶׁלְּהַבַּת גְּדוּלָּה, מִמּוֹלָאָה בְּכַמָּה גּוֹוֹנִים - הֵן הַיְדִיעוֹת הָעוֹמְדוֹת צְפוֹנוֹת בְּתוֹךְ הָאוֹת הַהֵיא... כְּשֶׁמִּשְׁתַּדֵּל הָאָדָם לְהַבִּין, וְקוֹרָא וְחוֹזֵר וְקוֹרָא, וּמִתְחַזֵּק לְהַתְּבוֹנֵן, הִנֵּה כ"כ מִתְּלַהֲטִים הָאוֹרוֹת הֵהֵם וַיּוֹצֵאִים כְּמוֹ שֶׁלְּהַבַּת מִן הַגַּחְלַת בְּנִשְׁמָה. וְעַל זֶה אִמַר הַתַּנָּא (אֲבוֹת ה'): "הַפּוֹךְ בַּה וְהַפּוֹךְ בַּה

דכולא בה", כי צריכים העוסקים להיות הופכים והופכים, עד שתתלהב כמעשה האש ממש.

הנה כי כן למדנו מדבריו הקדושים של הרמח"ל שמתחילה כאשר זוכים ללמוד התורה, היא כגחלת, ובכוח האדם יוכל להפוך אותה ללהבה. וזהו כשמשתדל האדם להבין, וקורא וחוזר וקורא, ומתחזק להתבונן, אזי מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו שלהבת מן הגחלת.

ולכשתימצי, הרי לנו הבנה בענין הרייח להתבונן, כי אז הגחלת הופכת לשלהבת...

והנה בשבת פ"ח ע"א, מלמד שכפה עליהם הר כגיגית ומכאן מודעה רבה לאורייתא אעפ"כ קבלו עליהן בימי אחשורוש, וכבר ידוע קושית התוס' שם, דמדוע היה צריך לכפות ההר כגיגית, הרי כבר אמרו נעשה ונשמע, ותירצו במדרש תנחומא נח פרק ג, דעל תורה שבכתב אמרו נעשה ונשמע, אבל תורה שבעל פה היא עזה כמות וקשה כשאל, שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך (דברים ו') ומנין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד ראה מה כתיב אחריו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ואי זה זה תלמוד שהוא על הלב הוי אומר ושננתם לבניך זו תלמוד שצריך שנון. עכ"ד המדרש ועי' עוד שם אריכות גדולה על מעלת תורה שבעל פה.

והביאור הוא, שע"י האהבה הרי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וכאשר עמל בתורה נכנס האור, והעם ההולכים בחשך ראו אור גדול. דהגחלת שהפכה לשלהבת. ואז ליהודים היתה אורה זו תורה. כאשר פירש השל"ה הקדוש, שהגיעו להכרה שאורה זו תורה.

עוד כתב הרמח"ל בשם הקדמונים, שיש ששים רבוא פירושים לכל התורה מחולקים לששים רבוא נפשות של ישראל. וזה נקרא שהתורה מתפוצצת לכמה ניצוצות, כי בתחילה מתלהטת, ואז נראים בה כל האורות הראויים לענין ההוא, ואותם האורות עצמם מאירים בששים רבוא דרכים בששים רבוא של ישראל. וזה

סוד (ירמיה כג כט) "וכפטיש יפוצץ סלע" ... שאף על פי שהתורה היא בלי תכלית, ואפילו כל אות ממנה היא כן, אך צריך ללבונה, ואז תתלהב. והנה משה רבינו ע"ה היה שקול כנגד כל ישראל, ואם כן מסתמא היה צריך לזכות לכל הששים ריבוא פירושים. וזה הריוח להתבונן. בינו נא בינו.

ענין בהלכה - נושא בהלכה מהפרשה / הרב ראובן אליאך, מודיעין עילית

חששות חמץ במוצרים שונים ושימושם ושהייתם בפסח

דיני חמץ ותערובת חמץ בפסח

והנה כל חמץ ותערובת וחמץ הרי הם חמץ גמור ואסור ליהנות מהם וחייב לבערם בפסח, ולגבי טעם חמץ הבא מחמץ ממש ג"כ חייב לבער עכ"פ מדרבנן (תמ"ב ס"ק א'), ואם הוא רק מאכל שהתבשל בכלי חמץ קודם הפסח מותר להשהותו ואסור לאוכלו בפסח (אם היה בן יומו, שם 'ואין להשהותו בכלי חמץ'). ומה שנפסל קודם פסח מאכילת כלב אי"צ ביעור ומותר להשהותו, אא"כ נפסל בפסח עצמו.

וא"כ תרופות ממותקים כגון סירופ אקמול לילדים וכדורי מציצה בטעמים שיש בהם תערובת חמץ וכן שפתון עם טעם כ"ז לא רק שאסור בשימוש אלא גם אסור בשהייה.

אלא אף אם החמץ נפסל מאכילת כלב, יש עוד כמה נושאים שנח' בהם האחרונים והם נוגעים לנושא הנ"ל [תרופות, מוצרי טיפוח וקוסמטיקה, משחות, סבונים, ומשחות שיניים, סיגריות] והם: א. אחשביה, ב. אפשר להפריד החמץ. ג. סיכה כשתיה. שאף שאחר שנפסל מאכילת כלב יכול להיות שאסור ליהנות או להשהות המאכל.

אחשביה

כתב הרא"ש [פ"ב פסחים סימן א'] "וכגון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעייפשה. יש שרוצים לומר לאו דוקא הנאה דהוא הדין נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא. ולא מסתבר דאע"פ דבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור". וכ"כ רבינו ירוחם [נתיב ה' חלק י"ג] ותרומת הדשן [סימן קכ"ט] דאמרינן אחשביה באוכל, וכן כתב השו"ע [סימן תמב סעיף ד] "דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם, כגון התריאק"ה וכיוצא בו,

אף על פי שמותר לקיימו אסור לאכלו עד אחר הפסח, ואף ע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא, הרי זה אסור לאכלו וביאר במ"ב [ס"ק כ"א] ואף שאינו ראוי לאכילה מ"מ כיון דהוא אכלו אחשביה.

ושם איירי באוכל שנפסל מאכילת אדם בתערובת ואוכלו, אולם בדבר שלוקח רק לרפואה יש אומרים שאין אומרים בזה אחשביה וכ"כ באגרו"מ, אולם בשאג"א סימן ע"ה כתב שגם בלוקח לרפואה אומרים אחשביה וכן דעת החזו"א [הנ"ל דרך אם החמץ מדבק] וע"כ יש להחמיר בזה וכן דעת הגריש"א, ובחוט שני, והאורל"צ, ודעת הגרש"ז [הלי"ש פסח עמוד ע"א], דמעיקר הדין סבר כהאגרו"מ, ולכתחילה אמר להחמיר וכן הגר"ש וואזנר זצ"ל ג"כ דעתו לכתחילה להחמיר בזה [מבית לוי ניסן עמוד רנ"ח].

ודעת החזו"א שבתרופה שהחמץ רק מדבק א"כ לא אמרינן אחשביה דדעתו רק על הסמים.

ובשש"כ כתב בשם הגרש"ז שמעיקר הדין "אף שגם בליעה חשיב כדרך אכילה, כמבואר בסוף פרק גיד הנשה, מ"מ בכה"ג דלא חזי ללעוס ולאוכלו כדרכו, אלא עומד רק לבליעה, כמו חמץ נוקשה של תרופות שעומד רק לבלוע לשם רפואה, יתכן דחשיב כפקע ממנו שם אוכל, וכיון שגם אינו ראוי לחמע בו עיסות אחרות, אפשר דשפיר מותר לבולעו, עכ"ד. ועיין במנח"ש א' י"ז.

סיכה כשתיה

הנה כיון שהסבונים וחומרי הניקוי והמשחות והתמרוקים אינם ראויים לאכילה כלל ופסולים לאכילת כלב, א"כ מותרים הם בשהיה ולכאו' גם בהנאה.

אמנם יש שחששו להשתמש בחומרים אלו, ומשום דקיי"ל סיכה כשתיה (ראה ב"י יו"ד סימן פ"ד בבדק הבית שם ושם בסימן קי"ז ובכנה"ג שם אות י"ז), וכמו שחשש הש"ך ביו"ד סימן קי"ז בנקודות הכסף לרחוץ בסבון הנעשה מחלב, וכן כתב בביה"ל בסימן שכ"ו סעיף י' ד"ה בשאר חלב, שנכון לחוש לדעת המחמירים שלא לרחוץ בסבון הנעשה מחלב, ע"ש. וכ"כ בקובץ תשובות נד' ל"ח, ואשרי

האיש נח' טו' שנוהגים להחמיר בזה, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי [חלק ב סימן מח]
דחומרת סיכה כשתי' שייכת גם בזה

וי"א שאין לומר סיכה כשתיה אלא בדבר הראוי לאכילה ולא בדבר פגום (עי'
בפר"ח ביו"ד שם ס"ק ד' ובערוה"ש שם סעיף כ"ט ובחזו"א דמאי סימן ט"ו ס"ק א'),
ואף שהסכימו הפוסקים לחוש לחידושו של הרא"ש שלענין אכילה אמרינן
מדאכליה אחשביה, ואף זה אין זה אלא מדרבנן כמבואר בט"ז בסימן תמ"ב ס"ק
ח', א"כ לענין סיכה, שכל דין סיכה כשתיה הוא מדרבנן, כמבואר בדברי התוס'
בנדה דף ל"ב ע"א ד"ה וכשמן, לא נוסף לומר מדסך ביה אחשביה, אלא כל
שנפסל מאכילת כלב קודם זמנו, מותר ליהנות ממנו בכל צורה, ואף דרך סיכה. וכן
הקלו בזה האגרו"מ [ג' ס"ב], והגרש"ז [הלי"ש פ"ד יא' ועיין באורחות הלכה צט'
שהחמיר לעצמו] והאורל"צ [ג' ח' ו'], והחו"ש [עמוד צה] - דלא אמרינן אחשביה
באופן שנפסל מאכילת כלב אם הוא לרפואה [ובשלמי מועד עמוד שכ"ח בשם
הרב נבנצל שליט"א הביא שהגרש"ז א חזר בו לאיסור].

נפסל שאפשר לתקנו

ואם אפשר להפריד החמץ כתב בשו"ת דברי מלכיאל [חלק ד סימן כב אות ו]
שצריך לפרט במכירת חמץ גם בשמים עם אלכוהול שפסול מאכילת כלב "והטעם
דהא דקיי"ל שאם נפסל מאכילת כלב לא מיקרי אוכל. היינו רק כשנפסל מצד
שנתקלקל. אבל אם הוא מצד שאין דרך הכלב לאוכלו ואפשר להפרידו או לערב
במים ויוכלו לאוכלו מיקרי אוכל. וכ"כ בשו"מ [א' קמא'] לאסור חומר בעירה
בהנאה, וק"ו בשמים שיש בהם אלכוהול שלפי מה שידוע כתבו הפוסקים שיש
מדינות שבנ"א משתמשים בהם ומומחי כשרות כתבו שזה מצוי רק בבשמים זולים
ופשוטים, ועיין גם בשערי ימי הפסח עמ' צט'.

לסיכום:

משחת שיניים, מי פה, שפתון בלא טעם: מותר אף אם נתערב חמץ, כיוון שנפסל
מאכילת כלב, ונוהגים לקנות כשר.

סבון, שמפו, וקרם גוף: מח' אם אמרינן סיכה כשתיה וגם אם אומרים מח' אם אמרינן אחשביה, ומעיקר הדין מותר, ויש להחמיר (ובמגבונים יש להסתפק אם נקרא סיכה). וטיפות עיניים ואוזניים ואף ודאי לא אמרינן אחשביה וסיכה כשתיה.

בושם: הסוגים הטובים בד"כ בלא חשש, הסוגים הפשוטים המיוצרים בחו"ל יש בהם אלכוהול שמיוצר לפעמים מחיטה, ואף שהוא פגום כיוון שאפשר להפרידו יש מחמירים וראוי להחמיר, וגם פעמים שאינו פגום ויש שמתמשים בו, הגריש"א (קובץ תשובות א' מ"ט) הגרמ"פ (אגרו"מ ג' ס"ב).

חומרי ניקוי, משחת נעליים, אי"צ כשר לפסח, דנפסל מאכילת כלב, ואיפור, וחומר לניקוי עדשות – אם נפסלו - כנ"ל. עיין שער המועדים עמוד קנ"ד (ואשרי האיש נח' טו גרח"ק ב').

תרופות בתערובת חמץ:

חולה שיש בו סכנה - מותר לקחת כל מה שצריך לרפואתו, ולגבי שהיה בבית ישאל חכם כיצד יעשה.

תרופות מתוקות - כגון סירופים מתוקים, וכדורים למציצה עם טעם - השימוש והשהייה אסורים. [ובוויטמינים ספק אם נקרא שנפסלו מכלב]. וכן הדין בשפתון עם טעם.

תרופות שנפסלו מאכילת כלב: כגון קפסולות וטבליות המצויים - שהייה מותרת, ושימוש מח' - ולמעשה העיקר שיש להחמיר, ואם לוקחה שלא כדרך כגון שכורכה בנייר מותר אם הוא חולה שנפל למשכב.

חיטים ושעורים שלמים המודבקים בתמונות - אם הם צבועים ודבוקים היטב מותר ככופת שאור [אורל"צ ח' ז', והתיר מטעם זה רעל עכברים שמצופה בחמץ, ויש חולקים בזה תשוה"נ ג' קמג'], מכאן והלאה מידע ממדריכי כשרות תשע"ז.

מוצרים ללא חשש בד"כ: חיטה יבשה בהכשר עד"ח בלבד, שלוה אשבול בלבד, שמרים טריים, גלידה, חלב סויה בלא טעמים, קמח מלא, קפה, רוב התבלינים, אלכוהול רפואי.

מוצרי אכילה בחשש או וודאי חמץ: אגוזים ושקדים קלופים [ללא הכשר מערבים בו חומר מונע חימצון העשוי מעמילן], אלכוהול [המיוצר בחו"ל כמות נכבדת מיוצר מחיטה], שמרים יבשים, נקנקיות סויה (רובם מערבים בו גלוטן חיטה), לדר, חמצוצים, גלוקוזה [המיוצרת בחו"ל, מצוי בממתקים מחו"ל], גלידה אמריקאית, ויטמינים [רוב הוויטמינים בחשש חמץ!! משא"כ בתרופות]. אבקת מרק, רטבים המכילים עמילן, פיצוחים (רוב בארץ בקמח שלא מחיטה), כמון, זעתר, מיצים. כל אלה יש בהם חשש ממשי של תערובת חמץ. וכמובן שזה חלק מהרשימה. [חומצת לימון, ואלכוהול, וגלוקוזה – מיוצר בארץ לא מחמץ, בחו"ל בחשש חמץ].

מוצרים שיש לשים לב אליהם: כלים מנייר שנוגעים באוכל - חייבים הכשר (מנג'טים, נייר אפיה, נייר סופג, כיוון שמצוי עמילן בנייר ויש עמילן חמץ וכאן יש ספק אם החמץ פגום וצ"ע אם אמרינן כאן דין כופת, ועיין תשוה"נ ה' קכה'), מזון לבע"ח (בד"כ בתערובת חמץ), בלונים [יש בהם בתוכם חומר חמץ ובשעת ניפוח יכול ליכנס לפה], סיגריות [עיין תשובות והנהגות ה' צז'], מניות [תשוה"נ ב' רכה'] [תרופות הומאופתיה יש בו אלכוהול ומצוי מחמץ חמץ]. [כל זה הסתייעתי בספרים החשובים - שער המועדים (הרב ספטימוס שליט"א תשע"ז), מדריך הכשרות העדה החרדית פסח תשע"ז, הרב ויא חוברת לפסח, תל תלפיות תשע"ו, ועוד].

פולמוס / הרב צבי רייזמן, מחבר ספרי רץ כצבי

בענין שכרות בפורים – מכתב

Zvi Ryzman

218 South Alta Vista Boulevard

Los Angeles, California 90036

בס"ד, כ"א אדר תשע"ח

כבוד

הרב יהודה אייזנשטיין שליט"א

בעמח"ס 'מילי דשטרות': אהל מועד ויאהל אבות

אחד"ש מעבתי, ראשית כל, הנני להכיר טובה ותודה על שהעליתם על שלחן מלכים, את מאמרי בענייני דיומא בענין "שכרות בפורים", להעיר ולהאיר כיד הי' הטובה עליכם. מעיב תמה על דברי הביאור הלכה, כיצד מיושב בדבריו מה שתמה מדוע תקנו לשתות יין, וכי במה שכל הנס היה מתוך יין יש תשובה לתמיהה שיין מביא לתקלה, עכ"ד. ונראה להסביר את דברי הביאור הלכה, בהקדם השאלה היאך תיקנו חז"ל לקיים מצות הדלקת נר שבת או נר חנוכה בנרות, והרי הדבר עלול לגרום לשריפה ולמוות רחמנא ליצלן, וכבר היו דברים מעולם.

אולם ברור למתבונן שאין זו קושיא כלל, שכן כאשר יש צורך לקבוע כמצוה הדלקת נר, מאיזו סיבה שלא תהיה, ודאי שאין לחשוש לתקלה, ויש לומר בזה "שומר פתאים ה'". וממילא הוא הדין והוא הטעם בהסבר דברי הביאור הלכה, ואף שברור כי יין עלול לגרום מכשול, ברם מאחר וכל הניסים שנעשו בימי אחשוורוש נעשו ע"י שתיית היין, חייבו לבסומי כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין, ואף אם תגרם תקלה ח"ו, נאמר בזה "שומר פתאים ה'".

ואסיים בברכת פסח כשר שמח

ושתזכו להגדיל תורה ולהאדירה

בברכה ובידידות

צבי רייזמן

לוס אנג'לס

פניני הלכה / הרב שלמה שיינמן, בעהמ"ח 'בענין תפילין דר"ת' 'בענין מים אחרונים' ועוד

חיוב צדקה ע"י מחשבה

או נִפְּשׁ פִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַיִם לְהִרְע או לְהִיטִיב וּגו' (ה, ד)

בגמ' שבועות (כו:) איתא מיתבי מוצא שפתיך תשמור ועשית, אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב. ומו"מ הגמ' שם הוא להקשות על דברי שמואל שאמר שהנשבע צריך שיוציא בשפתיו ולא סגי במחשבה בלבד, שנא' לבטא שפתים. והוק' עליו מהא דכל נדיב לב דמשמע שסגי במחשבה, ותירוץ הגמ' ששונה הדבר, דלעניין נדרים כתיב כל נדיב לב, ולעניין שבועה לא מצינו כל גילוי דסגי במחשבה.

וגם במידת במה מצינו לא ילפי' משום דהו' שני כתובים הבאים כאחד דאין מלמדין, דאיכא תרי קראי, הא' גבי תרומה היינו תרומת מלאכת המשכן דלעיל, [ובתוס' שם פליג יעויי"ש] והב' גבי קדשים שנאמר בדברי הימים בעבודת ביהמ"ק ע"י חזקיה דכתיב "וכל נדיב לב עלות" היינו קרבן עולה שנדר בלבו, שהנדר חל. ובזה באנו לדון גבי אדם שחשב ליתן צדקה כגו' שהיה עני לפניו ורוצה לקיים מצות צדקה או שחשב בלבו בעת צרה וכדו' ליתן צדקה, אי הועילה מחשבתו בכדי לחייבו והגדרים בזה.

ברא"ש (תענית פ"א סי"ג) על הא דאי' שם בגמ' אמר שמואל כל תענית שלא קבלו עליו מבעוד יום לא שמיה תענית, הביא הרא"ש את דברי תוס' (ע"ז לד.) דסגי אם היה בדעתו להתענות מאתמול, ולא בעינן שיוציא בשפתיו משום "דהוי בכלל נדיב לב", ואע"ג דהתם מיירי גבי נדר, אבל בשבועה צריך שיוציא בשפתיו, מ"מ מסתברא דכל עניני נדר ילפי' מהדדי "דהא גבי צדקה דרשינן מוצא שפתיך תשמור ומועיל גמר בלבו".

ומכאן שסבר הרא"ש שמחשבתו מועילה בכדי לחייבו הצדקה שחשב ליתן. [יעויי"ש בדברי הק"נ אות ח' שהעמיד באופ"א].

כמו"כ כ' בתוס' רבינו אלחנן (ע"ז לד. ד"ה מתענין) שכל ענין נדר כגו' צדקה ותענית וכדו' הרי"ז בכלל נדיב לב וחלים אף במחשבה.

והנה הרמ"א (יו"ד סי' רנ"ח סי"ג) כתב "אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו ואי"צ אמירה, אלא דאם אמר היו כופין אותו לקיים, וי"א דאם לא הוציא בפיו אינו כלום והעיקר כסברא הראשונה"^ס.

וביאר הגר"א (שם סקל"ו) שמחלוקת השיטות היא, דלכו"ע מחשבה בלב מועילה רק בתרומה וקדשים [וכדברי הגמ' דלעיל] אלא דלחד מ"ד סגי במחשבה כיון שצדקה הרי היא כקדשים, וכמו שפסק השו"ע (שם ס"א) שהמתפיס צדקה הרי זה כמתפיס בנדר, וכבר ביאר שם הגר"א שהוא משום שצדקה הוא כהקדש וכההיא דנדרים, (ז.ו) והי"א ס"ל שאין צדקה כקדשים.

ובכדי לירד לעומקם של דברים, יוקדם מה שאי' בגמ' נדרים (ז.ו) שנסתפקה אם יש יד לצדקה, כגו' דאמר הדין ולא אמר נמי, אי אמרינן כיון דאיתקש לקרבנות דכתיב 'בפיך' זו צדקה מה קרבנות יש להן יד אף צדקה יש לה יד, או דלמא לבל תאחר הוא דאיתקש ואין ללמוד גבי ידות מחד לחבריה. וביארה הגמ' הדברים בדרך אי תימצי לומר יש יד לצדקה משום דלא אמרינן היקש למחצה, היינו שאין לומדים ההיקש מקרבנות לצדקה רק לגבי בל תאחר אלא גם לכל הדינים כגו' ידות ושמועילה מחשבה וכדו', וכן פסק הרמב"ם דילפי' קרבנות לצדקה גבי ידות שבשניהם מועילה לחייבו ידות'.

וא"כ אלו דברי הגר"א דלעיל, שמאחר ופסק הרמב"ם ועוד פוסקים דאמרינן את"ל, ממילא כל הדינים שנאמרו בקדשים נאמרו גם בצדקה, הלכך כמו שמועילה מחשבה בקדשים כך תועיל גם בצדקה לחייבו בכך.

והנה פסק השו"ע (ס' רנ"ט ס"א) האומר סלע זו לצדקה או שאומר הרי עלי סלע לצדקה והפרישו, עד שלא בא ליד הגבאי יכול לשנותו, בין ללוותו לעצמו בין

^ס הרמ"א פסק כן בשמיה דהרא"ש, ולכאו' סותרים הדברים זה לזה, ועיין בט"ז (או"ח סי' תקס"ב סק"ח) שכתב דדברי הרא"ש בשבועות הם שיטת תוס', ולא ס"ל כוותיהו.

להלוותו לחבירו, ויפרע אחר תחתיו. משבא ליד הגבאי וכו' וכתב הרמ"א הטעם משום שאין הצדקה כהקדש ומותר ליהנות ממנה.

א"כ נותר לנו לבאר האם צדקה כהקדש אם לאו. ונראים ביאור הדברים דאמנם צדקה כהקדש, הלכך אם 'אמר' מועיל לחייבו, וכן לכאו' נאמר בו הדין דבל תאחר וכגו' דא. אלא ששונים הדברים מיסודם, שלעניין הקדש, אם הקדיש בהמה הרי אין הבהמה שייכת לו מרגע שהוקדשה אלא להקדש, הלכך כשהותפס בה קדושה יש בה דין מעילה. אבל בצדקה אם אמר על סלע זו לצדקה מתחייב ליתן צדקה, אך אין מקבל, משום דאין כאן ממון השבט וכדו' ולעניין זה אין צדקה כדין הקדש. ובאמת כל חילוק זה נאמר דווקא גבי אמירה להקדש, אבל במחשבה כתב הרמב"ם (פי"ד ממעשה הקרבנות הי"ב) שבנדירים ונדבות אין צריך להוציא בשפתיו אלא סגי בגמר בלבו בכדי להתחייב, כיצד, גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה הרי"ז חייב להביא שנא' כל נדיב לבו, היינו שמתחייב בנדיבות הלב. ובשו"ת זכר יצחק (סי' נ"א אות ג') כ' דמשמע מלשונו שאף כשחשב שור זה עולה לא חלה קדושה על השור אלא שחייב להביאו, כי חלות הקדש לא חלה במחשבה, אלא רק מחילה חיוב על הגברא. וא"כ לכאו' נראה שה"נ בצדקה ע"י מחשבה לא חל שם צדקה על המעות אלא חיוב על הגברא בלבד. [יעויין במרדכי (קידושין תצ"ה) דמשמע שהקדש קונה אף ע"י מחשבה בלבד].

[ויעויין עוד במהר"י קורקוס על הרמב"ם שם שחילק, דהקדש במחשבה היינו לחייבו אבל לאו דבל תאחר ליכא אלא בהוציא בפיו אולם, שמא אינו ראייה משום שהביא לכך פסוק המחייב אמירה דייקא].

והביא במקורות וציונים שם דברי המאירי בשבועות שאע"פ שאינו קדוש לעניין מעילה, מ"מ מ"ע לקיימו, ולכאו' הן הן הדברים אשר דברנו.

ראייה נוספת נראה להביא מדברי הרעק"א (יו"ד סי' רנ"ח סי"ג) שהק' מלשון הרמ"א בחו"מ שכתב 'והעיקר כסברא ראשונה' דאין מחשבתו מועילה, והכא כתב דהעיקר כסברא ראשונה דמחשבתו מועילה. וביאר דהתם מיירי גבי הוצאת ממון ממנו ע"י הדיינים בגוונא שהודה שחשב בלבו, [ואינו בכלל אמירת הרי"ז לצדקה,

אלא הודאה על מחשבה] ויש להחמיר להורות שאין כופין אותו כמו בכל ספק ממון, אולם הכא ביו"ד מיירי על חיוב האדם עצמו ובזה מועילה המחשבה לחייב הגברא.

וכדברים אלו משמע בשו"ת חוות יאיר (סי' נ"ט) ושו"ת חלקת יואב (יו"ד סי' נ"א) ועוד.

אלא שרבו גם החולקים, בספר פסקים ותשובות הביא מש"כ בשו"ת עונג יו"ט (סי' קי"ז) ושו"ת אחיעזר (ח"ד סי' ס"ה) ועוד רבים, שע"י מחשבתו להפריש לצדקה חלה ההפרשה, ונפק"מ לעניין החושב ליתן מעות לעני פלוני, אם חל שם צדקה על המעות שוב אינו יכול לשנותם לעני אחר, שכבר נקנה לעני זה.

תבנא לדינא, נביא אי"ה כמה מההלכות המצויות העולים בעניין צדקה ע"י מחשבה [חלק נכבד מן המקורות דלהלן הובאו מהספרים החשובים פסקים ותשובות, באורח צדקה, שמעתתא עמיקתא ותשוח"ח להם].

חיוב צדקה ע"י מחשבה יש שכתבו שבעינן גמר בלבו ממש ולא מחשבה בלבד, מלשון הרמב"ם דלעיל שכתב 'גמר בלבו' משמע דבעינן גמירות הלב ולא סגי בסתם מחשבה, כ"ה בחת"ס (אה"ע ח"ה סי' ק"א) ובערה"ש (סי' רנ"ח סל"ט) שו"ת שבט הלוי (שיעורים מהדו"ב רנ"ח י"ג) וכן הובא בס' באורח צדקה בשם הגרנ"ק שליט"א. וראיתי עוד מי שדייק ממש"כ המג"א גבי תענית (או"ח סי' תקס"ב סקי"א) שלא מהני מחשבה גרידא, וביאר במחצה"ש שלפעמים אדם מתחרט על דעתו, הלכך בעינן קבלה גמורה, וכ"פ המשנ"ב (שם סק"ל).

אם חשב בלבו ליתן צדקה וחזר בו תוך כדי דיבור, הנה בקדשים שיטת הרמב"ם (פט"ו ממעה"ק ה"א) דאין יכול לחזור בו, וכ"פ תוס' (מנחות פא: ד"ה תודה) ומשום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט, ויש חולקים. אולם יעויין בשמעתתא עמיקתא (גליון שכ"ט) שהביא דעת הקצה"ח (סי' רנ"ה סק"ב) שהקדשות דידן לא הוו קדושת הגוף ולא בדק הבית אלא לעניים, ולא אמרינן אמירתה לגבוה וכו', א"כ לכאו' מהני חזרה תכ"ד. ולמעשה, כתב בערה"ש (יו"ד סי' רנ"ח סי"ט) שמהני חזרתו בתכ"ד. אולם בפת"ש (חו"מ סי' רנ"ה סק"ג) נקט כתשו' ושב הכהן (סי' י"ח)

דלא מהני חזרה, וכ"ה במנח"ח (מצ' תע"ט אות ו') ויעויין עוד בכת"ס (יו"ד סי' קי"א ד"ה ומ"ש) מה שדן בזה.

חשב ליתן צדקה לעני מסויים, והלך העני קודם שנתן לו, כתב בדרך אמונה שיתן לעני אחר, וכן הובא בארחות רבינו (ח"א עמ' ש"א) שהחזו"א הורה בכה"ג ליתן לעני אחר. ובשו"ת אבני ישפה (ח"ד סי' ק"א) כתב ששמע מהגריש"א זצ"ל שפטור מליתן כלל, משום דאדעתא דעני זה חשב ליתן ולא עני אחר, ואם הלך פטור. ונסיים במש"כ האבן עזרא עה"פ 'לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה' וגו'' (דברים כד, יט) וז"ל "כי נתת משלך במחשבה וה' יתן לך משלו באמת".

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל

מהותו של הקרבן ותכליתו

אָדָם פִּי יִקְרִיב מִפֶּם קֶרְבָּן. (א, ב)

הזוהר הקדוש (לך לך צ"ד ע"ב) מדמה את מצות ברית מילה להקרבת קרבן על גבי המזבח. הדבר צריך ביאור.

האר"י הקדוש נוקט ששריפת הקרבן מסמלת את שריפת נפשו הבהמית של האדם. נפש זו מושכת אותו לתאוות העולם הזה.

הפסוק אומר: "וַיִּסְמַךְ אֶהָרֶן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּרֶי הַחֲטָאת" (ויקרא ח, יד). בספר נפלאות מתורתך מצביע על העובדה שיש כאן ראשי תיבות 'ערפה' כפי שהדגשנו בפסוק. זאת ועוד, הזוהר (זוהר חדש, מדרש רות) מכנה את הנפש הבהמית של האדם, בכינוי 'ערפה'.

מה גורם לאדם לחטוא

האר"י הקדוש (עץ חיים שער נ, פ"ב) כותב שעכירות נפש הבהמית שבאדם גורמת לגוף לחטוא. לכן כשחוטא, מקריב נפש בהמית של בעל חי שהיא גרמה לו לחטוא. ואז באה אש מגבוה ושורפת את העכירות הזו. באותה השעה שורש הנפש הבהמית באדם נהיית זכה ונקיה, והאדם מתכפר, וזהו סוד הקרבן.

מוסיף הנפלאות מתורתך, שזה נרמז בפסוק "וַיִּסְמַךְ אֶהָרֶן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּרֶי הַחֲטָאת", כאמור שיש בו ראשי תיבות 'ערפה', שכאשר הכהנים מקריבים את קרבן החטאת הכללי ביום חנוכתם, היתה כוונתם שהנפש הבהמית המכונה 'ערפה' תשרף, על מנת שיבא מכך תיקון לנפש החוטאת.

הסרת הערלה – סילוק הבהמיות שבאדם

את אותו הענין מצאנו בברית מילה. הגר"א (בביאורו לספרא דצניעותא, כ, א) אומר שאכילת עץ הדעת היא משיכת הערלה, שעליה אמרו חז"ל (סנהדרין לח:): אדם הראשון מושך בערלתו היה. מה כוונתם בזה?

הערלה מבטאת את הבהמיות שבאדם המושכת אותו לתאוות העולם הזה. על ידי האכילה מעץ הדעת, נכנסה באדם זוהמת הנחש המפתה אותו לתאוות, וזו מהות הערלה.

המדרש (אגדת בראשית נט, א) אומר: עשו מאס במילה ובחר בערלה. עשו מלו אותו ועשה עצמו ערל. מה הביאור, הרי הוא נימול (כמבואר באותו מדרש)! לפי מה שנתבאר, מבאר בספר 'ברכת מן' שהכוונה שברית המילה מחלישה את כח התאוות באותו אבר כמבואר במורה נבוכים להרמב"ם (ח"ג פמ"ט). עשו, למרות שלפי אותו מדרש (אגדת בראשית) היה נימול, מכל מקום משך עצמו לתאוות העולם ולא רצה להתנתק מהם. בזה הוא 'בחר בערלה' וכן 'עשה עצמו ערל'. לא הסכים להפרד מנפשו הבהמית ולא ויתר על תאוותיו הבהמיות.

תפקיד המילה – הסרת הערלה, הוא כתפקיד ומטרת הקרבן, החלשת כח הבהמיות שבאדם. לכן עיקר הקרבן הוא זריקת הדם, "כי הדם הוא הנפש" (דברים יב, כג), וגם בברית מילה יש ענין לכתחילה להוציא דם, כי הדם הוא הנפש הכוונה לנפש הבהמית, וענין המילה להחליש כח התאוה שהוא בדם.

ומביא הברכת מן בשם בנו הרה"ג יעקב ישראל ארונובסקי שליט"א שביאר בטוב טעם ודעת את החידוש הגדול בקרבן מנחה שמביא העני, בו נאמר "ונפש כי תקריב" (ויקרא ב, א), שעני המקריב מנחה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את נפשו, כי במנחה אין דם, ולכן צריך את חידוש התורה כאילו הקריב את נפשו.

אין לנו כיום הקרבת קרבנות, אבל את מצות ברית מילה יש ויש.

הבה נלמד להבין ולהעריך את היותנו נימולים ולנהוג בהתאם לכך!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

פתגמי אורייתא / הרב יוסף חיים אלבוים, בעמ"ח 'אורייתא' ו'דעת חכמה'

הקרבנות וששת ימים

זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים (ז, לו)
הנה בפרשה נזכרו סוגי הקרבנות, ונזכרו בסדר 1. עולה; 2. מנחה; 3. שלמים; 4.
חטאת; 5. אשם. אולם בפרשת צו נזכרו בסדר שונה, כמ"ש זאת התורה לעלה
למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים. איחר את השלמים לבסוף.

*

ונראה לבאר הענין על פי דרש. זה לשון צרור המור (ויקרא א, ב): "ולפי שאדם
הראשון בחטאתו אשר חטא כמעט השחית ימות עולם, ועכשיו צוה בקרבנות לחזק
העולם ולתקן ו' ימי בראשית שהיו רפויים. ועמודי שמים ירופפו (איוב כו, יא), עד
יום הו' של מ"ת. תמצא שצוה ה' בקרבנות ששה מינים כנגד ששת ימי בראשית,
והם עולה ומנחה וחטאת ואשם ומלוואים וזבח השלמים, וכולם בפסוק זאת
התורה".

נראה ביאור הדברים. שהנה כל הקרוב קרוב קודם. דהיינו, שכל יום מאוחר יותר
בבריאה, רחוק יותר מה'. כי ה' אחד ואחדותו אחד ולא שייך מציאות בלעדיו,
אולם בבראו עולם, ברא מקום שהוא כאילו מציאות זולתו, וזה שורש כח הבחירה.
גם תפקיד עם ישראל הוא לגלות שמלכותו בכל משלה, ואין מקום בלעדיו, וממלא
כל עלמין, וזאת על ידי קיום המצוות ויראתו על פניהם בכל מקומות ממשלתו,
ובזה הוא נעשה מלך בכל מקום, למרות שאינו ניכר מצד עצמו.

הנה ביום הראשון נבראה האורה, ואמרו חז"ל שהאור הוא אור ה', עוטה אור
כשלמה, שנתעטף כשלמה והבהיק מזיו כבודו, וה' נקרא 'אור ישראל' ו'אורו של
עולם', והתורה 'אור', כי ההשגה שלנו כלפי ה' היא שהוא אור. אז ביום הראשון
היה העולם מלא אחדות ה', רק כשצפה שבשאר ימי הבריאה יוצר מציאות של

חטא, עמד וגנזו. ביום שני הבדיל בין מים למים, ומבואר מהמדרשים שמהות ההבדלה היא, שכאילו יש 'שמים לה', וארץ שנתן לבני אדם. מים התחתונים נעשו רחוקים מה', וכוללים בתוכם את כל העולם. ביום השלישי נתרחק העולם עוד מצורתו הראשונית, ונתגלה הארץ, שהוא חומרי יותר מן המים. (הלא ברואי המים אין עורתיהם מטמאים ומקבלים טומאה, וברואי היבשה שהם בעלי החיים שנבראו מאדמה, מקבלים טומאה). ביום רביעי נבראו הכוכבים שהם סוגי יבשה. ביום חמישי ברואי המים והרקק, דגים ועוף. ביום שישי ברואי האדמה ממש. אכן בבריאת אדם נתחדש שהסוף נעוץ בראש, ויפח באפיו נשמת חיים.

עפי"ז מובנים היטב סדר הקרבנות. פתח בעולה, שהיא 'כליל לה', כמו שהיה ביום הראשון לבריאה, כולו לה', בלא שום פירוד ומבדיל, ומלא אורו את כל העולם. מה עוד, שגנזו לצדיקים, והצדיקים הם המביאים עולות, שמהותם הרצון למסור עצמו בכל נפשו ומאודו לה', והם גם זוכים להארת הנשמה מאור הגנוז הלזה.

ביום השני נתחדש ענין מים התחתונים. וכתב הריקאנטי, שלכך המים התחתונים מלוחים, כי נתרחקו ממקור החיים, מה' יתברך, ולכן הוצרכו דבר שיתן להם קיום, והמלח הוא המקיים והמשמר כל דבר לאורך זמן, וגורם שלא יסריחו. נמצא שביום שני נברא מציאות שהיא (כאילו) זולת ה', וזהו 'ויבדל', שיש הבדלה ומציאות נוספת. לכך ניתן בהם מלח לקיימם. ובאופן עמוק יותר, שהנה אמרו חז"ל שגם גיהנם נברא ביום שני, כי כשנבראה מציאות כזו, צריכים גם לתת מקום להעניש את המהלכים בדרך הנבדלת מה'. גם נבראו מיני העונש, וזה ענין מלח, כענין גפרית ומלח שרפה כל ארצה. כנגד זה נצטוו על המנחה, כי המנחה היא בבחינת 'נפש' כי תקריב, היינו שאין לו ממון או יכולת להביא קרבן, ומביא רק נפשו, ועיקר מטרתו להביא קרבן לה'. שהרי אמר ה' לאברהם שבזכות הקרבנות ינצלו מגיהנם. עוד יובן, שהרי הציווי להביא מלח בקרבנות הוא בפרשת מנחה, כי כאן כנגד יום ב' שנברא בו מציאות המלח, שם נצטוו על כל קרבנך תקריב מלח.

בשני אלה, עולה ומנחה אין הבדל בסדר, שבשני המקומות עולה ומנחה ראשונים לכל. אולם מכאן ואיך משתנה הסדר, לכן נפנה תחילה לסדר הנזכר בפרשת צו, ומשם יובן הסדר בפרשת ויקרא.

ביום שלישי היה החטא הראשון בבריאה. מאחר שהבריאה נתרחקה מאת ה' בשלב נוסף, נתחדש בבריאה מציאות של 'לעבור את פי ה'', שהרי ציוה לארץ שתוציא עץ שטעמו כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן. עד שאמרו חז"ל שחטא אדם הראשון ביום ו', הוא תוצאה של חטא זה. היינו, שמאחר שנתחדש בבריאה מציאות כזו שאין מקיימים רצון ה', יכל אדם לעשות כן, כי כבר היה אפשרות מעין זו. על כן, לתיקון הענין מביאים 'חטאת', שהחטאת מכפרת ומתקנת את האפשרות של החטא בשרשה. כענין שהזכיר בתורת העולה לרמ"א בשם אבן עזר, שהקרבת עושה את האדם לבריה חדשה. כך גם נעשה מתוקן וחוזר למעלה ראשונית שלא לחטוא עוד.

ביום רביעי, נתחדש שלב נוסף של ריחוק, אולם מאידך גיסא הוא חמור פחות מחטא דיום שלישי. הוא ענין של קנאת הלבנה בשמש, וציווי המקום 'מעטי עצמך'. ענין זה של 'קנאה במעשי בראשית', נתחדש ביום רביעי. במידה מה ניתן להגדיר, שביום ג' הוא חטא כלפי המקום, שהרי עברה הארץ על פי ה', וביום ד' נתחדש חטא שהוא בינו לחברו, כענין קנאת הלבנה בשמש. כך גם קרבן אשם, ענינו לרוב חטאים שאינם כלפי המקום בחטא שזדונו כרת, אלא חטאים בינו לחברו, כמעילות גזילות ושפחה חרופה וכדומה, שצריכים כפרה. גם אשם תלוי מהותו בחטא כלפי רעך ורע אביך ה', אולם לא בצד של מרי ומרידה לעבור פי ה', אלא מצד שלא בדק כראוי, והוא עוון כלפי אהוב ואוהב. על כן כנגד יום רביעי ניתן קרבן אשם, לתקן סוג ושורש חטאים אלה.

ביום חמישי הוא כנגד 'מלואים', כמו שיבואר להלן בס"ד. אולם תחילה צריכים לבאר את יום שלישי. הנה כנגד יום שלישי ניתן קרבן השלמים. כי בו נשלמה הבריאה, והיה אדם שמח ונהנה מזיו השכינה, וה' שמח במעשיו. זהו ענין השלמים. ונראה לחדש, שהנה מדברי חז"ל עולה שאדם הראשון הקריב פר, כמ"ש

ותטב לה' משור פר מקריין מפריס, כמו"כ מבואר בדבריהם שלא הקריב אדם שלמים מעולם וכולם הקריבו עולות, ורק בישראל נתחדש מציאות של שלמים, כביכול שאדם וקונו אוכלים משולחן אחד. אולם מאחר שאדם הקריבו קודם חטאו, היה אדם עצמו בבחינת 'עולה', 'כליל לה'', ולא היה בו כח רע בגופו, ולכן לא היה מציאות של שלמים עדיין בעולם. אדרבה היתה עולתו בדרגת שלמים, כפי המציאות של הבריאה באותו הזמן.

מעתה נחזור לענין 'מלואים'. הנה נתקשו המפרשים מדוע ניתן להם שם לעצמם 'מלואים', הלא אין מהותם שונה, שבמלואים יש עולות שלמים חטאות וכו', ומדוע ניתן להם שם לעצמם. נראה לבאר, שאכן אין שינוי 'במעשה', אולם יש שינוי במחשבה ובמטרת העשייה. לשם משל, אדם רומז לאדם שני שרוצה לדבר עמו, או שהוא מחייג אליו, זהו חלק לעצמו, אכן אחר שנוצר הקשר יש את תוכן השיחה מה מדברים, מבקשים או מתפייסים וכדומה. כך גם נשתנו הקרבנות, מלואים מהותם ליצור קשר, לגרום שהמקום יהיה מקום השראת השכינה ומקום חיבור שמים וארץ, אחר שכבר נוצר הקשר ניתן להביא קרבנות עולה וחטאת ושלמים וכו'. כך גם היה בבריאה, הנה ביום חמישי היה היום הראשון שנברא בה מציאות של 'חי', כי עד עתה היה דומם וצומח. אכן ענין זה של נפש חיה, עלה ונתעלה, תחילה בדרגת דג, ועולה לדרגת עוף, ומשם לבהמה וחיה, ומשם לאדם. זהו דמיון המלואים, שנתחדש מציאות מסוימת ומשם ואילך הענין נעשה משוכלל ומסודר יותר. עוד יש לרמז, שהרי ביום חמישי נאמר בו ברכה, 'ומלאו את הימים', וכן ענין המלואים, שהוא ברכה למלאות את הבריכה העליונה במי השפע, והואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, יש בו ברכה גם לאדם בהבאת קרבנות אלו.

*

עתה נחזור לסדר פרשת ויקרא. יום ג' כנגד שלמים. כי ביום זה נאמר פעמים כי טוב, על שם שנשלם צורת העולם במתכונתו הטובה, ביבשה ובמיני צמחים. יום ד' כנגד חטאת, כי שם נתחדש ענין כפרה, כמו שאמר ה' שיביאו כפרה על שמיעט

את הירח. יום ה' כנגד אשם, כי בו נברא הנפש, והנפש יש בה נטיה אל הרע הצריך כפרה, יום ו' לא נזכר כאן בסדר קרבן כנגדו.

אכן אפשר שכנגד יום ו' לא היה צריך שום קרבן. כי בפרשת ויקרא מדבר על סדר הקרבנות באופן שהאדם הוא ראוי וקרוב לבוראו, ולכן מביא שלמים קודם לחטאת ואשם, ורק אם נעשה בשגגה מביא גם מהם. נראה שלכן פתח בפ' הקרבנות בתואר 'אדם', כי כאשר היה מין האנושי במדרגתו הראויה, וראוי לשם אדם, אז הוא מביא עולה ומנחה ושלמים. אולם חטאת ואשם הם רחוקים ממנו, ואז אין צורך בקרבן כנגד יום בריאתו של האדם. אולם אחר שחטא והוצרך להשלים עצמו, נשתנה סדר הקרבנות, וזהו הסדר בפרשת צו.

דהיינו, שבפרשת ויקרא מדבר כפי הסדר הראוי להיות בהבאת קרבנות, שהמעולה מביא עולה, ובדרגה שניה ממנו המביא מנחה, (וקין והבל אולי גם יכולים להוכיח זאת), אחריהם בדרגה השלמים, שמטרתו לבקש דברים. אחריהם בדרגה החטאת, והאשם פחות מהם, כמ"ש חז"ל שהמסופק תגדל אשמתו יותר מהיודע והוברר לו חטאתו. אולם בסדר צו מדבר מצד תיקון העולמות וקדושת הקרבנות, ולכן מקדים חטאת ואשם קודם מלואים ושלמים, שכך הוא צורת העמדת העולם והמקדש, וכמו שנתבאר לעיל בס"ד.
ופטפטיא דאורייתא טבין.

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

משכו וקחו לכם - הרהורים בפרשת החודש

וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמַרְתְּ עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדֹת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים (שמות יב, ו) וברש"י: "ולפי שהיו שטופים בעבודה זרה אמר להם (פסוק כא) משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה".

חזינן מדברי רש"י, ששחיטת הפסח הוא התיקון על זה שהיו שטופים בעבודה זרה. אבל לכאורה אין הנידון דומה לראיה. בעבודה זרה, עבדו המצרים ממש לצאנם וראו בשכלותם בשה ובטלה כאלוהים. אבל בעבודת הקרבנות איננו רואים בשה הקרב על המזבח ככח עליון אלא היכי תמצי לקיים רצון ה' ולבצע את אשר ציווה עלינו חכמתו ית'.

אבל אולי אפשר לומר שיש כאן בדברי רש"י הק' עומק רב. וזה בעצם ההבדל והתיקון ביננו לבין המצרים. המצרים ראו בצאנם אלהים אחרים הם עבדו אליו והסתכלו עליו כאילו ויש לו כוחות מסוימים. משא"כ אנו עם בני ישראל לוקחים את הדברים שהקב"ה אמר לנו לעשות עמם מעשה - ולענייננו מצוות הקרבן, ולא רואים בהם כל כוח, החפצים שאנו משתמשים בהם לקיים מצוות אין להם שום משמעות לגבינו.

כשאדם לוקח שה או פר לקרבן הוא יודע שאין לשה הזה שום קדושה וכח מעצמו, אלא הוא חפץ שעומו מקיימים את רצונו של מי שעליו נאמר הכח והמשלה לחי העולמים.

זה בעצם התיקון של המצרים על ע"ז שלהם, בקרבן פסח הם ביטלו את המשמעות של השה ככח ששווה משהו, והשתמשו בו אך ורק כדי לקיים מצווה וליבם מכוון לכח של יושב בשמים ולא לאף דבר אחר.

לתגובות: 6167@okmail.co.il

פינת ההלכה מאת מרן הראשון לציון רבי יוסף

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, נשיא בית הדין הרבני הגדול ובעל ילקוט יוסף

ברכת האילנות

שאלה: כידוע בחודש ניסן מברכים ברכת האילנות. האם יש להקפיד לברך ברכה זו דוקא בראש חודש ניסן, ובשנה זו שהוא חל בשבת? והאם יש להקפיד לברך ברכה זו דוקא על האילנות שמחוץ לעיר או אף על אילנות שבתוך העיר? והאם נשים חייבות בברכה זו?

תשובה: בגמרא (ברכות מג ע"ב): היוצא בימי ניסן ורואה אילנות מלבליים, שמוציאים פרחים, מברך 'ברוך אתה ה' אמ"ה שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להנות בהם בני אדם', וכך גם לשון הרמב"ם (פ"י מהלכות ברכות הי"ג) והטור והשו"ע (סי' רכו). ותיקנו חכמים ברכה זו, לפי שהוא ענין שבא מזמן לזמן באופן מחודש. אדם רואה עצים יבשים שהקב"ה הפריחם במשך החורף, וברא בעולמו אפילו דברים שאין בהם הכרחיות לחיי האדם, כמו פרי האילנות, שאפשר לעולם גם בלעדיהם, והקב"ה ברא גם אותם כדי ליהנות בהם בני אדם, ולכן אין אנו מברכים על זרעים וירקות, עגבניות וכדו', שהם הכרחיים קצת לבני אדם, אנשים רגילים לאכלם, אבל על אילנות שהם באים להנות בני אדם, על זה אנו מברכים פעם בשנה.

דעת הראב"ה (סימן קכ) מברכים כמה פעמים בשנה, והביא דעה הסוברת שמברכים רק פעם בשנה, אבל הוא אומר שלא נהירא, ומסתבר שהוא מתכוון שרואה את האילנות מלבליים פעם בשלושים יום, ועל זה מברך. אולם אין הלכה כמותו, אלא כדעת המרדכי (פרק כיצד מברכים), הגהות מיימוניות (פ"י מהלכות ברכות אות ט), ספר הפרנס (סימן שצו) ועוד ראשונים, שאין מברכים אלא פעם בשנה. ובדרך כלל הוא בסוף חודש אדר, כל חודש ניסן ותחילת חודש אייר.

'זריזין מקדימין למצוות'

בזוהר הקדוש (פרשת בלק, דף קצו ע"ב) מבואר שכאשר אדם מברך ברכת האילנות הוא עושה חסד גדול עם הנשמות המגולגלות באילנות, ומחזירן לשורשן העליון, והזוה"ק מרבה לדבר על נשמות שלא זכו להכנס לגן עדן ועל ידי הברכה מתקנים אותם, ולכן כתב שיש להזדרז לברך ברכת האילנות, וכמו כן כל ברכה שמברך בכוונה על פירות ומאכלים, 'בורא פרי העץ' ו'בורא פרי האדמה', הוא מברר את ניצוצות הקדושה שנפלו בקליפות ומתקן אותם, ומוציאם ממסגר ומחזירם למקורם, וחוזרים הנשמות המתקנות לגן עדן. ולכן יש ליתן את הדעת על מצוה זו ולברך, וזריזין מקדימין למצוות (פסחים ד' ע"א), והיינו מיד בראש חודש ניסן, או למחרתו.

מרן אאמו"ר זצ"ל סיפר פעם באחד משיעוריו על רבה של דמשק הגאון רבי יעקב ענתבי זצ"ל, הוא היה צדיק יסוד עולם ומקובל גדול, ובכל ברכותיו היה מכוין על פי הסוד, ופעם אחת הלכו לגינה אחת בחודש ניסן ובירכו ברכת האילנות, והנה כשבאו לשנה האחרת לא נתנו להם רשות להכנס ולברך, ושאלו מדוע אתה לא נותן לנו לברך, השיב להם השומר, כי בשנה שעברה אחרי שבאתם לכאן וברכתם, כל העצים כולם נבלו והתייבשו, שכל ניצוצות הקדושה נמשכו ע"י הברכה והעצים התייבשו. ולמדים אנו מכך את גודל הכח של ברכת האילנות.

'ברוב עם הדרת מלך'

מה טוב לברך ברוב עם, שיצטרפו עשרה אנשים ויעשו כולם אגודה אחת, כנסיה לשם שמים, לצאת ולברך ברכת האילנות בכוונה הראויה, ואם אין אפשרות לברכה במנין, ישתדל לכל הפחות לברך בשלשה או בשנים, אבל לא יחיד בלבד. וטוב שאחד יברך הברכה בקול רם, משום ברוב עם הדרת מלך. בגמרא (ברכות דף נג.) מבואר שבאופן כזה שאחד מברך ומוציא את הרבים ידי חובה, בזה מקיימים ברוב עם הדרת מלך, וכך מבואר בשולחן ערוך (סימן רצח סעיף יד) לענין ברכת 'בורא מאורי האש' שאחד מברך וכולם יוצאים ידי חובה. וכן כתב להדיא

הגאון מווילנא (סי' רכו ס"ק יב) לענין ברכת האילנות שעדיף שאחד יברך וכולם יצאו ממנו ידי חובה.

אולם במקומות שלא הכל בקיאים לכוין להוציא ידי חובה ולכוין לצאת ידי חובה, כמו כל דין שומע כעונה, השליח ציבור יברך בקול - רם וכל הציבור יאמרו אחריו מילה במילה בלחש, כמו שאנו נוהגים בליל יום הכיפורים שהשליח ציבור מברך בקול רם ברכת 'שהחיינו' וכל הקהל אומר עמו יחד מילה במילה בלחש, וכפי שכתב המגן אברהם (סימן תריט סק"ג), וכן פסק הגאון רבי זלמן בשו"ע הרב, וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן רצה סק"ה) לענין ברכת הבדלה שאין בזה חשש ברכה שאינה צריכה כשרוצה לברך לעצמו, ולא ניתן להכריחו לצאת ידי חובה מהשליח ציבור, וכן כתב בשלמי צבור (דף שכ ע"ג), פתח הדביר (סוף סימן רעג) ועוד אחרונים, ולכן אם רואה שאין הציבור בקיאים לכוין לצאת ידי חובה, וגם הש"צ אינו בקי לכוין להוציא ידי חובה אחד יברך בקול רם והשאר יברכו עמו - בלחש. אבל אם הציבור יודע לכוון לצאת והשליח ציבור להוציא - הוא יברך ויוציא את כולם ידי חובה, משום 'ברוב עם הדרת מלך'.

ברכת האילנות בשבת ויו"ט

מותר לברך ברכת האילנות בשבת וביום טוב, ואין לחוש ולגזור פן ישכח ויתלוש מפרחי האילנות בשבת, ואין לנו כח לגזור גזירות מדעתנו, כמו שכתב הרא"ש (פ"ב דשבת, סימן כד) שמיום חתימת התלמוד אין כח לאף חכם, כגודל ארזים גובהו, לגזור גזירות מדעתו, ולכן אין גוזרים שמא ישכח ויתלוש מפרחי האילן, כי אין נוגעים באילן, אלא רק רואים ומברכים, וכמובן אם יש שם פרחים, אבל אם נשרו הפרחים אי אפשר לברך, צריך שיהיו קצת פרחים שאז יהיה אפשר לברך עליהם ברכת האילנות.

ואמנם לכתחילה אם אפשר יברכו ברכה זו בימות החול, אבל אם יש חשש שהציבור יפסיד את הברכה, שמתאספים בשבת ראש חודש והולכים כולם אחרי התפילה ומברכים, ואם לאו חלקם לא יברכו ברכה זו, אין להחמיר ולחוש לדברי המקובלים שלא לברך ברכה זו בשבת ולהפסיד את הברכה לחלק מהאנשים,

והחכם צריך לדעת מתי להחמיר כמו הקבלה ומתי לא, ולכן בכהאי גוונא יברכו ברכת האילנות בשבת. וכן אם שכחו לברך בשבת ראש חודש, והגיע יו"ט של פסח ויש ציבור גדול, יזכו אותם לברך ברכת האילנות ביו"ט.

המקובלים חששו בזה משום איסור בורר, אבל כבר האריכו בזה האחרונים, שלפי הפשט אין אנו חוששים לדברים אלו, ויש לנו כלל גדול, שכאשר נחלקו הפשטנים עם המקובלים, הלכה כהפשטנים, כך כתב רבינו אליהו מזרחי הרא"ם, לפני כ- 540 שנה, וכן כתב הרדב"ז לפני למעלה מ- 500 שנה שתמיד כשיש מחלוקת בין הפשטנים למקובלים הלכה כהפשטנים, זו עיקר התורה שלנו, שניתנה לרוב העם, ורק השרידים אשר ה' קורא שעושים כל מעשיהם על פי הקבלה, יעשו כן, אבל רוב העם היושב בציון, האברכים ובני הישיבות והבעלי בתים, אין נוהגים כהקבלה, וגם - בדבר זה אין צריך לחוש לקבלה. וכן כתב המהרי"י אלגאזי בשלמי ציבור (דף רל"ב ע"ג), והגאון החתם סופר (או"ח סי' נא) כתב שהמערב פשט וקבלה, עובר על איסור זורע כלאים. ורק במקומות שכתב הזוה"ק במפורש יש לחוש לדבריו, שהוא התנא רבי שמעון בר יוחאי, משא"כ בסתם דברי המקובלים נגד הפשטנים, הלכה כהפשטנים.

נשים האם מברכות?

גם הנשים תברכנה ברכת האילנות, שאין ברכה זו נחשבת כמצות עשה שהזמן גרמא, למרות שמברכים את זה בחודש ניסן, וכמו שכתב בטורי אבן (מגילה כ ע"ב) דלא מקרי מצות עשה שהזמן גרמא אלא מצוה שאינה נוהגת בכל זמן מצד עצם המצוה, והכי נמי יש לומר שהטעם שנקבע לברך בחודש ניסן, לפי שכך היא המציאות שהאילנות פורחים בחודש בניסן ואינן פורחים בזמן אחר.

עדיפות אילנות שמחוץ לעיר

טוב לברך ברכת האילנות על אילנות הנטועים בגינות ובפרדסים שמחוץ לעיר, אך אינו מעכב, ואם יש סיבת טירדא או חולשה, וכל שכן מפני חשש ביטול תורה, יכול לברך ברכת האילנות גם על אילנות שבתוך העיר. הרואה אילנות מלבלין בחצר חבירו, יכול לברך אף שאינו נכנס לחצר, כל שרואה את הפרחים, ואם

חבירו נותן לו רשות להכנס לחצרו, עדיף שיכנס לחצר ויברך סמוך לאילנות, אך אינו מעכב.

ברכה על אילני סרק

אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות של מאכל שיש בהם פרחים, אבל אילני סרק שאין מוציאים פירות אין לברך. אך מי שטעה ובירך ברכת האילנות על אילני סרק, בדיעבד יצא ידי חובה ושוב אינו יכול לברך יותר על אילני מאכל. ויש אילני סרק שמוציאים פירות הראויים למאכל, כגון צנוברים, שהם ראויים לאכילה, אבל עיקר האילן הוא אילן סרק, יש בזה מחלוקת, יש אומרים שאין שייך לברך עליהם 'להנות בהם בני אדם', כי אין עיקרו לכך. וכן אילנות ורדים שהם ראויים למרקחת, ויש בהם ריח טוב, יש אומרים שאפשר לברך עליהם ברכת האילנות, ויש חולקים, ולכתחילה יש להימנע מלברך, ואם אין לו אילנות אחרות וחושש שמא יפסיד את המצוה יכול לברך.

ועץ לימון, אפשר לברך עליו, אם רואה פרחים, אפילו שאין הלימון עשוי לאכילה בפני עצמו, מכל מקום כיון שראוי לאכלו על ידי שימתקו בסוכר או בסלט וכיו"ב, ניתן לכתחילה לברך עליו ברכת האילנות.

ברכה על אילנות רבים

אם לפניו אלא אילן אחד של מאכל, יכול לסמוך על הפוסקים המקילים בזה ולברך גם על אילן אחד, אולם לכתחילה עדיף לחפש מקום שיש שם לפחות ב' אילנות מאכל. וכמו כן אפשר לברך ברכת האילנות על אילנות שיש שם מיין אחד, ואין צריך שיהיו ב' מינים, כגון עץ לימון ותפוז, ומכל מקום המברך על מיני אילנות הרבה, הרי זה משובח.

קטן שיגדיל

קטן שייעשה בר מצוה במהלך חודש ניסן, ימתין מלברך עד שיהיה - בר חיובא, שאם יברך לפני כן, הרי אינו חייב חיוב גמור אלא מדין - חינוך. ואפילו אם יגדל בתחילת חודש אייר וידע שימצא אילנות מלבלין בתחילת חודש אייר, ימתין

ויברך כשיהיה בר חיובא. אבל אם יודע שעד שיגדל כבר לא יהיו אילנות מלבלבין,
יברך לפני כן אפילו שעדיין אינו בר חיובא גמור אלא רק מדין חינוך.

אילנות מורכבים

ישנן אילנות מורכבים מין בשאינו מינו, יש אומרים שאין לברך עליהם ברכת
האילנות 'להנות בהם בני אדם', שהרי קיומם הוא נגד רצון הבורא, והאיך ישבח
את הקב"ה ויברך אותו על דבר שנעשה נגד רצונו?! ויש חולקים ואמרים שהברכה
היא על כללות הבריאה, ולכן יכול לברך על אילנות מורכבים. ולהלכה הרוצה
לסמוך על סברא זו, כגון שאין לו אילנות אחרים אלא מורכבים, אין למחות בידו,
ויכול לברך. ומכל מקום הבא לשאול האם לברך אם לאו, מורים לו שלא יברך,
כיון שנעשו נגד רצון הבורא יתברך וספק ברכות להקל.

*

שיעורו של הרב שליט"א נכתב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי. לתגובות:

8033050@gmail.com

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מחנך, מנהל ת"ת, ומרצה חינוכי

משכו וקחו לכם!

רב ידוע, מאלה הזוכים להטיב נרות ה', נשמות בני, ביקש לעודד בעלי תשובה בהתמודדות היום-יומית שלהם, אמר "אתם דתיים אמתיים! גְּלִיתֶם את ה' ואת דתו, השלכתם מאחורי גִּוְכֶם עולם ומלואו, ללכת אל מקום אשר לא ידעתם תמול שלשום. כן! אתם דתיים של ממש! אתם מקיימים מצוות מתוך מחשבה, התרגשות וחיבור לה'. הרי גם על 'שומרי תורה ומצוות' וותיקים לעמול לא להפך ל'מסורתיים', הממשיכים במסורת 'החרדית' מתוך שְׂגָרָה, כְּמִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה. הללו ה'תינוקות שנשבו', כלואים בהרגל הביצוע ללא כוונת הלב. **אשריכם שזכיתם!**

עלינו להעריך נכון את המתחזקים, המתקרבים והעולים החדשים, החפצים בחיי תורה. נכון שיש הנראים תמוה, וזאת רק מתוך אי-הבנת הקודים החברתיים ואי-התמצאות ב'כללים' המקובלים. אינם מבינים 'מה הבעיה' בתיק גב מעל חליפה ארוכה, שטריימל מעל כיפה סרוגה, או נעליים חומות גדולות. אעז לשאול: אנחנו כן מבינים את כל הכללים הללו? ב"ה שאנו חיים במסגרת שְׂמוּרָה שהיא גם משמרת אותנו, יוצאים בעקבי הצאן לרעות את גדיותינו על משכנות הרועים, אך חלילה לנו לזלזל בהם! האחריות עלינו להושיט לעברם יד תומכת וימין מקרבת! הרי גם 'חרדי' של לפני יובל שנים, אם יקום לתחייה, יִרְאֶה מוזר ברחוב החרדי של היום! די להסתכלות בחיצוניות הקנקן!

פרשתנו עוסקת במעשה הקרבנות. הקב"ה חפץ בהתקרבות אליו, ולא בפעולה חיצונית גרידא. אמנם הָאָדָם יִרְאֶה לַעֲיִנָּיִם אך ה' יִרְאֶה לְלִבָּב! במדרש רבה בפרשתנו נלמד סיפור מאלף, על הסתכלות לפנימיות, כראוי. אגריפס המלך ביקש להקריב בבית המקדש אלף עולות ביום אחד. שלח לומר לכהן הגדול " אל תאפשר

היום לאף אדם להעלות קורבנות חוץ ממני!". בא עני אחד ובידו שני תורים. ביקש להקריבם לכבוד ה'. "המלך ביקש ממני לא לקבל היום קרבן מאף אחד, חוץ ממנו" התנצל הכהן. "אדוני כהן הגדול" התחנן העני "אני צד ארבעה תורים בכל יום. שְׁנַיִם אני מקריב, וּבְשְׁנַיִם הנותרים אני מתפרנס. אם לא תקריב עבורי, תיפגע זכות פרנסתי!" נעתר הכהן והקריב את קרבן העני. בלילה שמע אגריפס המלך בחלום כי קרבנו הדל של העני חשוב לפני הקב"ה יותר מאלף העולות שלו. שלח בבוקר לכהן הגדול "הלא ציוויתך לא יקריב אף אדם חוץ ממני!" השיב הכהן, "בא עני ובידו תורים... אמרתי לו שהמלך קבע שאיש לא יקריב היום, אבל הוא התחנן שזה עיקר חייו! מה יכולתי לעשות? האם היה עלי לדחות את העני המסכן?" אגריפס התבונן, והסכים לכהן גדול "יפה עשית!". בשמים נמדדת איכות, העמקה, ולא כמות.

חז"ל לימדו 'אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים'. דרש רבינו הק' מקוצק 'הכוונה שאף המרבה יכוון את ליבו! העניים בוודאי מכוונים ליבם, מקריבים לב ונפש! אחינו העמלים להתקרב לחיי תורה, כמה קשה להם! מתמודדים עם קשיים ואתגרים, ודרכם רצופת כוונה. 'המרבה', המקיים הוותיק, שיכוון ויחשוב אף הוא!

לקראת ימי הפסח נקרא השבוע את קריאת הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם... באיזה מצב היינו במצרים? עָרֹם וְעֲרִיָה! ערומים מן המצוות. קיבלנו שתי מצוות, דם פסח ודם מילה, וזה מכריז בְּדַמְיֶךָ חַיִּי! עם ישראל מתחדש בכל דור ודור. גם בימינו נאמין כי ה' פוסח ומדלג על הפתח, הפתח החיצוני, הוא תר אחר פתח הלב, פתחו לי פתח כפתחו של מחט...

ברור כי מצוי שוני בין תפיסותיו וערכיו של 'המתקרב' לבין היר"ש מנעוריו. בעל התשובה זקוק להכוונה אוהבת של חכם וצדיק, שְׁיִלְמְדוּ לעשות מעשים נכונים - בצורה נכונה. מחנכים ומחנכות שנבחרו ע"י ההשגחה העליונה לצאת מהעיר, לצאת מהמקום הטבעי, לעסוק בהשבת לב בנים על אבותם - אבינו שבשמים, משימתם חשובה, וזכותם גבוהה עד שמי רום, הללו שושבינים קדושים! ואי'

בזוה"ק (תרומה) "ואילו היו יודעים בני אדם כמה תועלת וזכות זוכים אלו המזכים ומקרבים רחוקים, היו רודפים אחרי הרחוקים לזכות אותם, כמי שרודף אחרי חייו..."

בימי ניסן נצא לראות בריות טובות ואילנות טובות. לבני אדם, כמו אילנות, יש תקופת 'שלכת', ובפריחה נברך לה!

*

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי ופירש"י וליל משוררים על הגש"פ

שאלות בפרשת ויקרא

- א. איזו לשון המוזכרת ברש"י בפרשתנו לגבי הקרבנות, נאמרת בשו"ע או"ח תרצ"ה לגבי סעודת פורים?
- ב. היכן מצאנו לשון חוזק? לשון שבירה וטחינה? ולשון שינוי?
- ג. אלו קרבנות ציבור מפורשים בפרשה? והיכן מצאנו לשון זכרון? ולשון יועץ?
- ד. היכן נלמדת מעלה כלל ישראל מן העונש שנענשו?
- ה. איזה מצב גורם להסתלקות הקדושה? והיכן מצאנו אדם שחטא מחמת אחרים?

חדוותא דאפטרותא ויקרא-החדש (יחזקאל)

- ו. איזו הלכה מהלכות ביהכנ"ס נלמדת מההפטרה?
- ז. אלו קרבנות מוזכרין הן בפרשה והן בהפטרה?
- *

תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת.

7628366@okmail.co.il

*

תשובות ל'חדוותא' ויקהל

- א. איזה דבר בפרשתנו נקרא בלשון זכר ובלשון נקבה כאחד?
(לה, יז) אַתְּ קִלְעֵי הַחֶצֶר אֶת עַמְדָּיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ וְאֶת מִסַּךְ שַׁעַר הַחֶצֶר: ופירש"י את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה:
- ב. היכן מצאנו "על" שביאורו "בסמוך"?

(לה, כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים וכו', ופירש"י על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם

ג. היכן הוזכר לשון "פרוץ"?

(לה, יג) אֶת הַשְּׁלֶחַן וְאֶת בְּדִיו וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים ופירש"י לחם הפנים. כבר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה.

והיכן הוזכרו עננים? (2, עי' בעה"ט וכלי יקר)

נאמר (לה, כז) וְהִנְשָׂאם הִבִּיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמַּלְאִים לְאֶפֻּד וְלַחֶשֶׁן: וביארו חז"ל (יומא עה.) "והנשיאים הביאו את אבני השהם תנא נשיאים ממש וכן הוא אומר (משלי כה, יד) נשיאים ורוח וגשם אין" ופירש"י שם "נשיאים ממש. עננים היו¹⁰"

ועה"פ (לו, ו) וַיִּפְּלֵא הָעָם מִהָבִיא: כתב בבעל הטורים ויכלא. ב' הכא ואידך ויכלא הגשם זהו שדרשו שהיו יורדים להם אבנים טובות ומרגליות עם המן והביאום לנדכת המשכן ויכלא הגשם פי' העננים שמביאים הגשם משכלו מלהביא האבנים הטובות אז כלו העם מלהביא¹⁰:

ד. אלו תכונות נאמרו בפרשה השייכות ל"לב" (3)?

1. נדיבות לב, שנא' (לה, ה) קָחוּ מֵאֲתַכֶּם תְּרוּמָה לַד' כָּל נָדִיב לְבוּ וכו' ופירש"י על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב.

2. חכמת לב, שנא' (לה, י) וְכָל חֶכֶם לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ד': וכן (לה, כה) וְכָל אִשָּׁה חֲכָמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טוֹו וַיָּבִיאוּ מִטּוֹה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאֲרָגְמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ:

¹⁰ וביאר בכלי יקר (לה, כז) ונ"ל ע"ד ארז"ל (תענית ה:): אין הגשמים נעצרים כי אם על פוסקי צדקה ברבים ואין נותנים שנאמר נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר, וא"כ במקום שאין נותנים הנדבה אין הנשיאים (היינו העננים) מורידין כלום, אבל כאן שכל אחד נתן נדבתו, ע"כ נאמר והנשיאים הביאו וגו' כי הנשיאים נתנו גשמים בעתם והיתה הברכה משתלחת בכל מעשה ידיהם עד שהיו קונים אבני שהם וכל אבן יקר ע"י רוב עושר שהשפיעו להם הנשיאים. או שהיו הנשיאים שואבים המים מן קרקעית הים מקום שאבני שהם מצויין שם.
¹¹ ותחילת דברי הגמ' שם "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר מאי בבקר א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מדבר שירד להם בבקר בבקר מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן"
ונראה שכוונת ב' חלקי הגמ' אחד, שהיו עננים שמהן היה יורד המן וגם אבנים טובות, וא"כ יש כאן דבר חידוש, שירודת המן היתה ע"י עננים.

3. נשיאות לב, שנא' (לה, כא) וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשְׂאוֹ לְבוֹ, וּכְנַ (לה, כו) וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשְׂא לְבָן^ס אֶתְנָה בְּחֻמָּה טוֹו אֶת הָעֵזִים: ופירש"י טוֹו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טוויין אותם (שבת צט.):

והיכן הוזכרה "רוח" (4 בפרשה וברש"י)?

1. (לה, יח) אֶת יְתֹדֶת הַמֶּשְׁכָּן וְאֶת יְתֹדֶת הַחֹצֵר וְאֶת מִיתְרֵיהֶם: ופירש"י יתדות לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ, שלא ינועו ברוח:
2. (לה, כא) וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ וכו'.
3. (לה, לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה:
4. (לא, ז) נְבוּב לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: ופירש"י נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

ה. היכן מצאנו שיש צורך להתנדב דווקא נתינה מועטת? (שפתי חכמים, ספורנו)
שנא' (לה, כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים ופירש"י על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. וביאר בשפתי חכמים "דק"ל דאין מקבלין צדקה מן הנשים אלא דבר מועט לפיכך אמר שבאו האנשים עם הנשים":

*

תשובות ל'חדוותא' פקודי

1. איזה שם של אדם נדרש בנוטריקון?

שמו של בצלאל, שנא' (לח, כב) וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ד' אֶת מֹשֶׁה: ופירש"י אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, בצל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

^ס וכן מצאנו (בראשית כט, א) וישא יעקב רגליו. משנתבשר בשורה טובה, שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפורש בבראשית רבה (ע, ח.):

ז. היכן הוזכרו המסעות (3, ופירש"י)?

1. (לח, כא) עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ופירש"י פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללוים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור בפרשת נשא (במדבר ד.): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו: והיינו עבודת הלוויים בשעת המסעות.

2. (לט, א) וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ וכו' ופירש"י שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה, שבבגדי כהונה היה שש, אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה בהם שש:

3. (מ, לו-לח) וּבִהְעֵלוֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְסַעֵיהֶם: וְאִם לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד יוֹם הָעֵלְתוֹ: כִּי עֵנָן ד' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תִּהְיֶה לְלִילָה בּוֹ לְעֵינַי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְסַעֵיהֶם: ופירש"י בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וילך למסעיו (בראשית יג, ג.), וכן אלה מסעי (במדבר לג, א.), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

ח. כיצד נטל משה חלק בעשיית המשכן?

(לט, לג) וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וכו' ופירש"י שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בדרך, נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

ט. היכן הוזכר לשון "צד"?

(מ, כב) וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלֶחַן בְּאֵהָל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צַפֵּנָה מִחוּץ לַפְּרֹכֶת: ופירש"י על ירך המשכן צפונה. בחצי הצפוני של רוחב הבית (יומא לג): ירך. כתרומו צדא, כירך הזה שהוא בצדו של אדם^ט:

וכן (מ, כד) וַיִּשֶׂם אֶת הַמִּנְרָה בְּאֵהָל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחַן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֶגְבָּה:

היכן מצאנו לשון "הגנה"?

(מ, ג) וַשְּׂמַתָּ שֵׁם אֶת אַרְוֹן הָעֵדוּת וְסִכַּתָּ עַל הָאָרֶץ אֶת הַפְּרֹכֶת: ופירש"י וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחיצה היתה^י:

היכן הוזכרה "תפארת"?

(לט, כח) וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֵת פְּאָרֵי הַמְּגַבְעֹת שֵׁשׁ וְאֵת מְכַנְסֵי הַבַּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר: ופירש"י ואת פארי המגבעות. תפארת^{יא} המגבעות, המגבעות המפוארות.

י. היכן הוזכר החורבן?

(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וכו' ופירש"י המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל^{יב}:

תשובות חדוותא דאפטרותא ויקה"פ-פרה (יחזקאל לו, טז)

^ט אבל לעיל נא' (כו, כב) וְלִירְפָתֵי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ קְרָשִׁים: ופירש"י ולירכתי. לשון סוף, כתרומו ולסיפי. ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחורים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: ושמה יש לחלק בין ירך (אחד) לירכתיים (ששניהם יחד אינם יכולים להקרא "צד" כי הם שני צדדים מנוגדים), או שנאמר שאם נתבונן באדם בעמדו זקוף הירכיים בצדדים, אך אם נתבונן מצד החשיבות ושהראש הוא תחילתו, הירכתיים הם סופו (ושמה שניהם נכונים)

^י ומטעם זה הייתה הפרוכת הדבר היחיד מקרשי ויריעות המשכן ששימש במסעות, כי אין עניינה מתקוני הבית אלא הגנה וכיסוי הארון

^{יא} והנה הלשון פאר עולה על דבר הנחשב על הראש כמבואר ביחזקאל (כד, יז) פְּאָרְךָ חֲבוּשׁ עֲלֶיךָ וביארו חז"ל (ברכות טז): שהוא התפילין, והתפילין ג"כ נקראים בברכת השחר "עוטר ישראל בתפארה", וכן הרבה. והנה לעיל בפרשת תצוה נא' (כח, ב) וַעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת: וכאן בפרשת עשיית הבגדים לא נזכרה התפארת אלא כאן במגבעות, ונראה מכך שהתפארת היא המצנפת או המגבעות.

וכן פי' הרמב"ן (לעיל שם) לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. שיהיה נכבד ומפואר במלבושים נכבדים ומפוארים, כמו שאמר הכתוב כחתן יכהן פאר (ישעיה סא י), כי אלה הבגדים לבושי מלכות הן, כדמותן ילבשו המלכים בזמן התורה, כמו שמצינו בכתנת ועשה לו כתנת פסים (בראשית לו ג), שפירושו מרוקמת כדמות פסים וכו' והמצנפת ידועה גם היום למלכים ולשרים הגדולים, ולכן אמר הכתוב בנפול המלכות הסר המצנפת והרם העטרה (יחזקאל כא לא), וכן כתוב ועניף מלוכה (ישעיה סב, ג), וכך יקראם הכתוב פארי המגבעות (להלן לט, כח), וכתוב פארי פשתים יהיו על ראשם (יחזקאל מד יח), שהם פאר ושבח למכתירים בהם.

ובתרגום הלשון "תפארת" וכן "פארי המגבעות" מתורגם "שבח", והיינו שהתפארת היא השבח הנראה לעין כל וכאמור בתפילין (דברים כח, י) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עֲלֶיךָ וּגו'. ואמרו חז"ל (ברכות ו.) "ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש".

^{יב} ויש להתבונן מדוע נזכר דבר זה בשעת המנין והפקידה של נדבת המשכן. ואפשר שהוא מחמת שהמשכן נתנדב ע"י הכלל, ולפיכך נלקח כמשכון מידם.

יא. היכן הוזכרה בושה?

(לא) וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם בפניכם על עונתיכם ועל תועבותיכם: ופירש"י ונקוטותם בפניכם. דמוניי"ר בלע"ז תמקו בעצמיכם^ע בבשתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה: והמשך הדברים (לב) לא למענכם אני עשה נאם אדני ד' יודע לכם בושו והפלמו מדרכיכם בית ישראל:

יב. היכן יש תוכחה שמוסרת בתוכה אהבה?

(יז) בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני: ופירש"י כטומאת הנדה. המשילה הכתוב לנדה שבעלה מצפה מתי תטהר ותאב לשוב אליה:

הוספה לתשובה ט' בהערה: כליל תפארת בראשו נתת

הנה בתפילת שחרית של שבת אנו אומרים "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו כליל תפארת בראשו נתת... וכתוב בהם שמירת שבת... ולא נתתו... לגויי הארצות, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי אלילים" וכו'. ונבאר עניין זה, (ונקדים ונאמר שאיננו ראויים להכנס לחכמת האמת, רק הנראה כפי ערכינו מקופיא כתבנו).

הנה נתבאר בחז"ל שאלו הן קרני ההוד, ואלו הן הכתרים שקיבלו ישראל בסיני, וזכה בהם משה כמבואר בחז"ל (שבת פח). א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה ומשה יקח את האהל. אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזיר לנו שנאמר (ישעיה לה, י) ופדויי ה' ישובו ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם.

והנה הכתרים הללו נקראים עטרת תפארת^ע, כמבואר במדרש (שמות רבה פרשה מה אות ב) ויתנצלו בני ישראל את עדים (שמות לג, ו), רבי חנין דצפורין אמר עטרה שנתן בראשם, שנאמר (יחזקאל טז, יב): ועטרת תפארת בראשך. ובברכת

^ע ובמקום אחר ביאר רש"י באופ"א (יחזקאל כ, מג) שפי' ונקוטותם. לשון קטטה לשון אחר כתרנו ותידנקון וכן תרגם יונתן הנאנחים דמוניי"ר בלע"ז:

^ע וכעין מה שנקראים התפילין בברכות השחר "עוטר ישראל בתפארה"

הלבנה אנו אומרים ג"כ "וּלְלַבְנָה אָמַר שְׁתַּחֲדֵשׁ עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת לְעִמּוּסֵי בְטָן שָׁהִם
עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ", ונראה הביאור שלעתיד לבוא כאשר אור הלבנה ישוב
להיות כאור החמה שהוא סימן לישראל שיחזרו להיות כבראשונה קודם החטא,
אז יחזרו העטרות לכלל ישראל.

והנה מצאנו שתפילין נקראין פאר (יחזקאל כד, יז) פְּאֵרְךָ חֲבוּשׁ עֲלֶיךָ, וביארו חז"ל
(ברכות טז:) שהן התפילין, ועוד אמרו חז"ל (ברכות ו.) "א"ל רב נחמן בר יצחק לרב
חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו, א"ל (דברי הימים-א יז, כא)
ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וכו', אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר
(דברים ו, ד) שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת
בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"

ונמצא שהתפילין הם אות ליחידות הבורא ויחידות כלל ישראל עם הבורא.
וכמו"כ השבת היא ג"כ אות לכך, כמבואר בהמשך התפילה שם "ולא נתתו ולא
הנחתו לעובדי פסילים וכו'", וכמבואר בחז"ל (סנהדרין נח:): שגוי ששבת חייב
מיתה.

ואפשר שעומק היחידות בין כלל ישראל לד' מונח בעטרות שקבלו ישראל בחורב,
שאז פסקה זוהמתן של כלל ישראל כמבואר בחז"ל (שבת קמו.) והיו כמלאכים
וכאדה"ר קודם החטא.

וא"כ נוכל לבאר לשון חז"ל בתפילה, ישמח משה במתנת חלקו היינו השבת,
שהיא אות בין ד' לישראל, כליל תפארת בראשו נתת אלו העטרות, וכתוב בהן
שמירת שבת וכו' ולא נתתו לגויי הארצות, חוזר על שבת שהיא ג"כ אות בין
ישראל להקב"ה. (וע"ע אור החיים דברים לג, ג בביאור תפילה זו)

מאל"ף ועד תי"ו – חידות על הפרשה עם פירוש רש"י / הרב מתתיהו הלברשט

חידות באותיות לפרשת השבוע

אות א'

יורדת מן השמים ואעפ"כ מצוה להביא מן ההדיוט.

כונה בשחיטת העולה.

כינוי לקומץ המנחה.

בגללה נחלקו פרשיות עז וכבש.

חטאו של כהן גדול.

מקום הזאת דם פרי חטאת.

בהמת כפרת נהנה מן ההקדש.

*

אות ב'

הלכה לעיכובא הנלמדת מ'הכהן' 'הכהנים'.

אין שם לא סמיכה ולא צפון.

*

אות ג'

שלא יצאו מן המערכה.

תורים ולא בני יונה.

לשון שבירה וטחינה.

*

אות ד'

הקרן מקום הגשת המנחה.

מתיקת פרי.

*

אות ה'

במקום אהל מועד בבית המקדש.
מילה שנאמרה בחטאת כהן משיח ולא בפר של ציבור

*

אות ו'

להוציא נוגח שהמית.
מוסיף על ענין ראשון למרות ההפסק.

*

אות ז'

משותף ליציקת שמן המנחה ובלילתו ושחיטת העולה.
כלל בחיוב חטאת.
משוטף לחטאות כהן משיח ונשיא.

*

אות ח'

סתם מנחות באות ממנה.
קרבן היחיד שמתן דמו באצבע.
איסור חלב ודם.
תוספת תשלום לאשם מעילה וגולות.

*

אות ט'

שני מקומות שפיכה מחוץ לעיר.
מחיובי קרבן עולה ויורד .

*

אות י'

מקור לדין עולת ראובן שהתערב בעולת שמעון.

*

אותיות י' כ'

חטאת מיוחדת המרומזת בפסוק 'כל חלב פר החטאת'.

*

אות כ'

יקריב אותו (בעל כרחו) לרצונו - הא כיצד?

תבואה רכה.

שרפתם נותן ריח רע ולשמים ריח ניחוח.

שבועה שאינה בקרבן עולה ויורד.

דינו של מנחת חוטא של כהן.

*

אות ל'

תנאי לסמיכה על קרבן.

נותנה על מקצת המנחה.

שיעור השמן לקרבן מנחה.

לשון מאכל.

תנאי בכשרות כל החטאות.

*

אותיות ל' מ'

ממתי חלקו של הכהן ברשותו.

*

אות מ'

למעט רובע, נרבע, נעבד, מוקצה, טריפה (4).

למעט זקן, חולה ומזוהם.

פסול הנלמד מ'מן' העוף.

נוסף לסלתה שמנה ולבנתה של המנחה.

סוגי מנחות (3).

יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד.

לשון שינוי.

*

אותיות מ' נ'

אשמות שאינם צריכים בערכך שני שקלים.

*

אות נ'

ריח ניחוח.

נאמר במיוחד בקרבן מנחה של העני.

לא יעשה לפני הסרת החלב.

מלך.

*

אות ס'

דם הניתן בארבע רוחות המזבח.

סתם מנחה.

ואם כל עדת ישראל ישגו.

הבדלה הנאמרת במליקת חטאת או עולה.

*

אות ע'

קרבן ע' מרצה על ע'.

לפני ה'.

מספר יחידות בקרבן מנחה חלות או ריקי מצות.

כולן לשון תוספת.

*

אות פ'

פעולה הנעשה בכל המנחות האפויות פ' אותה פ'.

חטאת הבא על ידי שגגת הוראה.

מקום מתן דם באהל מועד פ'פ'.

*

אות צ'

ירך המזבח, ואיזה כיון.

שחיטת חטאת.

*

אותיות ק' צ'

תיאור מליקה בעצמו של כהן - ק' בצ' .

*

אות ק'

לכל דיבור ולכל אמירה בתורה ק'ק'.

מהו עולת ציבור נדבה? ואיפה נלמד ק'ק'.

בני יונה ולא תורים.

אבר עולת העוף שאינו קרב במזבח.

2 עבודות שמהם ואילך מצותן בכהונה (עולה ומנחה).

דין אכילת המנחה ק'ק'.

אינם בכלל אשם מעילה ק'ק'.

*

אותיות ק' ר'

יוצאי מן הכלל של איסור שאור ודבש.

*

אות ר'

אינה בכלל הנתחים.

קרן (בגזל).

*

אות ש'

כשרה בזר.

חלוקת העוף בידו.

מאז קיים הבטחת ברית מלח וניסוך המים.

סוג קרבן שאין לו דין זכר או נקבה.

מספר מתנות דם בעולה ושלמים ש'ש'...

שנות פר בן בקר.

ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העולה.

מספר הזאות על פני הפרכת. מחיובי קרבן עולה ויורד.

חסר במנחת חוטא בדלי דלות.

ממנה רואים שכר מצוה אפילו בלי ידיעה.

*

אות ש'

אסור להקריב על המזבח.

מיוחד בחובת מנחת ביכורים.

מין לחטאת פנימי חוץ מפר.

או עשק את עמיתו ש'ש'.

*

אות ת'

פסול גם בתורים וגם בבני יונה.

לתגובות ופתרונות: r29.4.4865@gmail.com

*

תשובות:

אש אֶשָּׁה. אזכרה. אֶלֶּיהָ. אשמת העם. אהל מועד. איל.
בגדים. במה.

גזירין. גדולים. גֶּרֶס.

דרומית מזרחית. דבש.

היכל. הַקֹּדֶשׁ.

ומן הצאן. ואם מן הצאן וי"ו מוסיף על עניו ראשון.

זר. זדונו כרת. זכר.

חיטים. חטאת. חקת עולם. חומש.

טהור, טמא. טומאת מקדש וקדשיו.

יקריב יקריב.

יום כיפור.

כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. כרמל. כנפיים. כפירת ממון. כליל תהיה לא תאכל.

לפני ה'. לבונה. לוג. לחם. לשמו/ לשמה.

לאחר מתנות האישים.

מן הבהמה, מן הבקר ומן הצאן, מן הבקר. מן הצאן מן הכבשים ומן העזים. מחוסר

אבר. מלח. מאפה תנור, מחבת, מרחשת. מערבי. מעילה.

מצורע נזיר.

נחת רוח שאמרתי ונעשה רצוני. נפש. ניתוח. נשיא.

סביב. סלת. סנהדרין. סימנים.

עולה, עשה. עזרה. עשר. על הכבד על הכליות וכו'.

פתות אותה פתים. פר. פני פרכת הקדש.

צד צפון. צפון.

קוצץ בציפורנו.

קדמה קריאה. קיץ המזבח, קרבנכם. קטנים. קורקבן. קבלה, קמיצה. קדש קדשים.

קדשים קלים.

קרבן ראשית.

ראש. ראש הממון.

שחיטה. שיסוע. ששת ימי בראשית. שלמים. שנים שהם ארבע. שלש. שיריים. שבע.

שבועת ביטוי. שמן. שכחה.

שאור. שעורים. שעירי ע"ז. שכר שכיר.

תחילת הציהוב.

המדור לע"נ האשה הכשרה בריינלא ברטה בת החבר ר' דוד הלוי ע"ה נלב"ע ביום ט"ז

אדר תשע"ז

סיפור

סיפור / מארכיונו של הרב חנוך חיים ויינשטוק

המציאות גוברת על הדמיון

"מר אלכסנדר גורביץ', אני מצטער לומר לך שבשל הפיחות בשקל יהיה עליך להוסיף עוד ארבעים אלף שקלים". אלכסנדר, כירופרקט במקצועו, לא היה עשיר גדול. הוא חסך במשך כמה שנים עד שהצליח להגשים את חלומות, רכישת דירה גדולה אי-שם במרכז ירושלים. אבל עם תוספת הסכום הפתאומית הוא בכלל לא ידע האם הוא יצליח לעמוד בכך.

הוא עשה את דרכו דרך הרחובות הצרים של שכונת גאולה, הולך לבית הכנסת לתפילת מנחה וערבית. הוא עבר ליד הסופרמרקט של סטפנסקי והמחשבות החלו לרוץ במוחו...

הוא נזכר ברגעים הראשונים בהם הוא הגיע לאדמת ארץ ישראל, נשוי ואב לילדים אך ללא עבודה. לאחר שהות קצרה במרכז הקליטה הוא התבקש לעבוד כמטפל אצל קשיש בשם שמעון סטפנסקי. הוא הופתע לגלות שהזקן – שבקושי יכל ללכת – היה למעשה בעל של בית עסק רווחי במיוחד. כעת, כשהוא סובל מאלצהיימר, קשה היה לדמיין שהוא אי פעם עמד ופיתח עסק מוצלח.

הילדים של שמעון שמחו מאוד כשאלכסנדר הפך להיות המטפל של אבא שלהם. שמעון שמח קצת פחות. "אתה רוצה להרוג אותי" הוא היה אומר. "שלחו אותך אליי כדי לחסל אותי".

היו רגעים בהם שמעון היה צלול. רגעים נדירים למדי. באותם פעמים אלכסנדר היה מוביל אותו אל הספסל בגן השכונתי ומשוחח עמו על דא ועל הא. אבל בדרך-כלל, שמעון היה שותק, כאילו חושב על דברים עמוקים במיוחד. אלכסנדר היה מבשל, מבצע קניות, מטפל ומשכיב אותו לישון.

כשהוא נכנס לבית הכנסת, מחשבותיו של אלכסנדר לקחו אותו כמה שנים אחורה, אל הפעם הראשונה בחייו בה הוא נכנס לבית הכנסת, כשהוא דוחף את

כסא הגלגלים של שמעון. הוא התבייש בחולצה הצבעונית שלו מול כל המתפללים שהיו לבושים בשחור ולבן, ופשוט רצה לא לבלוט.

אחד מהמתפללים, יהודי מבוגר עם עיניים מחייכות, ניגש אליו. "למה אתה לא מגיע להתפלל?" הוא שאל. הנימה הידידותית בה נשאלה השאלה נגעה לליבו של אלכסנדר. כאילו היה זה חבר קרוב שמתפלא מדוע הוא לא זכה לביקור לעתים יותר תכופות. עבור אותו מתפלל, הוא לא היה "המטפל הרוסי", הוא היה חלק, שייך.

"אני לא יודע איך מתפללים" הוא השיב.

עיניו המחייכות של המתפלל הרצינו מעט. "זה בסדר גמור, אנחנו נלמד אותך". וכך החל המסע של אלכסנדר ליהדות. מסע במהלכו גילה יהלומים יפהפיים, אבל לא אלו שמסתתרים במכרות באפריקה אלא אלו שהסתתרו בתוך ליבו. צמאונו ליהדות לא ידע גבולות והוא הקדיש עשרות שעות ללימוד התורה. המסע המשיך גם כשאלכסנדר עשה הסבת מקצוע והחל ללמוד ולעבוד ככירופרקט, עבור מתפללי בית הכנסת הוא נשאר בדיוק אותו דבר: חלק מהמשפחה.

התפילה החלה. קרני שמש של שקיעה חדרו מבעד לחלונות ונחו על פני המתפללים. אלכסנדר שוב נזכר בשמעון סטפנסקי.

זה היה בדיוק בשעות הערב, כשהשמש שקעה ברקע. אלכסנדר חזר מקניות ונכנס אל המטבח. שמעון יצא לעברו עם סכין מטבח, מכוונת לעברו. "הגעת לכאן כי אתה רוצה להרוג אותי" הוא אמר.

"שמעון, הגעתי לכאן כי אני רוצה לעזור לך" אמר אלכסנדר ברכות. "אתה רוצה שאעזוב?". שמעון שתק.

"אוקיי. אני אלך".

שמעון שמט את הסכין שנפלה על השולחן. הוא החל לבכות.

"מי אתה?" הוא שאל כשהוא מחה את דמעותיו.

"אני אלכסנדר. המטפל שלך. תוכל בבקשה לנסות לזכור אותי?"

"אל תנסה לגרום לי להאמין בשקרים האלה".

אלכסנדר נאנח. הוא הוביל בעדינות את שמעון אל הספה, הגיש לו ארוחת ערב והשכיב אותו לישון.

אלצהיימר. נדל"ן. משכנתא. בית כנסת. הכול התערבב לו בראש. "אתה צריך להודות לבורא העולם על מה שיש לך" הוא הזכיר לעצמו, שב אל הסידור ומלטף את דפיו.

התפילה נגמרה, אבל אלכסנדר נשאר בבית הכנסת כמה רגעים נוספים. "אבי שבשמיים" הוא לחש, "אני רוצה לקנות את הדירה שיהיה לנו מקום נוח לגדל בו את ילדינו. אם זהו רצונך, אנא תעזור לי לעשות זאת".

כשהוא סיים להתפלל, תחושה של שלוה פשטה עליו והוא חזר הביתה. בסלון כבר נפרסו המיטות לילדים, כמו בכל ערב. הילדים היו בפיג'מות וריח של ארוחת ערב טעימה עמד באוויר. רעייתו, הלנה, עמדה במטבח הקטנטן ונעצה בו מבט מוזר.

"לא אמרת לי שדיברת איתם" היא אמרה.

"דיברתי עם מי?"

הלנה ניגבה את הידיים והסירה את הסינור. אלכסנדר הבין שמשהו קרה, והוא עקב אחריה בעיניו. היא ניגשה אל הכוננית והוציאה משם מעטפה קטנה.

"אולי זו הלוואה?" היא שאלה בקול מעורב בסקרנות וקצת כעס.

אלכסנדר הסתכל על שם השולח. "משפחת סטפנסקי" היה כתוב שם. "זה הגיע

לכאן עם שליח לפני חצי שעה" היא אמרה. "אתה כן דיברת איתם, נכון?"

בתוך המעטפה היה מונח צ'ק לפקודת אלכסנדר גורביץ'. הסכום היה ארבעים

אלף שקלים. "לא דיברתי איתם כבר כמה שנים, מאז ששמעון נפטר" הוא השיב.

"הלוואה?" חזר בנו של שמעון סטפנסקי על המילה, כשאלכסנדר התקשר אליו

כדי לברר מה בדיוק קרה כאן. "לא, זו לא הלוואה. סוף-סוף עורך הדין שלנו סיים

לעסוק בצוואה של אבי זכרונו לברכה. היה כתוב שם שהוא מבקש לתת לך

ארבעים אלף שקלים". (הסיפור אמיתי, אך שמות האנשים שונו כדי להגן על

פרטיותם)

לא חת – פרקי גבורה יהודית ממסכת חייו של הגר"פ שרייבר זצ"ל / הרב חנוך חיים ויינשטוק

**פרק כ"ה – קשר שמנע אסון כבד מאד [פרק עשירי וסיום
חלק א' מפרשת ההעברה לשמד של ילדי טהראן]**

אחד ומיוחד הוא פינייה'לה נער צעיר בן 12 בכל תחום כמבוגר ממש ומעבר לזה,
פרק זה יציין את מידת האחריות שלו על אחיו צבי הקטן שהוכיחה את עצמה
פעם שניה כשהוא מחלץ אותו שוב ממלתעות המיסיון ברגע האחרון ממש.

מחנה טהראן כפי שסופר בתחילתו, מחולק היה לפי שכבות גיל, כל קבוצה
שוכנה באהלים שיועדו לבני גיל זהה, כדי שלא יהיה קשר רב בין הגילאים
הגדולים עם הקטנים (כך יקל להם להשתלט על הקטנים שיהיו חסרי הגנה) בזה
נוצר סוג של מחיצה בין שכבות הגיל, כל שכבה היה לה את הקשר רק בינם לבין
עצמם, מלבד אחים שהיה להם איזשהו קשר.

פינייה'לה שוכן בקבוצת האהלים שנעה בין גילאי 11 עד 13 שנים, צבי לעומתו
בשל גילו הפעוט פחות מ- 3 שנים השתייך לבית הפעוטות של המחנה שהיה
מרוחק מאהלי הילדים וממוקם במבנה אבן בצד השני של המחנה. אך עם זאת,
המרחק והבידול לא מנע את הקשר שהיה לשני האחים לבית שרייבר, פינייה'לה
היה הולך לראות מה עושה אחיו הקטן כל אימת שהתאפשר לו, הוא לא שכח
לרגע את תפקידו האחראי עליו כאח בוגר ומחנך, אם הדבר היה בידו היה שומר
עליו מכל משמר, אלא שמדריכי המחנה מנעו ממנו את הקשר ההדוק, הם לא רצו
שתהיה לו השפעה גדולה מידי עליו, הם ידעו והכירו את הנער הקשה שפשוט לא
סופר אותם ולכן לא רצו שיתמיד בהשפעתו עליו.

אבל עם כל העוצמה שהייתה בידי המדריכים לא היו יכולים למנוע ממנו את
הקשר לחלוטין והוא נאבק על זכותו כפי שרק יכל. הוא השגיח עליו ונתן לכל מי
שהיה עליו להבין שהוא האח האחראי עליו על כל המשתמע. כך ידע צבי שיש לו
אח אחראי, הוא היה ילד מפותח בשכלו וחשוב היה לו מאד שיש לו קשר עם

אחיו הגדול, הוא היה שמח מאד עם כל ביקור, כך נצרבה בתודעתו של הפעוט, כי מלבד כל הדודים והדודות שמקיפים את המעון שלו, יש עוד איזה ילד גדול שבא אליו מדי יום ומרעיף עליו תשומת לב מרובה, הוא לא סתם איזה מישהו אלא משהו יותר מזה, כמו איזה אבא מגונן.

מודעות זו הועילה לו ברגע קריטי ביותר כפי שיסופר להלן.

בתנאים הקשים של החורף הטהרני חלה צבי לפתע במחלה קשה מאד שסיכנה חיים בימים ההם, מחלת השעלת (גרועה לא פחות מדלקת ריאות חריפה) מחלה שתוקפת את דרכי הנשימה ומכבידה על הסמפונות בשיעול קשה וטורדני, החולה נתקף בהתפרצויות שיעול כבדות חוזרות ונשנות שכמעט קורעות את הריאות. באותם ימים הייתה מחלה זו מסתיימת פעמים תכופות במוות לאחר יסורים קשים.

שיעול כבד תקף את הילד הקטן שכבר חווה במשך פחות משלש שנות חיים כל כך הרבה אירועים סוערים, נגיף השיעול תקף אותו בחוזקה והוא כמעט נחנק מרוב שיעול. בדיקה מקיפה שנערכה לו גילתה שנתקף במחלה קשה זו, הוא הועבר בדחיפות לבית החולים ששכן לא הרחק מהמקום, עתה שהה בבידוד מוחלט, מרגע זה נחסמה הגישה של פיניה'לה אליו, הוסבר לו כי מחלה זו מסוכנת לכל אדם ולכן לא תיתכן גישה אליו בזמן הטיפול.

צער ופחד תקפו את פיניה'לה על אחיו הקטן, עתה נותרה אפשרות שמירה רק מרחוק, הוא ניסה לברר מפעם לפעם על שלומו, אך התשובות שקיבל היו סתמיות על מצבו אבל לא מעבר לזה, כך לא יכול היה עתה לעקוב בתמידות אחרי צבי ולדעת כי בס"ד הוא בידיים טובות.

מלבד החשש לבריאותו ניקר בו פחד קשה על כל עתידו, כשהוא אינו בסביבתו יכולים לקרות לו דברים נוראים, החשש שלו לא היה תלוש מהאוויר, הוא זכר היטב את הסכנה הרוחנית שריחפה עליו לפני מספר חודשים בעיר טשקנט, מניין

שהפעם לא ינסו לעולל לו רעה כשהוא נמצא שוב לבד? אך מלבד לעמוד מרחוק על המשמר לא יכל לעשות מאומה.

וכפי שחשש כן היה, צבי הפעוט נתון היה באותם ימים בסכנה רוחנית גדולה, בית החולים היה מוקף בהרבה אחיות קתוליות שחלקן אף השתייך למסדר הנזירות, ביניהן מספר אחיות פולניות שלא שכחו את "חובתן הדתית" [שעמדה מעל הכל] לדאוג לרוחניות של החולים, הן ידעו שאין לצבי שום קרוב וגואל, בבית החולים לא רשמו את פיניה'לה כאחראי עליו (בלאו הכי לא היה מוגדר כאחד שיכול ליטול אחריות) וכיון שכן הוא הוגדר כפליט שואה ללא משפחה.

מידע זה לא נסתר מהאחיות שהריחו טרף קל מאד, הן ראו ילד פעוט שאינו מהול המסקנא הטבעית שבא ממשפחה שאינה יהודית או רחוקה מאד מהיהדות, היה לו גם מראה קצת פולני, אפשר היה בנקל לטעות בו שהוא אינו יהודי, זה שכבר פטפט מעט מילים באידיש לא ריגש אותן במיוחד, מבחינתן הוא אינו נחשב ליהודי, אף אם כן, הן אינן שוכחות את "חובתן הקדושה" לדאוג לכל נשמה בפרט אם היא יהודית שתגיע ל"הכרת האמת". כך לא התביישו לשוחח על כך בשפתן הפולנית במספר הסתודדויות, כי ברגע שצבי ירפא ממחלתו עליהן למסרו לרשות הכנסיה הקתולית הפולנית. על פי דרך הטבע הייתה מזימתן מתממשת, כיון שכמעט הן היו היחידות ששהו איתו במחלקה, איש מלבדן לא עמד איתו בקשר, מי ימנע מאחת מהן ברגע שישתחרר להעבירו לרשות הסטרא אחרא?

ברם משמים שמרו על צבי, כפי ששמרו עליו גם בפעמים קודמות, זכויות הוריו הצדיקים ע"ה שמסרו את חייהם לחנך את דור ההמשך להיות יהודים בתכלית השלמות עמדה להם שאותן נזירות לא הצליחו לממש את מזימתן. שליחי מעלה בדמות חיילים יהודים שהגיעו לטהראן לתקופת מה, הם שירתו במסגרת השירות הצבאי שלהם לא הרחק ממחנה טהראן, חלקם ידעו את השפה הפולנית על בוריה, כיון שהיה להם הרבה זמן חופשי היו מרבים לסייר במחנה הילדים, חלק מהם יצר קשרי ידידות עם הילדים, אחד מהם נעשה חבר טוב ביותר של הילד

יוסף גליקסברג בן ה-10 (לימים ישמש כרבה הראשי של גבעתיים) אותו חייל לא חש את הבדל השנים חוצץ ביניהם, נעימה הייתה לו השיחה עם הילד הפיקח וכך היו מדברים הרבה על כל מיני נושאים וכך התהדק הקשר ביניהם.

אותו חייל אהב לטייל בעוד מקומות, בין הביקורים שערך היה גם בבית החולים בו אושפז צבי, לפתע קלטו אוזניו של החייל דיבורים מהוסים בשפה הפולנית. התפלא אותו חייל סקרן לדעת כי בטהראן מצויים דוברי שפתו, זה הביא אותו לתור אחרי הקולות והנה הוא רואה קבוצת אחיות פולניות משוחחות ביניהן בהתרגשות.

תהה החייל על מה משוחחות הנזירות ביניהן והנה קולטות אוזניו את תוכן שיחתן, לתדהמתו הרבה נודע לו כי נושא שיחתן, ילד שמחלים כבר ממחלת השעלת, הוא עומד להשתחרר מהמקום ממש בקרוב, לכן עליהן להזדרז למסור אותו לרשות הכנסייה הקתולית לפני שאיש מהמחנה יבוא לדרוש את הילד ואולי כדאי אף היום. לבו נרעד בקרבו לשמע הדברים, רגש אחריותו כיהודי אותת לו כי מדובר בילד קט יהודי שעומדים להעבירו לשמד רח"ל, אחרת מה הן כל כך להוטות להעבירו לרשות הכנסייה אפילו היום?

מצפוננו היהודי התעורר בקרבו, הוא הבין שלא לחינם זימנו אותו בדיוק ברגע זה לשמוע את השיחה שהתגלגלה בשפה הפולנית, נדיר שבדיוק בפרס יופיע אדם ששולט בשפה הפולנית ויקלוט את השיחה הסודית ברגע הנכון, עתה עליו לעשות מעשה, שכלו אמר לו שאם יגש אל האחיות ויעשה סקנדל רק יזיק לעניין, הן תדאגנה לטשטש את הכל וברגע המתאים הן תממשנה את זממן, עליו אם כך לפעול בערמה. מוחו הגה רעיון, הוא יגש אל יוסף גליקסברג שמסתובב במחנה, סביר להניח שהוא יודע על ילד יהודי שמאושפז בבית החולים, הוא ימסור לו את המידע והוא כבר ידאג להעביר את זה למנהלי המחנה שיעשה את כל מה שיכולים לשחרר את הילד מידי הסטרא אחרא.

האחיות שלא הבחינו בחייל שצותת לכל שיחתן לא ידעו שאי מי מקשיב לשיחתן ויודע על מזימתן ולכן לא עשו כל מאמץ להסתיר את הילד (כפי שהיה בטשקנט). אותו חייל עזב את המקום במהירות והלך לחפש את יוסף גליקסברג, לאחר שמצא אותו סיפר לו על הילד שמאושפז בבית החולים נראה לו שהוא ילד יהודי ועתה מרחפת עליו סכנה רוחנית אם לא ימהרו הוא יועבר לרשות הכנסייה עוד היום, הוא לא ידע למסור לו את שמו אבל ידע שהן דיברו על ילד שהגיע ממחנה הילדים ושכוונתן להעבירו לרשות הכנסייה הקתולית רח"ל. יוסף למרות גילו הצעיר גילה אחריות הוא מיהר לבית החולים והחל לחפש במחלקות הילדים לאחר חיפוש ממושך מצא באחד החדרים ילד בן 3 שנים יושב במיטתו נטול דאגות, הוא ניגש אליו ושוחח איתו באידיש: אינגאלע וויא הייסטי? (ילד איך קוראים לך) הילד ענה לו "מיין נאמען איז שרייבר" (שמי שרייבר).

ברגע שיוסף גליקסברג שמע שקוראים לילד בשם שרייבר נזכר בחבירו הטוב פיניה'לה שהוא כמו "הרבה של המחנה" הוא שמע לא אחת מאותו צדיק שיש לו אח קטן שנמצא בקצה המחנה ושהוא משתדל תמיד לדאוג לו. אולי זה האח של אותו פיניה'לה? הרי אין הרבה ילדים במחנה, כמה שרייבר'ס יש במחנה קשה לו להאמין שמדובר בילד אחר.

הוא שאל את הילד: אולי יש לך אח שקוראים לו פיניה'לה?

"טאקע אזוי" (אכן כן) ענה הילד בשמחה, נזכר באחיו פיניה'לה שכבר זמן רב לא ראה אותו, ניצוץ שמחה נדלק בעיניו הוא כל כך מתגעגע לאחיו שכבר זמן רב לא ראה אותו.

ברגע זה מיהר יוסף לפיניה'לה טרוף נשימה. הוא סיפר לו על המזימה שנרקמה לה מאחורי גבו. פיניה'לה נרעד, הוא רץ לחדר הילדים ונטל עמו את צבי אל אוהלו. מעשה ניסים היה כי כאלו הוכו כולם סנוורים, איש לא ראה איך פיניה'לה מהלך את מסדרונות בית החולים עם ילד לבוש בגדי בית החולים, הדרך הייתה כאילו פנויה, משמים השגיחו על שניהם (כפי שהיה גם בטשקנט), הוא יצא מבית

החולים ושב אל המחנה בלי כל טפסי שחרור, מרגע זה לא גרע ממנו עין, לכל מקום הלכו שניהם יחד, הוא לא נתן לאיש להפריד ביניהם ועד לשעת השחרור היה בקשר קרוב אליו.

***

מאבק עיקש לארגן מקום תפילה מסודר.

בסיום המערכה, ננעל אותה עם מערכה נוספת שהילדים קידשו מלחמה, כנגד ההנהלה שמנעה מאיתם כל התארגנות יהודית.

אחד הדברים המעניינים שהיו במערכה זו, נגע לנושא תפילה בציבור. למרות שמרבית הילדים נכנעו לתכתיבי אנשי הצוות ברוב נושאי הדת, אך בנקודה אחת המשיכו ללחום כמו ילדים חרדים ושלמים "להתפלל במניין" הם לא היו מוכנים להתפשר על תפילה ביחידות ואף במקומות עראי, אלא עמדו בכל תוקף על הדרישה ליחד להם מקום לתפילה. בזה רצו לשמור על זכותם להתפלל לפני בורא עולם, גם לאחר שנכשלו בעבירות חמורות לדאבון הלב, לא ראו את עצמם כמומרים חלילה וחס, אלא כאנוסים שהועברו על מצוות הדת, לכן עוד לא נכנס בליבם ארס העכנאי שמקרר כל רגש לקדושה.

אך כשדיברו עם המדריכים על כך, עמדו הללו כחומה בצורה, בטענות סרק דחו אותם, כאן לא הוציאו את הטלפיים למרות שבכל מקום הוכיחו את רשעותם הרבה ואת המרידה במלכות שמים, דווקא בנושא זה לא הקצינו לומר שחוק ולא יעבור אסור להתפלל בציבור, אלא נתפסו בקושי התקציבי שמטלה זו דורשת

"הקמת בית כנסת צורכת הון רב ולנו יש בקושי תקציב לניהול חיי היום יום אך לא מעבר לכך".

אך נציגי הילדים לא נכנעו למשמע הסירוב המטופש.

"מי מבקש להקים בית כנסת מיוחד? כל שביקשנו רק לארגן לנו תפילה בציבור באיזה מקום קיים, ניתן לארגן תפילות באחד האוהלים שפזורים בשטח" הציעו עניינית.

המדריכים מצאו פגם חמור גם בבקשה פעוטה זו, אחד הלצים שלהם מצא טיעון מוצק לדחייה: "אי אפשר לתת לכם אוהל שמיועד לשינה, זה מקום לא מכובד לתפילה" העיר בציניות האופיינית כל כך לסברס הישראליים.

אבל הילדים לא נואשים למשמע הטענות ההבליות. "לא צריכים להפקיע בשביל זה אוהל בו ישנים, גם לא צריכים שיקימו לנו אוהל מיוחד לתפילה, אפשר לנצל אוהל קיים שעומד שומם בשעות מסוימות".

הם באו אליהם עם תכניות מוכנות לכך, יש להם אפילו מקום מצוין שיוכל לשמש כמקום תפילה זמני, המתפרה מקום מצוין לכך, בשעות הבקר היא שוממת כליל, אחה"צ ובלילה ישנן שעות שאין בה איש.

"נקפיד להתפלל לא בזמני העבודה" הציעו עניינית.

כשראו המדריכים כי בטענות סרק לא יוכלו לדחותם, הוציאו את המרצע מהשק. "אין תפילה בציבור, הכריז בצורה חדה ובוטה המדריך מר בורשטיין, מי שרוצה יוכל להתפלל ביחידות בפינתו (ממש חסד של אמת). הוא הביא להם לדוגמא... את רוסייה מכורתו [ארץ הדמוקרטיה] גם שם אסור לילדים להתפלל בציבור, למה שכאן יהיה שונה?? שאל בטוב טעם.

כשראו הילדים שמהמדריכים לא ייוושעו, החליטו לאלתר בעצמם אוהל שעומד שומם, וכשמחפשים ברצינות מוצאים. למרבית הפלא מצאו איזה אוהל שעמד ריק, הם לא איבדו זמן, במאמץ קל הסבו אותו למקום תפילה זמני והחלו לארגן בו את תפילותיהם.

ברם המדריכים הרשעים לא שתקו ולא שקטו לרגע, כשגילו כי הילדים איתנים בעמדתם, החליטו להפקיע את האוהל שעד עתה עמד ללא שימוש, למטרה חשובה מאד, הם הסבו אותו כמרפאה "למריחת משחה לנגועי כינים". הם היו בטוחים שזה ירתיע את הילדים להיכנס למקום מחשש הידבקות במחלה זו, אך את הילדים זה לא הרתיע כלל וכיון שהיו שעות רבות שהאוהל עמד ריק באו לשם להתפלל תמידיים כסדרם.

לא רק הילדים הגדולים הגיעו, גם הקטנים פקדו את בית הכנסת. כמעט כולם היו יתומים עגולים שרצו להתפלל ולומר קדיש אחרי הוריהם הקדושים הי"ד, שנהרגו ונשחטו במיתות משונות. אמירת קדיש עבורם היה הדבר היחידי בו יכלו להנציח את זכרם.

כל אימת שהתקיימה תפילה בציבור, באו כולם לומר קדיש יתום. המדריך דוד לוינגר כעס מאד, הוא הבין שבכך הקשר של הילדים עם הדת ישאר איתן. להיאבק עם הגדולים לא היה בידו הם כבר היו מלאי אנרגטיות ועקשנים כפרד, לכן הפנה את כל כוחותיו לעצור בעד הקטנים יותר.

הוא הורה למדריכות לעמוד על המשמר, למנוע את הקטנים מלומר קדיש. יום אחד הוא פגש את אברהם פרנקל בן ה-15 אוסף קבוצת ילדים לצורך אמירת קדיש, את כל כעסו וחרונו שפך עליו, חשבונות רבים איתו על כל העבר כאחד ממנהיגי המרד.

"אתה יודע איזה נזק נפשי אתה עושה לילדים?" שאל בפאתוס רב.

כ"פדגוג גדול" החל להרצות לבחור: "בשל גילך הצעיר אינך יודע עד כמה מסוכן להטמיע את זכר ההורים הנרצחים בלב ילדים צעירים כל כך, בכך הם מסתגרים בתוך כאבם ואבלם, הסיוטים שעברו כשראו איך נהרגו, יעמיקו עתה בלבם, נשמתם תצלק מאד, בכך תושבת שמחת חייהם. קשה יהיה אחרי כן להחזירם שוב למעגל החיים. אין דבר יותר בריא מהשכחה הברוכה, שמרפדת את הרגשות ומעממת אותם ובכך נוצרים נימים חדשים בלב שמביאים להבראה מלאה". את עיקרי משנתו החינוכית בעלת הניסיון העשיר העביר בקורס של שיעור אחד.

אברהם פרנקל ענה לו על כך בחריפות רבה: "אם בטובת הילדים אתה חפץ, אל תרשה למדריכות לגזול את מנות האוכל של הילדים, אל תרשה לילדים בני שבע לכבס במו ידיהם את לבניהם!"

*

עם סיום חלק א' של "סערת ילדי טהראן".

עשרה פרקים אלו הם "טיפה מן הים" ממה שהתחולל במחנה טהראן השתדלנו להביא בצורה מרוכזת חלקים מהמתחולל כדי שידע העולם באיזה גיהינום רוחני ופיזי מצוי היה הנער הקדוש פיניה'לה שרייבר חודשים ארוכים ובס"ד יצא משם מחוזק שבעתיים.

לסיום נסכם:

המערכה לבסוף הוכרעה לרעת השוהים במחנה טהראן, לבסוף נותרו רק בודדים "נער יספרם" לאחר השואה הגשמית שעברו עברו שואה חמורה ממנה שבעתיים, בה נשרפו נשמותיהם, הם הותכו בכור ההיתוך הציוני שהכין אותם לקיבוצי השמאל מהגרועים ביותר, הם השתבצו בכל מערך הישוב וחלקם אף הגיעו לדרגות הפיקוד הגבוהות ביותר בצבא מלח הארץ, אך אין לנו חלילה וחס לקטרג על אותן נשמות אומללות שנפלו בקרב הקשה ביותר עם השיטות השטניות ביותר, שספק אם שונאי ישראל בכל הדורות ידעו עליהן, היה זה מאבק קשה ביותר שהוכרע רק לאחר חודשים ארוכים מאד.

לא קלה הייתה דרכם של אנשי בלייעל אלו, להוריד את הנשמות הטהורות אלי שחת, גם לאחר שהגיעו לארץ היו מביניהם רבים שעדיין פעם בחום רגש יהודי, וניתן היה אם רצו... להציל רבים מהם מעוון. כי לא היו "להכעיס'ניקים". אך מתוך החושך הגדול זכינו כי אור גדול זרח מאותו מקום, הלא הוא גאון ישראל וקדושו רבינו פנחס שרייבר זצוק"ל שאת המשך חייו נספר לאחר גמר החלק השני של המערכה.

*

בפרקים הבאים יטווה חלק ב' של הסיפור ובו נסקר את המערכה מפן אחר.

המאבק הסוער שניהלה היהדות החרדית שגילתה את האמת המרה על המתחולל במחנה טהראן, היא לא שתקה והרעישה עולמות לנסות לתקן את

המעוות, מאידך נבליט את החזית העיקשת של הסוכנות היהודית יחד עם שותפיה
השונים שניסו בכל דרך לטשטש את האמת ולשחק את הצדיקים שדואגים רק
לטובת הילדים, הם לא בחלו בכל דרך לקבור את האמת, כפי שעשו בעוד פרשיות
עלומות, כילדי תימן וכו'.